

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Domen Mikša

**Lobiranje interesnih skupin na področju izobraževanja – primer
študentskih organizacij v Sloveniji in na Hrvaškem**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Domen Mikša

Mentor:izr. prof. dr. Tomaž Deželan

**Lobiranje interesnih skupin na področju izobraževanja – primer
študentskih organizacij v Sloveniji in na Hrvaškem**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

ZAHVALA

Ob tej priložnosti se želim posebej zahvaliti svoji mami Mariji, očetu Mladenu in stari mami Mariji za vso podporo, ki so mi jo izkazali tekom študija!

Lobiranje interesnih skupin na področju izobraževanja – primer študentskih organizacij v Sloveniji in na Hrvaškem

Področje visokega šolstva in z njim povezanih študentskih pravic, ki so direktno in indirektno vezane na pravico do brezplačnega visokošolskega izobraževanja, je vedno arena intenzivnih odnosov med vlado in študentskimi organizacijami, ki zastopajo svoje (študentske) interese. Študentske organizacije imajo v Sloveniji in na Hrvaškem zanimivo zgodovino sodelovanja in medsebojnih odnosov z državo in političnimi odločevalci. Prvenstveno bo magistrska naloga posvečena primerjavi in raziskovanju odnosov, ki jo imajo slovenske oziroma hrvaške študentske organizacije s svojimi vladami. Odnose med študentskimi organizacijami in vlado bom postavil v kontekst države blaginje, ki je značilen za eno ali drugo državo, saj je pravica do brezplačnega visokošolskega izobraževanja pomembna v kontekstu tipologizacije države blaginje v določeni državi. Končni fokus je usmerjen na primerjavo metod in tehnik lobiranja, ki jih uporabljajo študentske organizacije v odnosih z državo na Hrvaškem in v Sloveniji, s ciljem lobiranja za študentske interese na področju zagotavljanja direktnih in indirektnih pravic do brezplačnega visokošolskega izobraževanja slovenskih in hrvaških študentov.

Ključne besede: interesne skupine, študentske organizacije, metode in tehnike lobiranja, država blaginje.

Lobbying of Interest Groups at the Field of Education – Example of Student Organizations in Slovenia and Croatia

The field regarding high education and student rights, which are directly and indirectly related with the right of a free high education, is always arena of intensive relations between the government and student organizations which are representing their own student interests. However, student organizations have interesting and rich history of a cooperation with the governments and policy decision makers. Primarily, the research work will be focused on comparing and researching relations that Slovenian and Croatian student organizations have with their own governments. Moreover, I will include the main relations between student organizations and governments into the context of a welfare state which is typical for one or another country, because the student right of a free high education is very important within typology of the welfare state in a particular country. The final focus will be directed on a comparison of lobbying methods and techniques that are mostly used by Slovenian and Croatian student organization in relations with the governments, when they are lobbying for student rights in addition to provide direct and indirect rights of a free high education for Slovenian and Croatian students.

Key Words: interest groups, student organizations, lobbying methods and techniques, welfare state

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	8
2	METODOLOŠKI OKVIR	10
2.1	Namen in cilji	10
2.2	Raziskovalno vprašanje	10
2.3	Raziskovalne metode in tehnike	11
2.4	Zgradba	11
3	KONTEKSTUALIZACIJA DRŽAVE BLAGINJE	12
3.1	Splošna opredelitev	12
3.1.1	<i>Liberalni tip države blaginje</i>	14
3.1.2	<i>Konservativni tip države blaginje</i>	15
3.1.3	<i>Social-demokratski tip države blaginje</i>	16
3.2	Pravica do izobrazbe v kontekstu države blaginje	17
3.3	Percepcija visokega šolstva v kontekstu države blaginje v Sloveniji in na Hrvaškem ..	19
4	INTERESNE IN NEVLADNE SKUPINE V KONTEKSTU ŠTUDENTSKIH ORGANIZACIJ	24
4.1	Opredelitev interesnih skupin	24
4.2	Klasifikacija interesnih skupin	25
4.3	Splošna opredelitev nevladnih organizacij	28
4.4	Zgodovina in razvoj nevladnih organizacij	30
4.5	Nevladne organizacije v današnjem času	32
4.6	Odnos med Vlado, trgom in nevladnimi organizacijami	33
4.7	Splošna opredelitev študentskih organizacij	35
5	ODNOS MED ŠTUDENTSKIMI ORGANIZACIJAMI IN DRŽAVO TER NAČINI VPLIVANJA NA DRŽAVO	36
5.1	Splošna tipologija odnosov med interesnimi skupinami in državo ter tehnike lobiranja v odnosih	36
5.2	Opredelitev odnosa med študentskimi organizacijami in državo na podlagi predstavljene tipologije odnosov v primerih Slovenije in Hrvaške	45
6	ŠTUDENTSKO ORGANIZIRANJE V SLOVENIJI IN NA HRVAŠKEM	46
6.1	Zgodovina študentskih organizacij na Hrvaškem in v Sloveniji	47
6.2	Mladinske organizacije, študentske organizacije in medvladni sektor	50

6.3	Odnos študentskih in mladinskih organizacij ter medvladni sektor v Republiki Sloveniji.....	51
6.4	Študentska organizacija Slovenije (ŠOS).....	53
6.5	Odnos študentskih in mladinskih organizacij ter medvladni sektor v Republiki Hrvaški	55
6.6	Hrvaški študentski zbor (Hrvatski študentski zbor)	56
7	METODE IN TEHNIKE VPLIVANJA ŠTUDENTSKIH ORGANIZACIJ NA ODNOSE Z DRŽAVO V KONTEKSTU PRAVICE DO BREZPLAČNEGA VISOKOŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA – EMPIRIČNA PRIMERJAVA SLOVENIJE IN HRVAŠKE.....	58
8	ZAKLJUČEK	66
9	LITERATURA.....	68
	PRILOGE	73
	Priloga A: Družboslovni intervju – Klemen Balanč (nekdanji predsednik odbora za visoko šolstvo in izobraževanje ŠOS ter bivši predsednik ŠOS-a – mandat 2016/2017).....	73
	Priloga B: Družboslovni intervju – Dean Perko (študentski aktivist in predstavnik v Študentskem zboru Univerze v Zagrebu med 2013–2016).....	79

KAZALO TABEL

Tabela 4.1: Kontinuum interesnih skupin po Blondelu	27
Tabela 5.1: Dejavnosti interesnih skupin v pluralističnem vs. korporativističnem kontekstu	38

KAZALO SLIK

Slika 3.1: Analiza prihodkov in izdatkov državnega proračuna RS po programskih področjih v letu 2014	21
Slika 4.1: Trikotnik blaginje	34
Slika 6.1: Organigram notranje organiziranosti ŠOS-a	55

KRATICE

CNVOS – Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij

ECTS – Evropski sistem prenašanja in zbiranja kreditnih točk

EU – Evropska unija

HDZ – Hrvaška demokratska skupnost

HRK – Hrvaška kuna

HŠZ – Hrvaški študentski zbor

NVO – Nevladne organizacije

RH – Republika Hrvaška

RS – Republika Slovenija

ŠOS – Študentska organizacija Slovenije

SŠ LVZ - Skupnost študentov Ljubljanskih visokošolskih zavodov

UNESCO – Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo

ZDA – Združene države Amerike

1 UVOD

Študentske organizacije spadajo med najmočnejše in najbolj organizirane interesne skupine v Sloveniji in na Hrvaškem. Po opredelitvi Fink-Hafnerjeve (2007, 39) so interesne skupine tiste, ki združujejo posameznike, ki jih vodijo isti cilji in želijo vplivati na določene javne politike, z namenom zastopanja svojih interesov. Avtorica pravi, da so interesne skupine nevladne in tudi vladne. Ravno tako so študentske organizacije v Sloveniji in na Hrvaškem dejansko krovna združenja študentov, ki delujejo v njihovem imenu pri zastopanju njihovih interesov, v prvi vrsti v odnosih z državo.

Ključni interes, ki ga zastopajo študentske organizacije na Hrvaškem in v Sloveniji v odnosih z državo, je vezan na socialne pravice študentov, kot so študentska prehrana, študentsko bivanje, študentsko delo in podobno ter seveda pravica do visokošolskega izobraževanja študentov. V tem kontekstu nas bo v raziskovalni nalogi primarno zanimalo, na kakšen način študentske organizacije stopajo v odnose s političnimi odločevalci, da bi zastopale svoje interese, ter kakšne metode in tehnike lobiranja pri zastopanju svojih interesov uporabljajo. Primerjali bomo situacijo v Republiki Sloveniji in v Republiki Hrvaški, saj gre za sosednji državi, s skupno polpreteklo zgodovino.

Magistrska naloga bo zajemala tudi kontekstualizacijo države blaginje v Republiki Sloveniji in na Hrvaškem, kjer bom želel ugotoviti, kakšen je sploh pomen pravice do brezplačnega visokošolskega izobraževanja v obeh državah, po percepciji državne politike in študentskih organizacij samih. Vežano na kontekst države blaginje me bo zanimalo tudi, na kakšen način se študentske organizacije borijo v odnosih s političnimi odločevalci, da bi obranile svoje vrednote, ki jih zastopajo v programih, in kot omenjeno katere prijeme lobiranja uporabljajo, da bi svoje interese in vrednote udeležile.

Ko govorimo konkretno o vrednotah, ki jih zastopajo študentske organizacije, in udaru na te vrednote, je vredno izpostaviti primere, ko je država direktno in indirektno poskušala okrniti ugodnosti in pravice študentov do brezplačnega študija. Tako bi v tem primeru udara na vrednote, ki jih zagovarjajo študentske organizacije, lahko izpostavili zadnjo dopolnitev Zakona o štipendiranju iz leta 2016, ki določa, da se cenzus zadnjega razreda za pridobitev državne štipendije zniža iz predhodnih 64 % povprečnega dohodka na družinskega člana na sedanjih 56 %. Ob tem zakon tudi določa, da študenti, ki bivajo v študentskih domovih, nimajo več pravice do dodatka na bivanje. Potem je tu bil primer predloga Zakona o malem delu v preteklosti ali primer Zakona o dopolnitvah in spremembah Zakona o visokem šolstvu iz leta

2012, ki določa, da je od leta 2012 študentu zagotovljeno le še 1 dodatno leto študiranja ali absolventski status v primerjavi s prejšnjima dvema dodatnima letoma. Podobni primeri posrednega in neposrednega udarca na pravico do brezplačnega visokošolskega izobraževanja so prisotni tudi na Hrvaškem. Tako je na primer Univerza v Zagrebu leta 2013 sprejela pravilnik, na podlagi katerega so študenti obligirani finančno participirati v stroških rednega študija, če v predhodnem študijskem letu ne zberejo 55 kreditnih točk (ECTS). Dodatni indirektni udarec na pravico do vsem dostopnega brezplačnega študija se je na Hrvaškem zgodil še leta 2015, ko so nenadoma povišali ceno študentskih domov.

Vsi izpostavljeni primeri so direktni ali indirektni udarci na koncept brezplačnega visokegašolstva in socialne varnosti študenta in v tem primeru študentske organizacije pri zastopanju interesov študentov, njihovih vrednot in pravic, vstopajo v odnose z državo. Namen naloge je torej izpostaviti študentsko organiziranje v Sloveniji in na Hrvaškem ter odkriti, katere metode in tehnike lobiranja v odnosih z državo uporabljata krovna slovenska študentska organizacija, Študentska organizacija Slovenije (ŠOS) ter krovna hrvaška študentska organizacija, Hrvaški študentski zbor (HŠZ). Rezultati magistrske naloge bodo najprej pokazali, kakšna sploh je percepcija obeh organizacij in držav do socialnih pravic študentov in pravice do brezplačnega izobraževanja, nato pa še, katere metode in tehnike se kažejo kot bolj uspešne v določeni državi in zakaj.

Laično nas zgodovina uči, da so študentske organizacije v Sloveniji in na Hrvaškem pri zastopanju interesov uporabljale predvsem demonstracije, medijske kampanje in bolj radikalne metode lobiranja na politične odločevalce. Kljub temu je dejstvo, da so študentske organizacije intenzivno v stiku s političnimi odločevalci, kjer konstantno zastopajo svoje interese in uporabljajo širok nabor lobističnih metod in tehnik ter svojega odnosa s političnimi odločevalci še zdaleč ne gradijo zgolj na radikalnih metodah demonstracij in protestov. Na podlagi teh dejstev bom preučil široko teoretsko paleto standardnih in tudi nekaterih novih inovativnih metod in tehnik lobiranja interesnih organizacij, ki jih hipotetično uporabljajo študentske organizacije. Nato bom preučil, katere prijeme krovne študentske organizacije preučevanih držav že uporabljajo in katere se jim kažejo kot najuspešnejše, ko z njimi navezujejo odnose s političnimi odločevalci, da bi udeležili svoj interes.

Po empirični diskusiji ter analizi metod in tehnik lobiranja na Hrvaškem in v Sloveniji bom primerjal razlike v uspešnosti različnih metod in tehnik lobiranja na Hrvaškem in v Sloveniji ter poskušal izpostaviti vzrok razlikam uspešnosti različnih metod lobiranja študentskih organizacij v obravnavanih državah, če le-te seveda obstajajo.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Namen in cilji

Namen magistrske naloge je predstaviti delovanje in vplivanje interesnih skupin na področju izobraževanja. Izobraževanje je eden ključnih elementov države blaginje in je posledično objekt različnih skupin pritiska, ki hočejo uveljaviti svoje interese na tem področju. Raziskoval bom pristope oziroma metode in tehnike, ki jih uporabljajo interesne skupine pri lobiranju in zastopanju svojih interesov na področju študentskih pravic in pravice do visokošolskega izobraževanja na primerih Hrvaške in Slovenije. Naloga bo temeljila predvsem na preučevanju delovanja študentskih organizacij in njihovega načina lobiranja pri zastopanju svojih interesov oz. interesov študentov v odnosih z državo, kajti področje izobraževanja, predvsem direktni in indirektni obstoj brezplačnega in dostopnega šolstva, postaja vedno bolj pereča dnevno-politična tema, pri čemer študentske organizacije poskušajo vplivati na različne politične odločevalce in zastopati interese študentov (npr. Študentska organizacija Slovenije in Hrvaški študentski zbor). Veliko je primerov, kjer so politični odločevalci direktno in indirektno posegli v interese študentov, pri čemer so se morale študentske organizacije izkazati s svojimi sposobnostmi lobiranja in zastopanja interesov študentske populacije. Primerjavo bom naredil, da bi ugotovil raznovrstnost pristopov lobiranja slovenskih študentskih organizacij, v primerjavi s hrvaškimi, kajti državi delita skupno zgodovino in podobne vrednotne standarde. Cilj bo torej predvsem raziskovati metode in tehnike lobiranja, ki jih uporabljajo študentske organizacije s ciljem vplivanja na politične odločevalce v Sloveniji in na Hrvaškem, narediti primerjavo pristopov lobiranja v obeh državah in poiskati morebitni vzrok razlik v uspešnosti različnih pristopov lobiranja hrvaških in slovenskih študentskih organizacij v odnosih s političnimi odločevalci.

2.2 Raziskovalno vprašanje

Raziskovalno vprašanje bo torej vezano na poznavanje in uporabo pristopov, ki jih uporabljajo interesne skupine (študentske organizacije) pri zastopanju in lobiranju svojih interesov v odnosih z državo. Strategije lobiranja so različne; v osnovi razlikujemo med notranjim in zunanjim lobiranjem (Ippolito in Walker 1980, 320). Interesne skupine in lobiji pri doseganju svojih interesov uporabljajo različne tehnike in metode, ki so bolj ali manj posredne oziroma neposredne (Bibič 1995, 13; Ippolito in Walker 1980, 364). Raziskovalno vprašanje tako glasi:

- Kakšne oblike zastopanja interesov in lobiranja na področju visokošolskega izobraževanja uporabljajo interesne skupine študentskih združenj na Hrvaškem in v Sloveniji? Katere oblike se kažejo kot najuspešnejše in zakaj?

2.3 Raziskovalne metode in tehnike

Empirični del naloge bo temeljil na teoretičnih osnovah, pri čemer bom uporabljal več različnih raziskovalnih metod.

Prvi del naloge bo temeljil predvsem na analizi relevantne literature in zakonodaje, kot so to zborniki, znanstveni članki, zakoni in Ustave preučevanih držav. Uporabil bom tudi metodo pregleda uradnih statistik, predvsem pri raziskovanju pomena visokega šolstva v kontekstualizaciji države blaginje na Hrvaškem in v Sloveniji, kjer bom preučeval statistiko državnih izdatkov za visoko šolstvo in socialni položaj študentov. V drugem delu naloge bom za svojo analizo uporabil metodo družboslovnega intervjuja, s pomočjo katerega bom lahko testiral teoretične osnove, ki bodo torej preučevani z navedenimi raziskovalnimi metodami.

2.4 Zgradba

Magistrska naloga bo sestavljena iz več poglavij. V prvem poglavju bom v uvodu predstavil relevantnost raziskovalne naloge ter predstavil tematiko naloge. Uvodu bo sledil metodološki načrt, kjer bom najprej izpostavil namen in cilje naloge. V metodološkem načrtu bom zastavil tudi raziskovalno vprašanje, ki bo vodilo celotne raziskovalne naloge, ter predstavil raziskovalne metode in tehnike, s pomočjo katerih bom opravil analizo svoje raziskave. Uvodu in metodološkemu načrtu bo sledil prvi del raziskovalne naloge, kjer bom najprej predstavil kontekst države blaginje in odnos le-te do pravice visokošolskega izobraževanja v Sloveniji in na Hrvaškem, saj je omenjena pravica skoraj vedno direktni ali indirektni fokus v odnosih med političnimi odločevalci in študentskimi organizacijami. V naslednjem koraku bom predstavil pomen interesnih skupin in nevladnih organizacij, ki bodo teoretski uvod za razumevanje in predstavitev konteksta študentskih organizacij kot interesnih in nevladnih skupin.

V nadaljevanju bom opredelil tudi formalne odnose med državo in interesnimi skupinami (študentskimi organizacijami) in teoretsko predstavil metode in tehnike lobiranja, ki se implementirajo v odnosih med državo in interesnimi skupinami. Nato bom predstavil tudi kratko zgodovino študentskega organiziranja in gibanja v Sloveniji in na Hrvaškem ter odnose slednjih z državo v polpretekli zgodovini. Predstavitvi zgodovine študentskega organiziranja bo sledila predstavitev samega delovanja in pravno-formalne oblike Študentske organizacije

Slovenije (ŠOS) in Hrvaškega študentskega zbora (HŠZ) kot najmočnejših in krovnih študentskih interesnih organizacij v Sloveniji in na Hrvaškem.

Po prvem delu bo sledil še drugi del naloge, ki bo izhajal iz teoretičnih osnov, ki temeljijo na odnosih med državo in političnimi odločevalci, ter teoretičnimi osnovami različnih metod in tehnik lobiranja, ki jih generalno uporabljajo interesne skupine pri zastopanju svojih interesov. Izhajajoč iz navedenega bom opravil empirično diskusijo z vodilnimi kadri ŠOS-a in Hrvaškega študentskega zbora, kjer jih bom povprašal o konkretnih metodah lobiranja in odnosih z državo njihovih organizacij v času njihovega delovanja. Na podlagi navedene diskusije bom naredil tudi končno analizo naloge.

3 KONTEKSTUALIZACIJA DRŽAVE BLAGINJE

3.1 Splošna opredelitev

V odnosih med vladnimi akterji in študentskimi organizacijami je vedno ključnega pomena sooblikovanje javnih politik, vezanih na področje brezplačnega rednega visokega šolstva, ki je v osnovi vezano na študentske pravice, ki jih zastopajo študentske organizacije in so opredeljene v njihovih programih. Ko govorimo o študentskih pravicah, so večinoma v ospredju vprašanja brezplačnega rednega visokošolskega izobraževanja, politika socialnih pravic študentkov, ki se posredno ali neposredno veže na brezplačno visokošolsko izobraževanje, kot je to na primer vprašanje državnih/socialnih štipendij za študente, vprašanje subvencionirane namestitve študentov, vprašanje študentske prehrane, vprašanje študentskega dela in podobno.

Brezplačno visoko šolstvo in nabor omenjenih študentskih socialnih pravic opredeljuje t. i. tip države blaginje. Ker so omenjene teme vedno v osrednjem fokusu odnosa in lobiranja med vladnimi odločevalci in študentskimi organizacijami, bom v tem poglavju opredelil, v kakšnem kontekstu je sploh opredeljena država blaginje v Republiki Sloveniji in v Republiki Hrvaški z vidika odnosa do brezplačnega rednega visokega šolstva.

Izobraževalna politika spada v pomembne elemente vsake opredelitve države blaginje. Pojem država blaginje različni avtorji opredeljujejo različno, pri čemer moramo poudariti, da obstaja več različnih oblik oziroma percepcij države blaginje.

Usmeritev storitev in finančnih virov k delu družbe, ki so ji viri in storitve potrebne, je eno od ključnih izhodišč definicije države blaginje (Mandič v Hlebec 2009, 144). Izhodišče definicije

države blaginje pojmuje na način, da država s svojimi mehanizmi in načinom delovanja posega med družbene strukture prebivalstva ter tako vpliva na slednje, pri čemer je vodena s predpostavko o temeljni enakosti prebivalstva, ki mu je treba zagotoviti minimalne standardne oskrbe finančnih virov in storitev. Poseganje države v odnose družbenih struktur ima več različnih oblik, mehanizmom in načinov ukrepanja, kljub temu je pa v centralnem fokusu vedno posameznik, ki ima svoje politične pravice, civilne pravice in prav tako socialne pravice, ki so prioritetnega pomena v pojmovanju države blaginje (Trbanc 1992, 98).

Socialna politika kot osrednje izhodišče države blaginje zajema vladne akcije različnih oblik, kjer je namen uravnoteženje, distribucija in redistribucija storitev in finančnih pomoči družbi v neki državi. Socialna politika neke države ni izključno bazirana na državljane te države, temveč zajema vse strukture prebivalstva, tudi nedržavljanke določene države (Kleinman 2002, 3).

V kontekstu socialne politike se poraja vprašanje, kaj konkretno sploh spada na področje socialne politike. Kleinman (2002, 3–4) opredeljuje naslednjo shemo področij, ki spadajo v kontekst socialne politike:

- socialna varnost in socialni transferji (pokojnine, nadomestilo za brezposelnost, nadomestilo za invalidnost itd.),
- politike družinske blaginje,
- politika blaginje otrok,
- politike proti revščini in politike socialne vključenosti,
- zagotavljanje storitev: storitev zdravstvene varnosti, izobrazba, stanovanjska politika, druge socialne storitve,
- regulacija trga delovne sile (delovni pogoji in odnosi med delodajalci in zaposlenimi),
- javno zdravje,
- politika enakih možnosti in anti-diskriminatorne politike.

Percepcijo države blaginje in posledično percepcijo socialnih pravic in njenih obsežnosti avtorji tipologirajo na več načinov. Najbolj uveljavljena tipologizacija je tista avtorja Esping-Andersena, ki jo nazorno opisuje v knjigi *Trije svetovi blaginjskega kapitalizma* (Esping-Andersen 1990).

Esping Andersen (1990) je govoril o širšem in ožjem pomenu države blaginje, sam je bil pristaš širše definicije, kjer je državo socialne blaginje opisal tako (Mandić 2008, 3):

»Po ožjem razumevanju predstavlja država tradicionalno področje socialnih izboljšav: razdeljevanje dohodka, socialnih storitev ter verjetno omembo stanovanjskega vprašanja. Širše razumevanje pa je vezano na okvir politične ekonomije, težišče zanimanja pa je na širši vlogi države pri vodenju in organizaciji gospodarstva. Po širšem razumevanju predstavljajo vprašanja zaposlovanja, plač in splošnega makroekonomskega usmerjanja nujno sestavino celotnega kompleksa države blaginje. Ta pristop tako opredeljuje svoj predmet kot "kejnezijsko državo blaginje" ali, če želite, kot blaginjski kapitalizem.«

V svoji analizi je Esping-Andersen analiziral 18 držav, ki jih je združeval v režime države blaginje. Pri razvrščanju držav in opredelitvi režimov države blaginje je Esping-Andersen uporabil tri ključne kriterije. Prvi kriterij je bil opredeljen na način, ki pove, do katere ravni država omogoča socialne in blaginjske pravice družbenim strukturam, ampak da so le-te še vedno neplačljive. Drugi kriterij je vezan distributivno moč socialne politike, kjer omenjeni kriterij opredeljuje, do katere mere distribucijski vpliv socialnih politik vpliva na ustvarjanje enakosti oz. neenakosti. Zadnji kriterij pri opredeljevanju režima države blaginje je vezan na vmešavanje agentov, ki skrbijo in zagotavljajo blaginjo v državi. Na podlagi treh opisanih kriterijev je Esping-Andersen klasificiral sisteme države blaginje.

Esping-Andersen (1990) deli sisteme države blaginje v tri ključne skupine. Avtor jih poimenuje režimi države blaginje, pri čemer ima vsak tip države blaginje svoje videnje in percepcijo le-te:

- liberalni tip države blaginje (primer: ZDA, Združeno kraljestvo in Avstralija),
- konservativni/korporativistični tip države blaginje (primer: Avstrija, Francija in Nemčija),
- social-demokratski/nordijski tip države blaginje (primer: Švedska, Norveška in Danska).

3.1.1 Liberalni tip države blaginje

Prvi tip države blaginje je tako imenovani liberalni tip, ki je implementiran v državah, kot so ZDA, Kanada, Avstralija ali Združeno kraljestvo v Evropi. V tem tipu države blaginje gre za skromne ugodnosti, ki jih prejemajo državljani in nedržavljeni določene države. Ugodnosti države blaginje v tem režimu so namenjene zgolj tistim z najnižjimi dohodki, najrevnejšim in upravičenci ugodnosti države blaginje so največkrat stigmatizirani. Država implementira sistem države blaginje na pasiven način, torej z zagotavljanjem minimuma ugodnosti ali aktivno s subvencijami privatnim zavarovalniškimi shemam (Mandić 2008, 10).

Ne le Esping-Andersen, temveč tudi drugi teoretiki, ki opredeljujejo državo blaginje in socialno državo, pravijo, da je liberalni pristop fokusiran le na bazične ugodnosti, ki jih država omogoča najšibkejšim. Mclaughlin (v Cochrane in Clarke 1993, 105) pravi, da v skladu s socialnimi teoretiki, obstajajo trije primarni sistemi za zagotavljanje blaginje v percepciji liberalnega pristopa države blaginje, in sicer to so: družina, prostovoljstvo in prosti trg. Mclaughlin (v Cochrane in Clarke 1993, 105) pravi, da liberalni politični ekonomisti, kot sta Friedrich von Hayek ali Milton Friedman, trdijo, da mora biti vpletenost države v zagotavljanje blaginje minimalna.

Liberalna teorija režima države blaginje zagovarja tezo, da mora biti odgovornost države pri zagotavljanju socialnih pravic skoncentrirana izključno le na najrevnejše, pri čemer morajo biti najrevnejšim in najšibkejšim zagotovljene pravice, ki dosegajo minimalne ugodnosti, kljub temu pa mora država do upravičencev ugodnosti uveljavljati striktna pravila in standarde, po katerih so upravičenci dejansko upravičeni do ugodnosti države blaginje. Liberalna teorija ravno tako nasprotuje univerzalnim socialnim pravicam in posledično univerzalnemu socialnemu zavarovanju, saj so mnenja, da le-to prinaša višjo obdavčitev in obremenitev prostega trga in podjetništva. Liberalni teoretiki zavračajo univerzalne socialne politike in univerzalna socialna zavarovanja z argumentom, da v tem primeru, ko država zagotavlja univerzalne sheme zavarovanja in socialnih pravic, le-ta posega na področje svobode in svobodne izbire, saj podpira monopole in restrikcije zoper posameznika. Ravno tako liberalni pristop države blaginje podpira le minimalno vlogo države, pri zagotavljanju socialnih pravic na področju zdravstvenega zavarovanja, stanovanjske politike in izobraževanja (Mclaughlin v Cochrane in Clarke 1993, 105).

3.1.2 Konservativni tip države blaginje

Drugi tip države blaginje, ki ga prepozna Esping-Andersen, je t. i. konservativni tip države blaginje. V skupino držav, ki imajo konservativni režim države blaginje, uvrščamo Avstrijo, Francijo oziroma Nemčijo, ki je tudi najbolj reprezentativni primer. Konservativni tip države blaginje Esping-Andersen opisuje tudi kot korporativistični režim.

Esping-Andersen (v Mandić 2008, 10) pravi, da je v skupini držav, s konservativnim režimom države blaginje, vedno prevladovala ohranitev družbenih in statusnih razlik. Posledično Esping-Andersen opozarja, da so socialne pravice kot produkt države blaginje, vedno bile vezane na omenjen statusni položaj in družbeni razred. V tipu konservativne države blaginje igra močno vlogo tudi cerkev, ki daje tudi osrednji pomen družin, kot osrednji celici družbe. V tem

kontekstu Esping-Andersen omenja tudi načelo "subsidiarnosti", kjer poudarja, da država s svojimi mehanizmi države blaginje intervenira šele, ko se izčrpajo vsi mehanizmi družine, oziroma ko družina ni več zmožna dajati podpore. Avtor poudarja tudi, da opisani korporativizem državi tudi služi kot pripomoček, ki zamenja vlogo trga kot mehanizma pri zagotavljanju blaginje družbe, kot je to primer v režimu liberalnega tipa države blaginje. Izhajajoč iz tega konteksta avtor poudarja tudi, da privatne zavarovalniške sheme izgubljajo pomen v konservativnem oz. korporativističnem režimu države blaginje.

Michael Wilson (v Cochrane in Clarke 1993, 141) opisuje Nemčijo, kot najbolj tipičen primer konservativnega režima države blaginje. Avtor poudarja, da je konservativna definicija socialnih pravic in dolžnosti, vključujoč tiste pravice blaginje, ki primarno izhajajo iz osnovne celice družine, opredeljena v temeljnem pravu in ustavi države. Wilson poudarja, da je v primeru Nemčije socialna varnost primarno vezana na ohranjanje statusa ljudi skozi sistem prispevkov za obvezno socialno zavarovanje, kjer so beneficije države blaginje striktno proporcionalne (prejšnjim) zaslužkom posameznega uporabnika države blaginje. Isto tezo ponavlja Esping-Andersen, ki zatrjuje, da je bistvo konservativnega tipa države blaginje ravno ohranjanje socialnega statusa prebivalcev.

3.1.3 Social-demokratski tip države blaginje

Tretji tip države blaginje, ki jo opredeljuje Esping-Andersen, je t. i. social-demokratski tip. Omenjeni režim države blaginje je značilen za skandinavske države, kot sta Švedska ali Norveška.

Skandinavske države so tisti tipični primeri social-demokratskega režima države blaginje. V tem sistemu velja univerzalnost socialnih pravic, kjer pravice države blaginje segajo tudi do srednjega razreda določene družbe. Temeljno gonilo zagotovitve univerzalnosti socialnih pravic, preko socialnih reform, je socialna-demokracija kot politična opredelitev (Mandić 2008, 10).

Esping-Andersen (1990, 27–28) poudarja, da je za razliko od korporativističnega režima države blaginje, kjer država blaginje vstopi v trenutku, ko se izčrpa pomoč družine, v social-demokratskem režimu drugače, saj država blaginje že prej socializira stroške delovanja družine. Rezultat takšnega režima države blaginje so direktne državne pomoči otrokom in tudi sprejemanje odgovornosti države za nego in oskrbo starejših, bolnih in otrok.

Norman Ginsburg (v Cochrane and Clarke 1993, 173) opisuje Švedsko kot tipičen primer social-demokratskega režima države blaginje. Država blaginje na Švedskem se je zavezala k zmanjševanju razlik razrednih slojev in razlik med spoloma, kar je pokazalo, da so neenakosti v prihodkih in življenjskih pogojih prebivalcev veliko manjše kot v primeru preostalih zahodnoevropskih držav. Trg delovne sile, industrija in ekonomske politike so bile usmerjene k ohranjanju polne zaposlenosti prebivalstva. V primeru Švedske je bila tako nizka raven brezposelnosti ohranjena tudi v času velikih gospodarskih recesij.

Ginsburg (v Cochrane and Clarke 1993, 175) pravi tudi, da se sistem države blaginje, kot jo imajo nordijske države, ohranja in financira na način plačevanja visokih davkov. Ravno tako obdavčitev proporcionalno raste z dohodki posameznika ali podjetja. Za primer Ginsburg navaja, da je bruto plača industrijskega delavca obdavčena med 40 in 50 %.

3.2 Pravica do izobrazbe v kontekstu države blaginje

Kleinman (2002: 3–4) opredeljuje shemo področij, ki jih zajema pojem države blaginje. Med temi pojmi se nahaja tudi izobrazba oz. pravica do izobrazbe. V kontekstu države blaginje je pravica do izobrazbe interpretirana na več načinov, kar pomeni, da vsak tip države blaginje pravico do izobrazbe interpretirana na svoj način.

Izobrazba je načrtovan in dolgotrajen proces, ki strukturirano razvija posameznikova znanja ter velja z vidika družbe posameznika in družbe za temelj razvoja. Izobraževanje poteka v državnih ali pooblaščenih zasebnih ustanovah, kot so šole, univerze in druge izobraževalne ustanove (Kranjc, 1977).

Poznamo formalno in neformalno izobraževanje, pri čemer je v našem kontekstu pomembno formalno izobraževanje, ki se ga organizira po določenih programih v institucijah (šole, univerze), ki omogočajo tudi pridobitev javno veljavne izobrazbe ali poklicne kvalifikacije na podlagi javno veljavne listine o izobrazbi, kot so to na primer spričevala ali diplome. V Republiki Sloveniji je zakonsko opredeljeno vrednotenje izobrazbe, ki se opredeljuje, da je listina o izobraževanju spričevalo, diploma ali druga listina, s katero imetnik le-te dokazuje, da je uspešno opravil obveznosti določenega izobraževalnega programa (Brejc, 2000).

Ravno tako, kot je mogoče javne politike kategorizirati, na primer pokojninsko politiko, zdravstveno politiko ali izobraževalno politiko, enako je možno kategorizirati sistem države blaginje na podlagi vsebine določene javne politike, ki se implementira v določeni državi. Skozi takšen sistem klasifikacije javnih politik, lahko profiliramo določeno državo z razlikovanjem

unikatnih javnih politik, ki jih določena država proizvaja (Esping-Andresen in Castles v Hega in Hokenmaier 2002, 2).

Avtorji Flora, Heidenheimer, Hecló in Castles so v svoji raziskavi obravnavali povezanost pomena izobraževalnega sistema in Esping-Andersenovega tipa države blaginje. Avtorji so preučevali javno šolstvo in izobrazbo kot del vladne investicije, pri čemer so zajeli 18 demokratskih industrijskih držav. Rezultati so pokazali močno povezanost med specifičnimi izobraževalnimi politikami v kontekstu javnega šolstva in določenimi tipi države blaginje po Esping-Andersenu, kar pomeni, da je pomen javnega ali privatnega šolstva v določeni državi pomemben kazalnik pri opredeljevanju sistema države blaginje (Hega in Hokenmaier 2002, 1).

Hega in Hokenmaier (2002, 1–3) v svojem članku píšeta, da različne napredne industrijske družbe oblikujejo pomembne razlike v njihovih socialnih politikah oz. pomembne razlike v percepciji pomembnosti zagotavljanja ugodnosti socialne države, kot so to na primer zdravstvena oskrba, varstvo brezposelnih, pokojnine in izobrazba. Kot opredeljujeta Hega in Hokenmaier, pomen vsake od naštetih ugodnosti, ki jih zagotavlja država blaginje, lahko na določen način opredeli profil države blaginje.

Esping-Andersen (v Hega in Hokenmaier 2002, 5) trdi, da je zgodovinski in politični razvoj opredeljujeta tri vrste države blaginje – liberalnega, konservativnega in socialdemokratskega, kot sem opisal že v prvem poglavju. Njegova tipologija države blaginje je razvrščena torej v tri grozde, kjer je vsaki grozd organiziran okoli določene ideje ali ideologije o organizaciji, stratifikaciji in socialni integraciji določene družbe. Omenjeni trije grozdi oziroma skupine držav se medsebojno razlikujejo na podlagi podobnosti njihovih agend socialnih politik in odnosa do zdravstvene oskrbe, varstva nezaposlenih in upokojskih pravic. V svoji analizi Esping-Andersen ne poudarja pomena javnega šolstva, kljub temu pa Hega in Hokenmaier v svoji raziskavi o pomenu javnega šolstva v kontekstu države blaginje jemljeta kot okvir Esping-Andersenovo analizo. Avtorja v raziskavi poudarjata, da je Esping-Andersenov model simplificiran v kontekstu opredelitve države ter je dobro izhodišče za raziskovanje in umestitev pomena izobrazbe v kontekst tipologije države blaginje. Avtorja poudarjata, da je državna pomoč in financiranje izobraževalnega sistema pomembna, predvsem v smislu dolgoročne možnosti enakega dostopa do izobrazbe, saj se s tem omejuje odvisnost možnosti do izobrazbe, ki je vezana na položaj posameznika na trgu delovne sile. Odnos do slednjega lahko profilira tudi tip države blaginje posamezne države (Hega in Hokenmaier 2002, 7–8).

Hega in Hokenmaier (2000, 8–20) pojasnjujeta položaj izobrazbe v kontekstu navezave s tipom države blaginje po Esping-Andersenu. V naboru preučevanih držav, ki so opredeljene v skupine po klasifikaciji Esping-Andersenove tipologije države blaginje, avtorja poudarjata, da nominalno za izobraževalni sistem največ upravljajo države, ki imajo social-demokratski tip države blaginje. Tej skupini držav sledijo države z liberalnim tipom države blaginje, najmanj pa upravljajo države, ki spadajo v skupino držav s konservativnim sistemom države blaginje. Glede na proporcionalni odnos izdatkov javnega denarja za šolstvo in visoko šolstvo največ upravljajo države iz skupine držav s social-demokratskim in liberalnim tipom države blaginje, pri čemer gre omeniti, da imajo države social-demokratskega tipa države blaginje za razliko od skupine liberalnega tipa velike izdatke tudi na področju drugih javnih politik, kot sta pokojninska in politika zdravstvenega zavarovanja, ki jih Esping-Andersen opredeljuje kot ključne pri klasifikaciji tipa države blaginje. Države konservativnega tipa proporcionalno največ denarja namenijo zavarovalnim politikam na različnih področjih, najmanj pa šolstvu. Avtorja omenjata, da v kontekstu države blaginje in izdatkov za šolstvo največjo zanimivost predstavlja odnos konservativnih in liberalnih držav do javnega šolstva, pri čemer proporcionalno liberalne države precej vlagajo v šolstvo, zelo malo pa v druge javne politike, ki zagotavljajo določeno varnost v primeru izgube zaposlitve ali v primeru zdravstvenega zavarovanja. V kontekstu konservativnih držav je ravno nasprotno od logike javnih izdatkov liberalnih držav. Kljub vsemu v javnih izdatkih za šolstvo in visoko šolstvo prednjačijo social-demokratske države, ki smatrajo dobro javno šolstvo za eden od temeljev uspešne in dobre države blaginje.

3.3 Percepcija visokega šolstva v kontekstu države blaginje v Sloveniji in na

Hrvaškem

V uvodnem delu naloge so bili predstavljeni trije tipi države blaginje po klasifikaciji Esping-Andersen, torej liberalni, konservativni in social-demokratski tip države blaginje. Pravica do javnega in brezplačnega šolstva ni izrecno omenjena pri opredeljevanju in klasifikaciji države blaginje po Esping-Andersen. Kljub temu sta Hega in Hokenmaier (2002) teorijo o pomenu izobraževalnega sistema na podlagi Esping-Andersenove klasifikacije povezala s tipologizacijo države blaginje. Avtorja sta državo blaginje v kontekstu odnosa do javnega šolstva in izobrazbe opredelila glede na izdatke državnega proračuna za zagotavljanje storitev, ki so povezane s celostno politiko državnega odnosa do šolstva. Po teoriji in analizi Hega in Hokenmaier (2002) poudarjata, da največ v šolstvo investirajo države liberalnega in social-demokratskega tipa, pri čemer poudarjata, da v primeru social-demokratskega tipa investicija v šolstvo temelji na

principu enakega in brezplačnega dostopa vseh državljanov do izobrazbe. Po njuni teoriji torej le dejavnik izdatka za izobraževalni sistem ne more klasificirati države blaginje, saj v šolstvo nominalno veliko investirajo tudi države liberalnega tipa države blaginje. Kljub visokim investicijam social-demokratskega in liberalnega tipa države blaginje diferenciacijo med njima naredijo drugi izdatki proračuna, ki so torej celosten dejavnik, na podlagi katerega je možno potem klasificirati tip države blaginje po Hegi in Hokenmeiru. Omenjeni izdatki so tisti za druge socialne politike, torej zdravstveno varstvo in pokojninski sistem. Avtorja poudarjata, da države social-demokratskega tipa države blaginje zraven visokih izdatkov za šolstvo veliko investirajo tudi v sistem zdravstvenega zavarovanja in pokojninski sistem, medtem ko države liberalnega tipa države blaginje ne investirajo veliko na področje zdravstvenega zavarovanja in pokojninskega sistema.

Republika Slovenija in Republika Hrvaška imata podobno polpreteklo zgodovino, ki izhaja iz bivše skupne države Jugoslavije. Jugoslavija je država, ki je svojo ideologijo samoupravnega socializma črpala iz prvin marksizma, kjer so socialne pravice in njihova dostopnost družbi prvotnega pomena. Ideologija samoupravnega socializma, kot se je le-ta imenoval v Jugoslaviji, je temeljila na brezplačnem šolstvu, brezplačnem zdravstvenem sistemu in mnogih drugih socialnih storitvah, ki so v principu bile brezplačne. Odnos in večinska percepcija državljanov do brezplačnih javnih dobrin, ki zajemajo tudi pravico do javnega in brezplačnega šolstva, je ostala zakoreninjena v mentaliteti ljudi.

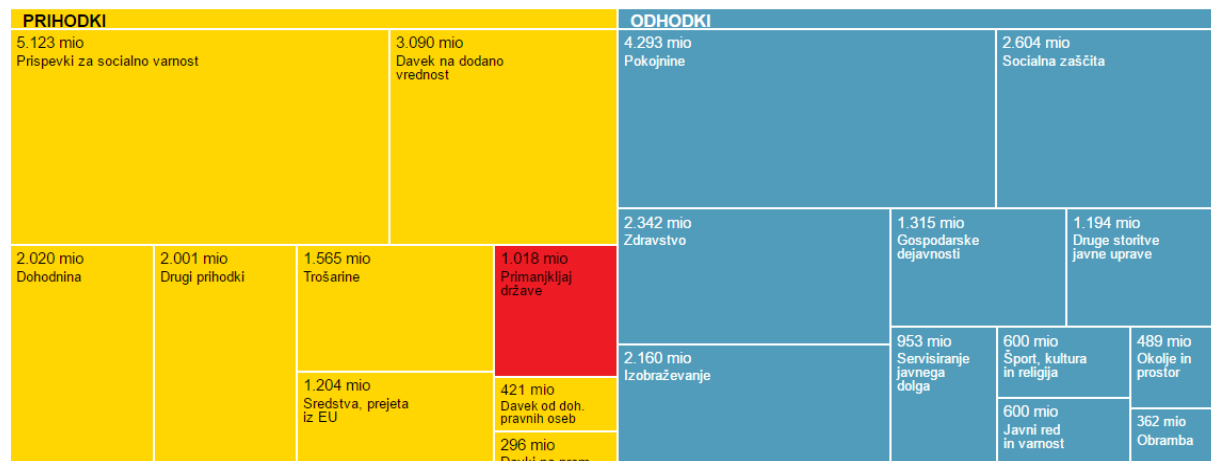
Republika Slovenija

Tako je na primer v Ustavi Republike Slovenije v 57. členu poudarjeno tudi področje šolstva in izobrazbe, kjer je navedeno, da mora država vsem omogočiti pogoje in možnosti za izobrazbo. Poudarjeni člen Ustave Republike Slovenije glasi tako (Ustava Republike Slovenije 2016): *"Država ustvarja možnosti, da si državljani lahko pridobijo ustrezno izobrazbo."*

57. člen naše Ustave torej izrecno poudarja, da je država dolžna ustvariti pogoje za enako dostopnost šolstva vsem državljanom Republike Slovenije. V mojem primeru so zanimivi predvsem pogoji in izdatki državnega proračuna, ki jih država ustvarja, da bi se omogočila enaka možnost vsem državljanom za doseg univerzitetne oziroma visokošolske izobrazbe. Vlada Republike Slovenije je na svoji spletni strani objavila zanimivo analizo, katere namen je bil ozaveščanje državljanov o pomenu plačevanja davkov, pri čemer so prikazali državne izdatke po programskih območjih in ne po resornih ministrstvih. Analiza je temeljila na proračunu iz leta 2014, kjer je bilo postavljenih 11 področij, kamor Slovenija namenja svoje

izdatke. Analiza prikaže, da je imela Slovenija odhodkov za slabih 17 milijard evrov (16,912 milijarde EUR) (Ustava Republike Slovenije 2016).

Slika 3.1: Analiza prihodkov in izdatkov državnega proračuna RS po programskih področjih v letu 2014

Vir: Vlada Republike Slovenije (2017).

Slika grafa nazorno prikaže, da Slovenija največ proračunskih izdatkov namenja za pokojnine, socialno zaščito, zdravstvo in na četrtem mestu za izobraževanje. Področje izobraževanja zajema okoli 13 % izdatkov javnih sredstev (2,160 milijarde eur) ter kotira visoko po nominalni in relativni vrednosti izdatkov slovenskega proračuna. Pri tem ne gre pozabiti, da so določene politike, ki so indirektno vezane na izobraževalni sistem in možnost dostopa do brezplačnega šolstva, zajete v delež drugih programskih področij. Konkretni primer so državne štipendije, ki štejejo pod programsko področje socialne zaščite, kljub temu da indirektno igrajo veliko vlogo v kontekstu brezplačnega dostopa do visokošolske in univerzitetne izobrazbe (Vlada Republike Slovenije 2017).

Vezano na omenjeno predstavljeno teorijo Hege in Hokenmeira, ki klasificirata sisteme države blaginje v okviru tipologizacije Esping-Andersen na podlagi odnosa države do šolstva, lahko iz prikazanega zaključimo, da je Slovenija tipičen primer social-demokratskega tipa države blaginje. Slovenija ima torej nominalno in procentualno visoke izdatke za šolstvo, paralelno so visoki tudi izdatki za pokojnine, zdravstvo in socialno zaščito, kar potem opredeljuje social-demokratski tip države blaginje (Hega in Hokenmeier 2002; Vlada Republike Slovenije 2017).

Skladno z ustavno opredelitvijo in proračunskim odnosom do države blaginje sovпада tudi program in vizija ŠOS-a, ki na svoji spletni strani pri opredeljevanju slednjih, poudarja pomen in zavzemanje za (Študentska organizacija Slovenije): *"!.../ vplivati zlasti na izboljšanje študijskih razmer in možnosti za študij, socialnega položaja študentov ter razvoj obštudijskih*

in interesnih dejavnosti. Te cilje uresničuje predvsem z aktivnim sodelovanjem pri oblikovanju nacionalne politike in programov na področju visokošolskega izobraževanja, štipendiranja, študentskega bivanja in študentskega dela."

Glede na zapisano na spletni strani organizacije in glede na izjavo Klemna Balanča, nekdanjega strokovnega sodelavca ŠOS in tudi predsednika ŠOS v letu 2016, se organizacija zavzema za vrednote, ki so v skladu social-demokratskega odnosa do socialne zaščite državljanov in pravice do visokošolskega izobraževanja, ki v tem kontekstu mora biti brezplačno in enako dostopno vsem državljanom.

Republika Hrvaška

Pravica do izobrazbe in enakega dostopa do le-te je tako kot v Ustavi Republike Slovenije opredeljena tudi v Ustavi Republike Hrvaške. Ustava Republike Hrvaške pravico do izobrazbe in enakega dostopa do slednje opredeljuje v 66. členu. V prevodu 66. člen hrvaške Ustave glasi tako (Ustav Republike Hrvatske 2010): "Izobrazba je v Republiki Hrvaški dostopna vsakomur pod enakimi pogoji v skladu s posameznikovimi sposobnostmi."

66. člen Ustave Republike Hrvaške torej enako kot slovenska Ustava poudarja enako možnost dostopa do izobrazbe svojim državljanom. V kontekstu ustvarjanja možnosti in dostopa do izobrazbe državljanov Republike Hrvaške je tako kot v slovenskem primeru relevantno pogledati proračunska sredstva, ki so namenjena ustvarjanju teh pogojev in ugotoviti kakšen položaj ima sploh dostop do izobrazbe v kontekstu države blaginje na Hrvaškem (Ustav Republike Hrvatske 2010).

Za svojo analizo sem izbral hrvaški vladni Predlog državnega proračuna za leto 2016 in projekcije za leto 2017 in 2018, kjer so nazorno prikazani vladni proračunski odhodki po programskih oziroma ministrskih sektorjih. V okvirih naloge sem se osredotočil na predlagane proračunske odhodke za leto 2016 (Prijedlog državnog proračuna Republike Hrvatske za 2016. godinu i projekcije za 2017. i 2018. godinu 2016).

Republika Hrvaška ima v sestavi svoje Vlade 20 ministrstev; mi bomo zajeli t. i. Ministrstvo znanosti in izobraževanja (*Ministarstvo znanosti i obrazovanja*). V kontekstu pomena šolstva v okvirih države blaginje je posredno pomembno tudi Ministrstvo za demografijo, družino, mlade in socialno politiko (*Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socialnu politiku*), ki posredno vpliva na politiko šolstva in izobraževanja preko štipendij in drugih socialnih

ugodnosti za študente, kot je subvencionirano bivanje študentov v študentskih domovih (Vlada Republike Hrvatske 2017).

Vlada Republike Hrvaške je v svojem proračunu za leto 2016 predvidela za okoli 114 milijard HRK (okoli 15,2 milijarde EUR) prihodkov in za okoli 122 milijard HR odhodkov (okoli 16,26 milijarde EUR) odhodkov. Področje izobraževanja kotira zelo visoko, saj je med 20 resornimi ministrstvi kar na 3. mestu po višini predlaganih proračunskih izdatkov, kar zajema za okoli 13,8 milijard HRK (1,84 milijard EUR) sredstev in predstavlja skupno 11,3 % vseh državnih izdatkov. Zraven tega visoko kotira tudi omenjeno Ministrstvo za demografijo, družino, mlade in socialno politiko, kjer je predvidenih za okoli 4,7 milijarde HRK (620 Milijonov EUR) in zajema skupno (4 %) proračuna ter zaseda 8. mesto med vsemi ministrstvi po višini predvidenih proračunskih sredstev. V našem kontekstu Ministrstvo za demografijo, družino in mlade ni v osrednjem pomenu, je pa del sredstev tega ministrstva posredno vezano na možnost enakega dostopa do visokošolske izobrazbe, torej konkretno že omenja področja štipendij in subvencioniranega bivanja študentov v študentskih domovih (Prijedlog državnog proračuna Republike Hrvatske za 2016. godinu i projekcije za 2017. i 2018. godinu 2016).

S pomočjo analize proračunskih izdatkov za posamezna resorna ministrstva lahko na podlagi teorije Hege in Hokenmeira zaključimo, h kateremu tipu države blaginje teži Republika Hrvaška. Ker sami izdatki za šolstvo niso dovolj močan dejavnik po teoriji Hega in Hokenmeira, moramo v obzir vzeti tudi proračunske izdatke za programska področja, ki zajemajo druge socialne storitve, in sicer gre za področja zdravstva in pokojninskega sistema. Republika Hrvaška torej največ proračunskih izdatkov namenja za Ministrstvo dela in pokojninskega sistema, kar pomeni, da namenja okoli 41,8 milijard HRK sredstev (okoli 5,57 milijard EUR). Navedeni znesek zajema kar 34,2 % celotnega predlaganega proračuna za leto 2016. Visoko kotira tudi področje zdravstva, saj je za Ministrstvo zdravja (Ministarstvo zdravstva) namenilo 9 milijard HRK (1,2 milijarde EUR), kar pomeni, da področje zdravstva zaseda 4. mesto med vsemi ministrstvi po prejetih proračunskih sredstvih ter zajema 7,38 % vseh sredstev proračuna (Hega in Hokenmeier 2002; Prijedlog državnog proračuna Republike Hrvatske za 2016. godinu i projekcije za 2017. i 2018. godinu 2016).

Na podlagi omenjene analize lahko zaključimo, da Hrvaška stremi k social-demokratskemu tipu države blaginje, kajti ima visoke proračunske izdatke oziroma investicije, kot to navajata Hega in Hokenmeier (2002), za področje izobrazbe, zdravstva in pokojninskega sistema.

Skladno s proračunskim odnosom in ustavno opredelitvijo odnosa države do dostopa do izobrazbe ima podobno vizijo tudi Hrvaški študentski zbor (HŠZ), ki na svoji predstavitveni spletni strani promovira vključenost in podporo na programskih področjih, ki težijo k implementaciji zagotavljanja kakovostne in vsem enako dostopne visokošolske izobrazbe, socialnih in ekonomskih pravic študentov, ki zagotavljajo nemoteno študiranje študentov.

Vizijo Hrvaškega študentskega zbora, ki je opisana na spletni strani te interesne skupine, mi je v družboslovnem intervjuju potrdil tudi Dean Perko, študentski aktivist in dolgoletni predstavnik (od leta 2013 do 2016) v Študentskem zboru Univerze v Zagrebu, ki je najmočnejši in najvplivnejši člen v strukturi Hrvaškega študentskega zbora. Opisana vizija je torej skladna z ustavno in proračunsko opredelitvijo državnega odnosa do izobrazbe, kar pomeni, da teži k social-demokratskemu odnosu države blaginje do izobrazbe, kjer so temeljne vrednote vsem enako dostopno šolstvo in brezplačno visokošolsko izobraževanje za redne študente.

4 INTERESNE IN NEVLADNE SKUPINE V KONTEKSTU ŠTUDENTSKIH ORGANIZACIJ

4.1 Oprelitev interesnih skupin

Študentske organizacije so po svoji opredelitvi interesne skupine, saj združujejo določeno populacijo, ki jo povezuje skupen interes. V tem kontekstu bom v prvem delu teoretsko opredelil interesne skupine kot take.

Fink Hafner (2007, 39) pravi, da so interesne skupine združenja posameznikov, ki se skupaj borijo za svoje cilje. Interesne skupine so po definiciji Fink-Hafner večinoma nevladne, lahko pa tudi vladne organizacije, ampak njihova skupna značilnost je, da se ne borijo za oblast, temveč s svojimi pristopi pritiska, poskušajo vplivati na določene javne politike. V interesu interesnih skupin je vplivati na sprejetje ali implementacijo določene javne politike na način, ki bi ustrezala interesom določene interesne skupine.

V principu poznamo več različnih definicij interesnih skupin, pri čemer gre v osnovi za podobno izhodišče pri sami definiciji le-teh. Interesne skupine opredeljuje Brezovšek (1995, 19), ki pravi, da definiciji interesne skupine ustreza vsaka skupine, katere namen je vplivati na odločevalsko oblast. Podobno definicijo izpostavlja tudi Wilson (1990, 157), ki opredeljuje interesno skupino, da je le-ta nevladna organizacija, kar pomeni, da je ločena od državnih struktur, katere namen je vplivanje na oblikovanje javnih politik, ki so v njenem interesu.

Bibič (1995) pojasnjuje, da se v večini primerov termina interesna skupina in skupina pritiska uporabljata v istem kontekstu ter da gre za sinonim izrazov. Po njegovi opredelitvi so skupine pritiska oziroma interesne skupine tiste, ki imajo zahteve do vlade in odločevalskih struktur, pri čemer pri boju za svoje interese uporabljajo tudi metode groženj in sankcioniranja.

Podobno kot pri opredelitvi nevladnih organizacij, Cox (1993) opredeljuje tudi funkcijo interesnih skupin, da lahko delujejo v javnem interesu, lahko pa le v interesu določenih družbenih struktur. V javnem interesu lahko skupine pritiska recimo delujejo na področju varovanja okolja, medtem ko v interesu le določenih družbenih skupin lahko delujejo na točno določenih področjih, kot je na primer mladinska politika. Seveda je obstoj interesnih skupin znotraj določenega sistema odvisen tudi od narave političnega sistema, ki vlada določeni državi. Predpogoj za neodvisno delovanje nevladnih oziroma interesnih skupin, ki poskušajo vplivati na oblikovanje in izvajanje določenih javnih politik, je vsekakor obstoj demokratičnega načina vladanja v določeni državi. V primeru zaprtih in avtoritarnih političnih režimov je delovanje interesnih skupin oziroma nevladnih organizacij zelo omejeno, predvsem gledano iz vidika neodvisnosti delovanja le-teh.

4.2 Klasifikacija interesnih skupin

Splošno klasifikacijo interesnih skupin podajajo različni avtorji, kot so Pross (1992), Richardson (1993) in Wyn (1989). Avtorji izpostavljajo veliko kriterijev, po katerih se potem lahko naredi tipologija oziroma klasifikacija interesnih skupin. Tako poznamo organizirane in neorganizirane interesne skupine, ko govorimo o kontekstu organiziranosti določene interesne skupine. Potem poznamo kriterij odnosa do vlade, kjer so interesne skupine lahko insiderske ali pa outsiderske, pri čemer imajo insiderske skupine direkten dostop do vladnih informacij, medtem ko outsiderske tega dostopa nimajo in morajo iskati druge vzvode pridobivanja vladnih informacij oz. vplivati na vladne odločevalce na drugačen način (na primer preko množičnih medijev). Kriterij je lahko tudi širina tematike, ki jih zastopa določena interesna skupina, zato jih v tem primeru lahko klasificiramo na tiste, ki so skoncentrirane na eno tematiko, in na tiste, ki so skoncentrirane na širši kontekst tematik. Kriterij pri tipologizaciji interesnih skupin je lahko tudi članstvo v le-teh, saj obstajajo tiste, kjer je članstvo odprto, in tiste, kjer je članstvo zaprto. Vsekakor pa velja omeniti, da so predmet preučevanja organizirane interesne skupine, ki imajo v praksi tudi večji vpliv na oblikovanje javnih politik.

Zanimiva in morda najbolj poznana klasifikacija interesnih skupin je t. i. Blondelova klasifikacija, ki je na primer opredeljena v delu avtorice (Blondel v Žagar 1995, 56). Blondel

ravno tako predstavlja kriterije, po katerih nato razvršča interesne skupine. Blondel kot kriterije izpostavlja notranjo povezanost interesnih skupin, organiziranost in institucionaliziranost le-teh ter namen in tudi način njihovega delovanja. Avtor interesne skupine potem razvršča na lestvici od komunalnih do asociacijskih interesnih skupin. Izpostavlja štiri tipe interesnih skupin:

- običajne interesne skupine (npr. kaste, etnične skupnosti),
- institucionalne interesne skupine (npr. cerkvene oziroma religijske skupnosti),
- protektivne/zaščitne interesne skupine (npr. Sindikati, študentske organizacije),
- promocijske interesne skupine (npr. interesne skupine za varstvo okolja/ekološke skupine) (Blondel 1969, 79).

Običajne interesne skupine so tiste, kamor posamezniki pripadajo že ob rojstvu; kot primer navajamo kaste oziroma etnične skupnosti. Institucionalne interesne skupine so tiste, ki so organizirane, imajo določeno institucionalno obliko, pri čemer imajo tudi zaposlen profesionalni kader, ki deluje na področju interesa določene interesne skupine. Protektivne interesne skupine obstajajo z namenom zagovarjanja in uveljavljanja interesov svojega članstva. Tipičen primer v tej skupini so sindikati in študentske organizacije, ki so ključnega pomena za mojo raziskovalno nalogo. Študentske organizacije uvrščamo v skupino protektivnih interesnih organizacij, saj s svojimi akcijami in programi poskušajo zaščititi interese študentske populacije. Promocijske interesne skupine so tiste, ki imajo namen uresničitve določenih ciljev znotraj političnega sistema. Člani promocijskih interesnih skupin niso vezani le na en družbeni sloj, temveč prihajajo iz vseh slojev družbe, tipični primeri promocijskih interesnih skupin so tako ekološke organizacije ali na primer mirovne organizacije.

Omenjeni štirje tipi se torej razprostirajo po lestvici od komunalnih do tistih asociacijskih interesnih skupin, pri čemer velja izpostaviti, da sta prvi dve skupini bolj v domeni splošnih interesov (običajne in institucionalne interesne skupine), medtem ko se drugi dve skupini (protektivne in promocijske interesne skupine) nagibata k zagovarjanju le določenih oziroma partikularnih interesov.

Tabela 4.1: Kontinuum interesnih skupin po Blondelu

KOMUNALNE INTERESNE SKUPINE
<i>Običajne interesne skupine</i>
<i>Institucionalne interesne skupine</i>
<i>Protektivne interesne skupine</i>
<i>Promocijske interesne skupine</i>
ASOCIACIJSKE INTERESNE SKUPINE

Vir: povzeto po Blondel v Žagar (1995, 56).

Samo Kropivnik (v Fink-Hafner idr. 1997) govori o klasifikaciji oziroma delitvi interesnih skupin na podlagi pogostosti participacije, omenjenih pri oblikovanju javnih politik. Avtorica izpostavlja štiri skupine:

- Najbolj aktiven tip. V najbolj aktiven tip največkrat spadajo ekonomske interesne skupine, ki uporabljajo širok spekter metod pri svojem lobiranju, z izjemo pogajanj.
- Tip pogajalskih interesnih skupin. Tudi za to skupino so značilne oziroma v največji meri prevladujejo ekonomske interesne skupine. Njihova metoda pri participaciji oblikovanja javnih politik so največkrat kolektivna pogajanja.
- Tip nepogajalskih interesnih skupin. V omenjeno skupino avtorica uvršča interesne skupine javnega interesa in interesne skupine, ki so situacijsko naravnane. Omenjene interesne skupine uporabljajo različne metode vplivanja, nikoli pa ne uporabljajo kolektivnih pogajanj.
- Pasivni tip. Ta vrsta skupin so najbolj apatične pri vplivanju na odločevalske procese, saj se skoraj nikoli ne služijo z metodami vplivanja pri oblikovanju ali implementiranju določenih javnih politik.

Po zgornji opredelitvi Kropivnika (v Fink-Hafner in drugi 1997) študentske organizacije večinoma spadajo v skupino pogajalskih interesnih skupin in/ali tudi v skupino aktivnega tipa interesnih skupin. V osnovi so študentske organizacije tiste, ki se borijo in pogajajo za svoje interese z državo, zato spadajo v skupino pogajalskega tipa interesnih skupin. Po drugi strani so študentske organizacije izjemno aktivne interesne skupine in so vključene tudi zakonsko v oblikovanje javnih politik, pri čemer uporabljajo širok spekter lobističnih metod, da dosežejo svoje interese, zato je možna uvrstitev le-teh tudi v skupino aktivnega tipa interesnih skupin.

Fink Hafner (2007, 11–12) piše tudi o pomenu konteksta povezanosti med demokracijo in interesnimi skupinami. Avtorica pravi, da so za ohranitev demokracije v določeni državi pomembne določene funkcije, ki jih opravljajo interesne skupine. Med nekatere ključne funkcije avtorica prišteva:

- pretok vpliva med civilno družbo oziroma vladanimi ter vlado,
- funkcijo transformacije gospodarske in ekonomske moči v družbeni ter politični vpliv,
- funkcijo oblikovanja zahtev trenutnih ali potencialnih članov interesnih skupin.

Grant, Wilson in Richardson v Fink Hafner (2007, 12) govorijo tudi o diametralnosti nasprotnih tez glede razmerja med demokracijo in delovanjem ter obstojem interesnih skupin. Pri tem izpostavljajo dve ključni šoli, pluraliste in konservativce ter opisujejo njihov pogled na interesne skupine, v odnosu na demokracijo. Fink Hafner (2007, 12): *".../ Pluralisti v interesnih skupinah vidijo nepogrešljive demokratične igralce, po drugi strani pa konservativci v njih vidijo grožnjo obvladljivosti, upravljivosti procesov oblikovanja političnih odločitev (problem "governabilnosti")."*

4.3 Splošna opredelitev nevladnih organizacij

Interesne skupine nedvomno spadajo v kontekst nevladnih organizacij. V našem kontekstu je pomembna opredelitev nevladnih in vladnih organizacij, saj študentske organizacije skupaj z določenimi ministrstvi tvorijo tako imenovani medvladni sektor, kjer so v delovanje posebnih organov vključene nevladne in vladne službe oziroma ministrstva, zato je pomembna kratka teoretska opredelitev nevladnih organizacij. Konkretno v tem primeru govorimo naprimer o Svetu Vlade RS za študentska vprašanja, Svetu Vlade RS za mladino in Savjetu za mlade Vlade Republike Hrvaške, kjer omenjene organe sestavljajo študentske in mladinske organizacije ter vladne službe in ministrstva.

Obstaja pomembna ločnica med vladnimi in nevladnimi organizacijami. Medtem ko vladne organizacije delujejo pod okriljem uradne oblasti oziroma Vlade, so nevladne organizacije neodvisne od uradne oblasti in niso v grozdu vladnih služb.

Delovanje nevladnih organizacij je v javnem interesu ter se ukvarjajo z različnimi področji delovanja. Delovanje nevladnih organizacij sega na različna področja, od človekovih pravic, okoljskih tematik, mladinske politike itd. Cilj delovanja nevladnih organizacij je izobraževanje javnosti o svojem področju delovanja in vplivanje na odločevalske oziroma vladne akterje, da bi le-ti delovali v interesu nevladnih organizacij. V tem primeru pomeni, da nevladne

organizacije lobirajo pri vladi določene države z namenom uresničitve svojih ciljev. Avtor Okerke pojasnjuje, da nevladne organizacije svojevrstno delujejo kot odvetniki določene skupine ljudi, ki jih predstavlja nevladna organizacija pri zastopanju skupnih interesov, vezanih na določeno tematiko (Okerke v Šajn 2011, 25).

Ondrušek (2003, 13–15) pojasnjuje, da se tri vrste organizacij medsebojno prepletajo, saj imajo skupne značilnosti. Gre za nevladne, neprofitne in volonterske organizacije, katerih lastnosti so, da niso usmerjene k profitu in so v osnovi neodvisne ter prostovoljne. Vezano na Ondruškovo definicijo v literaturi velikokrat zasledimo oznako NVO, kar pomeni v *Non-governmental voluntary organizations*. Samo pojmovanje NVO je v različnih delih sveta oz. državah različno.

- V ZDA se oznaka NVO na primer največkrat uporablja za t. i. *neprofitni sektor*. Neprofitni sektor pomeni, kot samo ime pove, da organizacija ni ustanovljena za pridobivanje dobička, temveč za neprofitno zastopanje določenih interesov (Strojan in drugi 2000, 8).
- Oznaka NVO se uporablja tudi v kontekstu *nevladnega sektorja*, kar pomeni, da je delovanje organizacije neodvisno od uradne oblasti oziroma Vlade določene države (Strojan in drugi 2000, 8).
- Pojem NVO se lahko uporablja tudi v primeru *volonterskega sektorja*, kjer je poudarek na delu brez plačila. Hkrati pa to ne izključuje možnosti, da določeno delo v določeni volonterski organizaciji opravljajo zaposleni uslužbenci ali t. i. profesionalci (Strojan in drugi 2000, 8).
- V kontekstu politologije se je pojavil tudi t. i. tretji sektor, ki ga lahko obravnavamo skozi prizmo pojma NVO. Tretji sektor zajema zasebni, neprofitni in volonterski sektor, ter se enakopravno zoperstavlja privatnemu in uradnemu javnemu sektorju (Edwards in Hulme 1995, 17–31).

Študentske organizacije v kontekstu teoretske opredelitve nevladnega sektorja zajemajo karakteristike zgoraj navedenih definicij. Po navedeni teoretski opredelitvi gre za neodvisne organizacije, ki delujejo prostovoljno, neprofitno in zastopajo svoje interese. V svojem delovanju sodelujejo oziroma vzpostavljajo specifične odnose z vladnim sektorjem, z namenom zastopanja svojih interesov.

4.4 Zgodovina in razvoj nevladnih organizacij

Za razumevanje konteksta nastajanja interesnih skupin in nevladnih organizacij na področju Slovenije in Hrvaške sta pomembna zgodovinski pregled in opis okoliščin, ki so privedle do prvega prostovoljnega združevanja v Evropi in pri nas. Zgodovinski zametki prvih prostovoljnih združevanj so posledično vplivali na razvoj in vzpostavitev t. i. nevladnega sektorja, kamor danes spadajo študentske organizacije.

Strojan in drugi (2000, 5) pojasnjujejo začetek in zgodovino interesnih in nevladnih združevanj v okviru Evrope in Slovenije. Avtorji pravijo, da se je razvoj nevladnih organizacij v Evropi začel okoli 14. stoletja. Sprva so v okviru katoliške cerkve nastajale katoliške dobrodelne organizacije in fundacije. Kasneje je katoliška cerkev začela širiti spekter svojih organizacij in posegla tudi na druga družbena področja, kot sta zdravstvo ali izobraževanje.

Na začetku 19. stoletja se je začel izrazitejši razvoj interesnih organizacij, ki niso bile usmerjene na pridobivanje dobička. Temelj razvoja le-teh v 19. stoletju je začetek delavskih gibanj, ki so se združevale v razne oblike interesnih organizacij. V tem obdobju so se začela pojavljati tudi združevanja višjih slojev, na primer druženja kmečkega sloja v čitalnicah, ustanovitev zadrug, ter obdobje začetka tudi množičnega združevanja preko t. i. taborov (Strojan in drugi 2000, 5–6).

Najbolj prelomno letnico v smislu nevladnega združevanja in združevanja na podlagi interesov je prineslo leto 1848, ko je bila slovita meščanska revolucija v Evropi. Revolucija je pomenila prelomnico, saj je v tem obdobju prišlo do prvih pisanih ustavnih pravic, ki so ljudem pravno omogočali pravico do združevanja v društva na podlagi skupnih interesov. V Sloveniji in takratni Jugoslaviji se je največja ekspanzija društev zgodila v drugi polovici 70. let prejšnjega stoletja, potem ko je bil sprejet Zakon o društvih (Kolarič in drugi 2002, 80).

Področje nevladnih organizacij v Republiki Sloveniji ima bogat zgodovinski potek. Prvi zakon o pravici združevanja na naših tleh je bil sprejet leta 1867, takrat v okviru Avstro-Ogrske, pod katero je spadalo današnje območje Republike Slovenije. Kasneje je bila omenjena pravica o združevanju državljanov različno zaznana, vedno znotraj konteksta družbenega in političnega sistema, ki je v določenem obdobju vladal na območju današnje Slovenije. Tako je bila ta pravica odrinjena na rob družbenega in pravnega sistema v času socializma vse do leta 1974, ko je v duhu samoupravnega socializma, ki je nakazoval določene demokratične note, bil sprejet prvi Zakon o društvih. Razmah raznih oblik interesnega združevanja je bil potem po letu 1980, ko je interesno združevanje začelo dosegati predvojni nivo. Po osamosvojitvi sta v Republiki

Sloveniji uzakonjeni dve novi oblike interesnega združevanja, torej zasebni zavodi in ustanove. Strategija Vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami navaja, da je leta 1969 v Sloveniji delovalo 6919 društev oziroma interesnih združenj, leta 1999 okoli 15.000, leta 2002 pa je bilo v Sloveniji registriranih že več kot 18.000 različnih nevladnih interesnih združenj (društva, zasebni zavodi, fundacije, cerkvene organizacije itd.). Konec aprila leta 2017 je v Sloveniji po podatkih Centra za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij (CNVOS) registriranih 27503 nevladnih oziroma interesnih združenj. Med njimi je 24067 društev, 3173 zasebnih zavodov in 263 ustanov (Strategija Vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami 2005; Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij).

Dokument, ki opredeljuje in opisuje položaj nevladnih organizacij znotraj konteksta države v Republiki Sloveniji, se imenuje Strategija Vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami. V uvodu omenjen dokument pojasnjuje, da je obstoj nevladnih organizacij odraz pluralne in demokratične družbe, kjer obstaja osnovna demokratična pravica po združevanju državljanov. V dokumentu uvodoma piše, da s povezovanjem civilne družbe v nevladne organizacije država trajnostno vzpostavlja sistem družbenega razvoja, porasta družbene blaginje, kakovosti življenja in tudi socialne varnosti (Strategija Vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami 2005).

Formalni okvir dokumenta Strategije Vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami je opredeljen na način, da se delovanje nevladnih organizacij navezuje na (Strategija Vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami 2005):

»... tri temeljne človekove pravice oziroma svoboščine, in sicer na pravico do zbiranja in združevanja, pravico do zasebne lastnine in svobodo govora. Pravica do združevanja in zbiranja je opredeljena v ustavah večine držav, slovenska ustava pa jo uvršča v poglavje človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Pravica do združevanja temelji na določbah Splošne deklaracije o človekovih pravicah, Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah ter Evropske konvencije o Človekovih pravicah.«

Dokument Strategije Vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami opredeljuje okvir nevladnih organizacij na naslednji način (Strategija Vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami 2005):

»V tem dokumentu razumemo kot nevladno organizacijo vsako prostovoljno, neodvisno in nepridobitno organizacijo civilne družbe, s statusom pravne osebe, ki jo skladno z

zakonom ustanovijo fizične ali pravne osebe zasebnega prava. Organizacija mora biti ustanovljena in mora delovati po načelu svobodne odločitve. Delovati mora tudi po načelu nepridobitnosti, kar pomeni, da presežkov prihodkov nad odhodki in premoženja ne deli med člane ali upravo, temveč jih uporablja za doseganje v ustanovnem ali temeljnem aktu določenih ciljev. Biti mora neodvisna, zlasti od vlade in drugih organov oblasti, političnih strank in gospodarskih družb. Namen delovanja mora preseirati interese članstva oziroma mora biti splošno koristen ali dobrodelen.»

4.5 Nevladne organizacije v današnjem času

Nevladne organizacije so danes pomemben temelj dobre in zrele civilne družbe. Nevladne organizacije izvajajo določene funkcije, ki so v korist in v interesu določenih družbenih skupin ali družbe generalno. Poznamo tri poglavitne funkcije nevladnih organizacij. To so:

- Glas državljanov določene države: nevladne organizacije v tem primeru zagovarjajo interes družbeno bolj odrinjenih skupin in v njihovem interesu vzpostavljajo komunikacijo z vladnimi odločevalci.
- Javne storitve: v tem primeru govorimo o javnih storitvah, ki določenim osebam omogočajo določene javne storitve, ki mu izboljšajo na primer življenjske pogoje in možnost osebnega razvoja.
- Različne družbene dejavnosti: organizacija športnih dogodkov, kulturnih dogodkov ipd. (Strategija Vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami 2005).

Klasifikacija nevladnih organizacij je težka, saj zajemajo širok spekter ciljev, ki jih želijo doseči. Poznamo lahko recimo specifične organizacije, ki imajo točno določen cilj, na primer določen socialni namen. To sta na primer Amnesty International ali Zdravniki brez meja, kjer ima določena nevladna organizacija svoj cilj in področje delovanja. Po drugi strani poznamo večnamenske nevladne organizacije, kjer se le-te ukvarjajo z več področji delovanja. Kot primer bi lahko vzeli določeno religijsko nevladno organizacijo, med katerimi so pri nas najbolj poznane katoliške organizacije, ki se ukvarjajo z različnimi področji in problematikami (Pease 2003, 34).

Študentske organizacije sicer zajemajo specifično populacijo ljudi v določeni državi, kljub temu so relativno večnamenske organizacije, saj se ukvarjajo z javnimi politikami, ki direktno in indirektno vplivajo na socialni in družbeni položaj študentov. Torej spekter problematik, s katerimi se ukvarjajo študentske organizacije, je lahko precej širok, kot je to značilno za večnamenske organizacije. Če za primerjavo vzamemo tako kot religijske nevladne

organizacije, tudi študentske organizacije branijo interes specifične populacije ljudi, kot so to študenti, pri čemer se ukvarjajo s široko paleto javnih politik, od zdravstvene oskrbe do bivanjskih problemov in podobno.

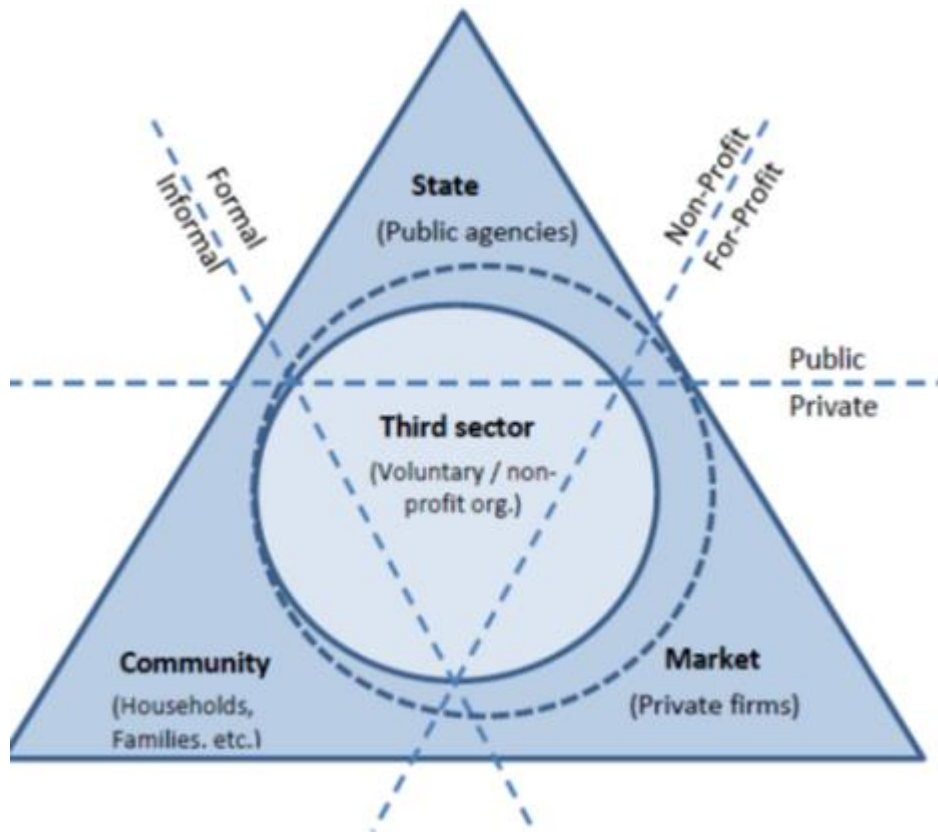
4.6 Odnos med Vlado, trgom in nevladnimi organizacijami

Študentske organizacije so dejansko nevladne interesne organizacije, ki delujejo tako rekoč v javnem pomenu in se borijo za javno dobro študentske populacije. Nekaj zanimivih definicij nevladnih organizacij in njihovo prepletenostjo med vladnim, tržim in nevladnim obnašanjem opisujejo razni avtorji.

Anheier in Salamon (1998, 2) pojasnjujeta, da se v družbi pojavlja veliko oblik različnih organizacij, ki jih pa v principu razvrščamo med državo in trgom, oziroma med javnim in zasebnim. Avtorja poudarjata, da je nezaupanje v državo in trg, spodbudilo novo obliko organizacij, ki so organizirane kot interesne oziroma nevladne organizacije. Nevladne organizacije so po svojem obstoju v svoji strukturi zasebne narave, kljub temu pa delujejo tudi v javnem pomenu.

Kompleksno naravno nevladnega sektorja, ki je prepleten z interesnimi skupinami, ki imajo svoje interese in način delovanja v razmerju do države in trga, opisuje in opredeljuje Pestoff (Pestoff v Svetlik 1992, 200) v t. i. trikotniku blaginje. V spodnji sliki je prikazan omenjeni trikotnik blaginje.

Slika 4.1: Trikotnik blaginje

Vir: Pestoff v Svetlik (1992, 200).

Torej nevladni oziroma tretji sektor, kot ga opredeljuje Pestoff, ima po zgornji skici veliko skupnih lastnosti z obema preostalima sektorjema. Kolarič in drugi (2002, 18) opredeljujejo podobnosti in razlike med nevladnim sektorjem in drugimi sektorji na naslednji način:

- Neprofitnost tretjega sektorja ga ločuje od trga, ampak istočasno povezuje z državo in tudi skupnostjo.
- Narava zasebnosti tretji sektor ločuje od države in njenih lastnosti, hkrati ga pa ob tem povezuje s trgom in skupnostjo.
- Narava formalnosti tretji sektor ločuje od sektorja skupnosti, ampak ga povezuje s sektorjem države in trga.

Kakor opisujejo zgornje definicije, se v tej teoretski opredelitvi lahko najdejo lastnosti, ki so značilne za študentske organizacije. Izhajajoč iz osrednje teoretske opredelitve Pestoffa lahko zaključimo, da študentske organizacije kot nevladne organizacije vsebujejo elemente, ki jih opisuje Pestoff in so značilni za trg, državo in nevladni/volonterski sektor. Študentske organizacije so v osnovi neprofitne organizacije, kot take imajo karakteristike obnašanja

državnega subjekta in so na ta način blizu skupnosti, če povzemamo teorijo Kolariča in drugih (2002), ki se neposredno veže na teorijo Pestoffa. Hkrati študentske organizacije delujejo ločeno od države in zasebno, kar jih istočasno ločuje od karakteristik državnega subjekta, ampak to pomeni, da imajo ravno v tem kontekstu podobnosti in skupne točke s trgom in skupnostjo. Študentske organizacije so seveda formalno organizirane in imajo tudi svoje zaposlene, zato jih omenjena karakteristika loči od skupnosti in približuje karakteristikam državnega subjekta in trga.

4.7 Splošna opredelitev študentskih organizacij

Avtorja Van Dyke in Goldstone v svojem delu opisujeta študente kot pomemben del družbe, ki so skozi zgodovino pokazali moč svojega organiziranja. V različnih akcijah so organizirani študenti pripomogli k raznim spremembam, ne le na področju študentskih pravic, temveč tudi generalno na ravni določene družbe (Van Dyke v Goldstone 2003, 229–230).

Fiscus in Hyslop (2008, 3) v svoji analizi študentskih organizacij slednje opredeljujeta kot integralni del izobraževalnega sistema. Avtorja pravita, da študentske organizacije igrajo pomembno vlogo v ustvarjanju mladih ljudi v produktivne in odgovorne državljane, ki so v prihodnosti pripravljeni prevzeti vodilno vlogo v družbi. Opredelitev študentskih organizacij, ki jo podajata avtorja, pravi tudi, da študentske organizacije v svojem bistvu ponujajo unikaten program, v sklopu katerega mladi lahko razvijajo svoje kariere, vodstvene sposobnosti in tudi motivacijo.

Študentske organizacije so pogosto na državnem nivoju integrirane v formalno področje visokega šolstva in vključen v sistem kot nevladne in interesne organizacije. Večina držav definira študentske organizacije kot integralni del visokega šolstva (Fiscus in Hyslop 2008; Public Law 105–225 1998).

Slovenski Zakon o skupnosti študentov (ZSkuS) iz leta 1994 študentsko organizacijo definira kot organizacijo, kjer se združujejo študenti s ciljem, da bi reševali vprašanja skupnega pomena vseh študentov, uresničevali skupne interese in zadovoljevali svoje potrebe v duhu solidarnosti (Zakon o skupnosti študentov 1994).

5 ODNOS MED ŠTUDENTSKIMI ORGANIZACIJAMI IN DRŽAVO TER NAČINI VPLIVANJA NA DRŽAVO

5.1 Splošna tipologija odnosov med interesnimi skupinami in državo ter tehnike lobiranja v odnosih

O odnosih med interesnimi skupinami in državo pišejo različni avtorji. Študentske organizacije kot relevantne in ene najmočnejših interesnih skupin glede na populacijo, ki jo zastopajo v Republiki Sloveniji in Republiki Hrvaški, nedvomno sovpadajo s teorijo različnih avtorjev, ki se ukvarjajo z odnosi med državo in interesnimi skupinami ter tehnikami vplivanja interesnih skupin na državo pri zastopanju svojih interesov.

Interesne skupine ali skupine spadajo v t. i. medprostor med političnimi odločevalci in civilno družbo. Načini, na katere interesna skupina poskuša uveljavljati svoje interese v odnosu z vlado, so različni ter pogojeni z več dejavniki. Zelo pomembna je posebnost odnosa med lobiji in odločevalci.

Tipologijo odnosa med vlado/političnimi odločevalci in interesnimi skupinami delita dva ključna pristopa.:

- Tekmovalni/kompetitivni pluralizem. Kompetitivni pluralizem opredeljuje proces političnega odločanja kot produkt tekmovanja interesnih skupin. Interesne skupine po teoriji tega pristopa na politični proces pritiskajo od zunaj, torej niso vpete v strukture političnih organov.
- Korporativni pluralizem. Bibič (1995, 10) pojasnjuje, da je za razliko od pristopa kompetitivnega pluralizma, korporativni pluralizem, zgrajen na predpostavki, kjer so interesne skupine v večji ali manjši meri formalno vpete v procese političnega odločanja, pri čemer bi lahko govorili, da gre že za institucionalizirane akterje v procesih političnega odločanja. Lukšič (1994) trdi tudi, da v tem pristopu korporativnega pluralizma ne gre več za tipično lobiranje, saj že imajo določene interesne skupine privilegiran položaj v procesu oblikovanja političnih odločitev. Almond in Powel (1992, 65) pravita tudi, da v tem pristopu značilna koordinacija interesnih skupin, ki imajo enako tematiko interesa, medtem ko v pristopu tekmovalnega pluralizma ta koordinacija ne obstaja.

Predstavljeni pristopa odnosov med vladnimi odločevalci in interesnimi skupinami temeljita na dveh teorijah. Pristopa temeljita torej na teoriji (neo)korporativizma in pluralizma.

Korporativizem, kot pove tudi ime samo, temelji na sodelovanju in organizaciji podobnih interesnih skupin na določenem področju, ki je tarča interesa interesnih skupin. Korporativizem poudarja organizacijski pomen in skupno sodelovanje nevladnih/interesnih skupin v vseh segmentih zastopanja partikularnih interesov. Lukšič daje prisposodbo, da interesne skupine znotraj enega področja po teoriji korporativizma delujejo kot človeško telo, kjer vsak del telesa opravlja svojo funkcijo in svoje delo, da bi telo preživel. Ravno tako je v tem primeru interesnih organizacij, ki morajo koordinirano in organizirano delovati skupaj na določenem področju, da bi uspešno zastopali svoje interese.

Pluralizem po drugi strani temelji na principu prostega trga. To pomeni, da interesne skupine med seboj tekmujejo za vpliv, pri čemer je pomembno dejstvo, da ravno kompetitivnost interesnih skupin na določenem področju pomeni, da nobena interesna skupina nima vnaprej zagotovljenega večjega vpliva na politični proces v primerjavi z drugimi interesnimi skupinami (Cawson v Lukšič 1994, 82). Teorija pluralizma tudi pravi, da so politične odločitve rezultat kolektivnih naporov interesnih skupin, ki uveljavljajo svoje interese. Na koncu so preference političnih in vladnih odločevalcev pri sprejemanju politične odločitve lahko v večji ali manjši meri pogojene z močjo vpliva določene interesne skupine, ki so vplivali na politične odločevalce (Lukšič 1994, 48).

Določeni avtorji iščejo tudi poveznice med pluralističnim in korporativnim kontekstom interesnih skupin. Na primer Rokkan opisuje celo t. i. korporativni pluralizem, ki ima skupne točke pluralizma in korporativizma, medtem ko Almond celo pravi, da je korporativizem v kontekstu interesnih skupin le različica pluralizma (Rokkan v Dahl 1982; Almond v Lukšič 1994).

Če povzamemo definicije avtorjev in dejanski kontekst pluralističnega in korporativnega modela, lahko tudi opazimo, v katerem obdobju je bil kateri model aktualen. Bibič (1995, 11) izpostavlja, da je na polovici 20. stoletja, torej med letoma 1950 in 1970, bil bolj aktualen pristop pluralističnega modela, medtem ko je po 1975 začel prevladovati korporativni model. Lukšič (1994, 19) poudarja tudi, da sta danes oba modela zelo prisotna, pri čemer prevlada določenega sistema, lahko tudi opredeli tip vseh spektrov političnega sistema določene države.

Kljub definicijam Almonda in Rokkana o enotnem modelu pluralizma in korporativizma še vedno prevladuje prepričanje o ločnicah med modeloma, znotraj katerih delujejo interesne skupine. O slednjih je pisal Wilson in izpostavil, da interesne skupine v kontekstu pluralizma in korporativizma opravljajo določene dejavnosti, ki so tudi ločnica med omenjenima

pristopoma. Wilson (v Lukšič 1994) opisuje dejavnosti interesnih skupin, kar ponazarjam tudi v spodnji tabeli, kjer so omenjene dejavnosti znotraj modela delovanja interesnih skupin po principu pluralizma in korporativizma.

Tabela 5.1: Dejavnosti interesnih skupin v pluralističnem vs. korporativističnem kontekstu

Dejavnost	Pluralistični kontekst	Korporativni kontekst
1. Stiki med interesnimi skupinami in vladnimi odločevalci, ki so institucionalizirani ali statutarni.	Redko, saj interesne skupine v pluralističnem kontekstu delujejo zunaj okvirov uradnih vladnih institucij in teles.	Intenzivni in dobri. V korporativnem kontekstu so stiki med vladnimi odločevalci in interesnimi skupinami institucionalizirani in učinkoviti.
2. Aktivna vključenost v oblikovanje in implementacijo javnih politik.	Redko, večinoma imajo interesne skupine vlogo posvetovalnega akterja.	Intenzivna vključenost v korporativnem kontekstu. Interesne skupine so lahko tudi uradno vključene v stopnje oblikovanja javnih politik.
3. Stiki na osebni ravni med političnimi odločevalci in interesnimi skupinami.	Intenzivni in pogosti stiki. Gre za najpomembnejšo in najučinkovitejšo dejavnost v pluralističnem kontekstu.	Intenzivni in pogosti stiki. Ravno tako gre za zelo pomembno dejavnost v korporativističnem kontekstu.
4. "Old boy" mreže med vladnimi odločevalci in predstavniki interesnih skupin.	Pomembna dejavnost, ki je v tem primeru ključna za vpliv nad oblikovanjem javnih politik.	Dejavnost nima prevelike pomembnosti.
5. Lobiranje pri poslancih v parlamentu.	Velika pomembnost dejavnosti in zelo pogosta.	Brez pomembnosti.
6. Kampanje za ustvarjanje javnega mnenja o izbranih javnih politikah.	Velika pomembnost dejavnosti in zelo pogosta.	Brez pomembnosti.
7. Protesti, demonstracije, sabotaza javnih politik in druga nepokorščina.	Občasna dejavnost, v zelo specifičnih in ekstremnih primerih.	Zelo redko.

Vir: Prirejeno po Lukšič (1994).

Prikazana tabela torej prikazuje dejavnosti interesnih skupin, ki razmejujejo pluralistični in korporativistični pristop delovanja interesnih skupin. Opazimo lahko, da so interesne skupine po korporativističnem pristopu veliko bolj neposredno integrirane v sam sistem državnih in odločevalskih struktur, ne izvajajo akcij, kot so protesti, sabotáže in izsiljevanja, temveč so dejansko strukturno vključene v sam proces oblikovanja javnih politik, za razliko od pluralističnega pristopa. Pluralistični pristop daje pomembnost mreženju med lobisti interesnih skupin s parlamentarci, drugimi političnimi odločevalci in uradniki, pri čemer se lotevajo tudi kampanj, ki vplivajo na javno mnenje. Občasno pa lobirajo za svoje interese tudi preko posrednih oblik politične participacije, kot so demonstracije ali celo sabotáže določenih javnih politik.

Izhajajoč iz zgoraj predstavljene tabele, ki obravnava temeljna tipa odnosov med državo in interesnimi skupinami, lahko torej vidimo tudi, kakšne aktivnosti izvajajo interesne skupine v posameznem tipu odnosa. V tem primeru je treba izpostaviti predvsem korporativistični tip odnosa, ki daje velik pomen neposrednim stikom med lobiranci in odločevalci. Iz tega izhaja, da so v teh primerih odnosa pomembne neposredne tehnike lobiranja.

V osnovni opredelitvi je notranje oziroma neposredno lobiranje povezano predvsem na podlagi opredelitve odnosa med političnim odločevalcem (lobirancem) in lobistom, torej predstavnikom interesa določene interesne skupine. Značilnost neposrednega lobiranja je ravno v tem, da je odnos med lobistom in lobirancem zelo oseben in včasih temelji tudi na prijateljskih vezeh. Interesne skupine, ki neposredno lobirajo, so velikokrat okarakterizirane za notranje interesne skupine, ki imajo direkten dostop do političnih odločevalcev, ki svoj odnos z državnimi odločevalci temeljijo na korporativistični tipologiji. Kljub temu lahko vidimo, da tudi lobiranje interesnih skupin, ki delujejo v pluralističnem tipu odnosa z državo, lobirajo s pomočjo neposrednih stikov, čeprav so ti zanj težje dostopni, saj nimajo privilegirane položaja v odnosih s političnimi odločevalci (Fink Hafner 2007, 20).

Neposredno lobiranje, ki je torej v prvi vrsti značilno za korporativni tip odnosov med interesno skupino in državo, hkrati je pa pomemben tudi za pluralistični tip odnosov, lahko mnogokrat stoji na "spolzkih tleh". Neposredni osebni stiki med lobirancem (političnim odločevalcem) in lobistom (interesna skupina), kot jih prikazuje tabela odnosov, mnogokrat izbrisejo ločnico med legalnim in nelegalnim. Naprimer Fink-Hafner (1995, 45) izpostavlja, da so Američani znani kot uspešni lobisti, tako v ZDA kot v EU. Na podlagi ameriške prakse lobiranja iz preteklosti je možno zaključiti, da so bile preverjene metode lobiranja razne podkupnine, organizacija raznih srečanj in zabav v korist političnih odločevalcev in podobno. Hrebenar (1997, 107) trdi,

da so podkupnine izpodrinile veliko bolj sofisticirane metode neposrednega lobiranja, kot so razni prispevki za politične kampanje političnih odločevalcev, ki jih prispevajo lobisti oziroma zainteresirane interesne skupine.

Wilson (v Lukšič 1994) pri opisovanju pluralističnih in korporativističnih odnosov in dejavnostih, ki jih interesne skupine izvajajo znotraj določenega tipa odnosa, da bi vplivale na politične procese in odločitve, opisuje torej tudi kampanje za ustvarjanje javnega mnenja o izbranih politikah in tudi dejavnosti interesnih skupin, kot so to protesti, demonstracije, sabotaža in druga nepokorščina. Vse opisane dejavnosti temeljijo na metodah in tehnikah lobiranja, ki so klasificirane kot posredne metode. Pri teh metodah je značilno, da lobist oziroma interesna skupina, ki lobira, nima neposrednega dostopa do političnih odločevalcev ter pri svojih aktivnostih in metodah lobiranja služi z indirektnim vplivanjem na politične odločevalce. Za posredne metode vplivanja na politične odločevalce so značilne aktivnosti interesnih skupin, kjer se na odločevalce vpliva preko volilnih baz in finančnih shem/podpor (Fink Hafner 2007, 20).

Avtor poudarja, da so predvsem kampanje za ustvarjanje javnega mnenja pomembna dejavnost v pluralističnem odnosu interesnih skupin in države, medtem ko v korporativističnem nimajo nobenega pomena. Kampanje za ustvarjanje javnega mnenja lahko temeljijo na medijskih kampanjah kot tehniki lobiranja, ali tudi na primer na tehniki grassroots lobiranja.

Moč medijev je vsesplošno znana. Mediji so tisti, ki lahko oblikujejo javno mnenje, ali vsaj spremljajo potek javnega mnenja v določeni smeri k nekemu stališču. Medijske kampanje so tako lahko eden ključnih metod posrednega lobiranja interesnih skupin pri doseganju določenega vpliva na odločanje političnih odločevalcev. Hrebenar (1997, 120) govori, da obstajajo tri vrste medijskih kampanj, pri čemer ločimo med:

- pozitivnimi kampanjami,
- obrambnimi oziroma defenzivnimi kampanjami,
- ofenzivnimi oziroma napadalnimi kampanjami.

Pozitivne kampanje oz. "goodwill campaign" pomenijo, da si interesne skupine v javnosti želijo ustvariti pozitivno sliko o svojem delovanju. Na ta način poskušajo skozi volilce potem vplivati na politične odločevalce, kajti v primeru pozitivne percepcije volilcev do delovanja določene interesne skupine lahko slednja izkoristi pozitivno percepcijo volilcev, da skozi njih vpliva na politične odločevalce. Ustvarjanje medijsko pozitivne slike o delovanju določene interesne

skupine ni nujno povezano s točno določenim lobističnim projektom, ki je že v teku, lahko je le predhodna platforma za prihajajoče lobistične projekte (Hrebenar 1997, 120).

Defenzivne medijske kampanje ne želijo sprememb in premikov. To so kampanje, ki stremijo k t. i. statusu quo, pri čemer interesnim skupinam odgovarja trenutna oblika političnega odločanja in želijo le-to ohraniti skozi defenzivne kampanje. Ofenzivne kampanje so seveda nasprotje od omenjenih defenzivnih kampanj. Napadalne oziroma ofenzivne kampanje stremijo k določenemu cilju, določeni spremembi političnega odločanja, pri čemer ni nujno, da v svoji kampanji ciljajo na širšo populacijo, temveč le na tiste ključne akterje, ki lahko vplivajo na politične odločitve, ki so v pogodu določeni interesni skupini oz. lobistu (Hrebenar 1997, 120).

Medijske kampanje so lahko tudi zelo dobra podpora tehnika lobiranja tudi za določene civilne iniciative, kot so referendumi. Interesne skupine z namenom lobiranja za svoj interes in v izogib tipičnemu zakonodajnemu postopku lahko uporabijo tudi elemente civilnih iniciativ, kot je referendum. Prednost referendumov je v tem, da dejansko interesne skupine vsilijo mnenje o sprejetju določenega zakona, ki ga predlagajo zakonodajnemu telesu, pri čemer predlog tega zakona tako rekoč oblikujejo tudi interesne skupine same (Hrebenar 1997, 175).

V kontekstu ustvarjanja javnega mnenja kot pomembne dejavnosti pluralističnega konteksta odnosa interesnih skupin in države lahko izpostavimo tudi t. i. grassroots lobiranje. Grassroots lobiranje je mobiliziranje somišljenikov neke interesne skupine, da bi potem vplivali na razne načine politične odločitve določene javne politike. Grassroots lobiranje deluje mnogokrat spontano, čeprav morda to ni, saj interesna skupina namenoma vzpostavi ozračje v javnosti, ki se potem spontano organizira v (ne)podporo določenim političnim procesom in na takšen način poskuša vplivati na politične odločevalce. Javnost lahko odreagira drugače na "napeljevanje" interesnih skupin v primeru grassroots lobiranja ter poskuša svoje mnenje političnim predstavnikom, ki vodijo politične procese sprejemanja ali implementacije določenih javnih politik, izraziti na različne načine, kot so pošiljanje pisem, telefonski klici ipd. (Hrebenar 1997, 158).

Wilson (v Lukšič 1994) opisuje, da se tako v korporativističnem kot pluralističnem modelu odnosa včasih pojavljajo tudi druge, bolj radikalne dejavnosti interesnih skupin, kot so bojkoti in protesti. Bojkote in proteste kot posredne metode lobiranja večinoma izvajajo šibkejše interesne skupine, čigar interes zaradi nemoči drugače ne more priti na "dnevni red" političnih odločevalcev. Hrebenar (1997, 148–150) pravi, da omenjeni bojkoti pritegnejo pozornost širše javnosti, pri čemer je slika in predstava javnosti, da interesne skupine v takšnih akcijah

zastopajo interese nemočnih skupin v primerjavi z bogatimi in vplivnimi političnimi odločevalci. Pri teh bojkotih gre simpatija javnosti velikokrat na stran interesnih skupin, ravno zaradi omenjene percepcije boja med "Davidom in Goljatom". Avtor pravi, da omenjena metoda ni vedno uspešna v smislu lobiranja, kljub temu pa skoraj v vsakem primeru omogoči povečanje notranje kohezivnosti in povezanosti interesne skupine, ki je organizirala bojkot ali protest.

Bojkoti in protesti so znani tudi v Sloveniji, organizirajo jih ravno omenjena ranljiva združenja kmetov, delavcev ali študentov. Fink Hafner (1997, 119) pravi, da do metode bojkotov in protestov v Sloveniji prihaja, ker se velikokrat zgodi, da politični odločevalci niso predhodno pripravljene poslušati interesov določenih interesnih skupin, ki želijo sodelovati v oblikovanju javnih politik.

V pluralističnem modelu odnosa med državo in interesnimi skupinami prihaja tudi do t. i. tehnike lobiranja koalicij interesnih skupin. Omenjena metoda sovпада z že opredeljeno teorijo Lukšiča (1994, 48), ki torej poudarja, da so politične odločitve rezultat kolektivnih naporov interesnih skupin. Interesne skupine se združujejo v koalicije, da bi povečale svojo moč. Prednost združevanja v koalicije je tudi, da se stroški lobiranja na politične odločevalce v primeru združevanja v le-te razdelijo med akterji oz. interesnimi skupinami, ki sestavljajo koalicijo (Hrebenar 1997, 43). Fink Hafner (1995, 93) tudi govori o projektnih koalicijah, saj je mnenja, da lahko dolgotrajna zavezištva med interesnimi skupinami posamezne interesne skupine omejijo na določen način, zato so ugodnejše projektne koalicije, ki se sestavijo v določenem projektu, kjer je namen lobirati na oblikovanje določene javne politike.

O kratkoročnih in projektnih koalicijah govori tudi Hrebenar (1997, 94), ki pravi, da se interesne skupine raje vključujejo v projektne in kratkotrajne koalicije, ker se bojijo, da ne bi izgubile ugleda, če so v dolgotrajni koaliciji z manj ugledno interesno skupino, po drugi strani pa se interesne skupine lahko bojijo, da bi z vključevanjem v dolgotrajne koalicije lahko izgubile na svoji avtonomiji. Kot oviro koalicij Hrebenar predstavlja tudi imenovanje in izbiranje predstavnika koalicije, ki je lahko vedno jabolko spora med interesnimi skupinami, ki sodelujejo v koaliciji. Avtor (Hrebenar 1997, 94) identificira tudi druge ovire koalicije, kot so izguba identitete določene interesne skupine, ki je povezana že z prej omenjeno avtonomijo interesne skupine znotraj koalicij, omenja tudi težave sporov v primeru razhajanj ipd.

V odnosih interesnih skupin, ki temeljijo na mladinski populaciji s političnimi odločevalci, je pisala Aline Ostling (2014). Avtorica prispevka (2014) govori o možnostih lobiranja nevladnih organizacij, kot so to mladinske organizacije, in o potencialu mladih, ki ga imajo v smislu

lobiranja za svoje interese. Avtorica ugotavlja, da je lobiranje mladinskih organizacij predvsem oprto na javne kampanje, razne vrste aktivizma in neposredno lobiranje skozi pristopanje vladnim odločevalcem.

Ostling (2014) piše, da mladi danes kot največjo in najmočnejšo podporno metodo lobiranja na politične odločevalce lahko koristijo skozi nove medije in tako imenovana socialna omrežja. Kahne in drugi avtorji (v Ostling 2014) pravijo, da novi mediji in socialna omrežja pripomorejo k večji cirkulaciji informacij med mladimi in posledično lahko izzovejo večjo politično participacijo mladih, ki se lahko odraža skozi socialne medije, vsekakor pa lahko velja za zelo učinkovito metodo lobiranja na politične odločevalce, če se mladi kot interesna skupina organizirajo preko socialnih medijev in s svojimi zahtevami pristopijo in lobirajo pri političnih odločevalcih. Fenomen socialnih medijev preučuje tudi Khosrokhavar (v Ostling 2014), ki je za študijo primera upodobil t. i. Arabsko pomlad. Khosrokhavar pravi, da socialni mediji v avtokratskih režimih lahko odigrajo ogromno vlogo v procesu politične participacije mladih, oblikovanja in organiziranja mladinskih interesnih skupin in konec koncev, socialni mediji se lahko uporabijo kot orodje lobiranja novo nastalih interesnih skupin mladih, ki lobirajo na politične odločevalce. Avtor pravi, da socialni medij postane tako močno orožje v avtokratskih režimih, kajti v takšnih sistemih so mladi prikrajšani za realne in objektivne informacije uradnih medijev ter posledično socialna omrežja in novi mediji predstavljajo realno in subjektivno obliko obveščanja in posledičnega interesnega organiziranja mladih. Arabska pomlad je bila tipičen primer omenjenega.

Ostling (2014) piše o moči metode socialnih medijev kot metode pritiska in lobiranja na primeru francoskega organiziranja mladih, imenovanega *Regards Citoyens*. Omenjena skupina je izkoristila moč socialnih in novih medijev ter preko njih zbrala okoli 3000 mladih prostovoljcev, ki so pozorno spremljali aktivnosti lobiranja na poslance francoskega parlamenta. Pregledali so ogromno parlamentarnih poročil in zaznali veliko aktivnosti lobiranja na parlamentarce. Vse omenjene informacije, ki so jih zbrali, so jim kasneje seveda lahko koristile kot sijajno izhodišče oziroma metoda lobiranja na politične odločevalce v kasnejših procesih pri uresničevanju njihovih interesov. Andauiz in drugi avtorji (v Ostling 2014) pišejo, da so podobno moč novih medijev v Španiji izkoristili aktivisti gibanja 15-M, ki so se borili proti posledicam finančne krize, ter organizirali s pomočjo socialnih omrežij ogromne proteste in na ta način lobirali pri političnih odločevalcih za svoje interese.

Kot je opisano v zgornjih odstavkih, lahko socialni in novi mediji pomagajo nevladnim interesnim organizacijam, da imajo tako imenovano "watchdogs" funkcijo. Omenjeni

pristop/metoda "psov opazovalcev (*watchdogs*)" jim potem pomaga pri lobiranju za interese njihove interesne skupine na podlagi informacij, ki jih pridobijo skozi svoje opazovanje političnih odločevalcev.

Pristopi lobiranja, ki jih opisuje Ostling, je lahko uporaben v obeh okvirih odnosov, ki smo jih izpostavili, saj predvideva dejavnosti interesnih skupin, ki so vezane na ustvarjanje javnega mnenja, kot tudi dejavnosti, ki temeljijo na direktnem odnosu s političnimi odločevalci.

V kontekstu pluralističnega in korporativističnega tipa odnosa med interesnimi organizacijami in političnimi odločevalci pišeta tudi Start in Hovland (2004). Avtorja izpostavljata več orodij pritiska na politične odločevalce. Nekatera od teh orodij so:

- 4 vrste političnih podjetnikov (*4x Policy Entrepreneurs*),
- Policy papirji (*Policy Papers*),
- mreženje (*Networking*),
- sodelovanje javnosti (*Engaging Public Participation*).

Opirajoč se na Wilsonove postavke odnosa med interesnimi skupinami in državnimi igralci (v Lukšič 1994), na podlagi katere se potem tipologizira odnos določene interesne skupine z državo, bi lahko izpostavili, da je v okviru pluralističnega modela sovpadajoča tehnika sodelovanja javnosti (*Engaging Public Participation*) in mreženja (*Networking*), saj sta ustvarjanje javnega mnenja in mreženje med ključnimi dejavnostmi interesnih skupin, ki vstopajo v odnos z državo v okvirih pluralistične opredelitve odnosa med državo in interesnimi skupinami. Avtorja Start in Hovland (2004, 62) tehniko sodelovanja javnosti (*Engaging Public Participation*) opisujeta kot delovanje *think thank*ov, ki delujejo kot lobiji, saj želijo vplivati na politične odločitve, v določeni točki pa v svoj proces vključijo tudi javnost. Avtorja omenjata, da je za uspešno vključitev javnosti kot orodja uspešnega lobiranja potrebna vključitev temeljnih vrednot in pristopov odnosa z javnostjo, kot je obljuba, da bo vključitev javnosti dejansko vplivala na policy proces, razumevanje potreb in pričakovanj vpletene javnosti itd. (Start in Hovland 2004, 62). Po drugi strani Start in Hovland (2004, 57–58) opisujeta pomen metode mreženja (*networking*) kot zelo pomembne metode pri lobiranju. Pri tem izpostavljata več metod uspešnega mreženja, kot so osebno mreženje (*face-to-face*), organizacijsko mreženje (*organizational networking*), raziskovalno in virtualno mreženje (*research and virtual networking*).

Po drugi strani Hovland in Start izpostavljata še metodo štirih vrst političnih podjetnikov (*4x Policy Entrepreneurs*), ki opisuje 4 ključne karakteristike, ki jih mora imeti lobist pri

neposrednem odnosu z lobirancem, ter metodo policy papirjev (*policy papers*). Glede na korporativistični koncept odnosa med interesno skupino in državo, ki poudarja neposredne stike interesnih skupin s političnimi odločevalci ter kot pomembno dejavnost interesnih skupin izpostavlja tudi uradno sooblikovanje javnih politik, sta omenjena pristopa lobiranja v tem kontekstu zelo relevantna. Metoda 4 vrst političnih podjetnikov izpostavlja 4 ključne karakteristike pristopa lobiranja v neposrednem odnosu. Omenjene karakteristike so, da mora biti lobist dober pripovedovalec zgodb (*Story-Teller*), ki vpliva na politične odločevalce skozi pripovedovanje in simplificiranje zgodb določene javne politike. Avtorja sta mnenja, da raziskovalčevo/lobistovo dobro "prodajanje" zgodb lahko pomembno vpliva na politične odločitve. Avtorja še izpostavljata, da morajo biti lobisti, torej interesne skupine, v neposrednem lobiranju tudi dobri v mreženju (*Networkers*), morajo znati dobro strukturirati idejo, ki jo želijo prodati (*Engineers*), ter biti dobri fiksirji (*Fixers*), kar dejansko pomeni, da je predpogoj dobrega lobista, da najprej pozna zelo dobro področje svojega dela in političnega proces ter ob pravem času sestankuje in lobira na politične odločevalce, saj v teh primerih lahko največ doseže (Start in Hovland 2004, 52–53). Po drugi strani je za interesne skupine, ki so v korporativističnem tipu odnosa z državo, pomembna dejavnost tudi torej tudi sooblikovanje javnih politik, ki je nemalokrat tudi uradna in institucionalizirana, zato je v tem primeru primeren pristop policy papirjev (*Policy papers*). V primeru uradnega sooblikovanja javnih politik interesnih skupin je značilno, da interesne skupine sodelujejo v oblikovanju politik, torej tudi s strokovnimi argumenti. To je pa značilno ravno za metodo policy papirjev, ki velja za metodo, kjer lobisti lobirajo na politične odločevalce na podlagi raziskav, ki jih pripravijo in z njimi dokazujejo smer, v katero naj bi tekel določen javnopolitični proces sprejemanja in odločevanja o določeni javni politiki (Start in Hovland 2004, 56–57).

5.2 Opredelitev odnosa med študentskimi organizacijami in državo na podlagi predstavljene tipologije odnosov v primerih Slovenije in Hrvaške

Krovne študentske organizacije v Republiki Sloveniji in v Republiki Hrvaški po predstavljenih teorijah odnosa med državo in interesnimi organizacijami nedvomno spadajo v tip korporativističnega odnosa z državo v kontekstu odnosa med državo in interesnimi skupinami.

Slovenija kot tudi Hrvaška imata dejansko t. i. uradna državna telesa, kjer so prisotni predstavniki študentskih organizacij, ki v omenjenih telesih sooblikujejo javne politike z vladnimi odločevalci. V tem primeru konkretno govorimo o Svetu Vlade RS za mladino in Svetu Vlade RS za študentska vprašanja v Republiki Sloveniji ter Savjetu za mlade Vlade RH

v Republiki Hrvaški. V Sloveniji je Svet Vlade RS za študentska vprašanja namenjen recimo izključno obravnavanju študentskih vprašanj, kjer ima kot interesna organizacija ekskluzivno pravico vzpostavljanja odnosov z državo skozi Svet Vlade RS za študentska vprašanja ravno ŠOS, kar je torej tipičen primer korporativističnega odnosa med državo in interesnimi organizacijami, kot ga opisujejo razni navedeni avtorji. Republika Hrvaška nima tako izrazitega primera korporativizma v odnosu med študentskimi organizacijami in državo, saj imajo le ekvivalent slovenskega primera Sveta Vlade RS za mladino, torej t. i. Savjet za mlade Vlade RH. Kljub temu imajo na Hrvaškem znotraj omenjenega telesa Savjeta za mlade prioriteto pravico pri soustvarjanju javnih politik s političnimi odločevalci predstavniki Hrvaškega študentskega zbora. Kljub temu pa Svet Vlade RS za mladino in Savjet za mlade Vlade RH ne obravnavata zgolj področje študentske problematike. Navedeni organ v Republiki Hrvaški v svoji sestavi zajema širše področje predstavnikov celotnega mladinskega sektorja, kar pomeni, da omenjeni organ ni tako čisti primer korporativizma v odnosih med državo in interesnimi skupinami na področju študentske problematike, kot je to primer Sveta Vlade RS za študentska vprašanja. Kljub temu lahko opredelimo Savjet za mlade Vlade RH kot primer korporativističnega odnosa med krovno študentsko organizacijo na Hrvaškem in državo, saj le-ta nima formalne konkurence pri vzpostavljanju odnosov med državo in interesnimi organizacijami na področju študentskih vprašanj.

Vezano na odnos med državo in študentskimi organizacijami bom v zadnjem delu naloge s pomočjo družboslovnih intervjujev bivših vodilnih kadrov študentskih organizacij v Sloveniji in na Hrvaškem tudi preveril, katere metode in tehnike lobiranja, ki sem jih opredelil v kontekstu odnosov med državo in interesnimi skupinami, uporabljajo študentske organizacije obeh držav.

6 ŠTUDENTSKO ORGANIZIRANJE V SLOVENIJI IN NA HRVAŠKEM

Študentska gibanja in organizacije imajo relativno bogato zgodovino na področju Slovenije in Hrvaške. V določenih obdobjih so študentska organiziranja prispevala h konkretnim družbenim spremembam na področju Slovenije in Hrvaške. Za razumevanje konteksta odnosa z državo in razvoja študentskih gibanj ter organiziranj v Sloveniji in na Hrvaškem bom v naslednjem podpoglavju predstavil temeljno novejšo zgodovino študentskih gibanj v obravnavanih državah.

6.1 Zgodovina študentskih organizacij na Hrvaškem in v Sloveniji

Ljubljanska Univerza je bila ustanovljena leta 1919. Že v tem začetnem obdobju so študenti zahtevali ureditev njihovih socialnih razmer, ki so bile vezane na študentsko bivanje in prehrano. Zaradi neurejenosti študentskih razmer ob ustanovitvi Univerze je tudi obstoj le-te sprva bil ogrožen. S tem namenom je bilo tudi ustanovljeno t. i. *Podporno društvo jugoslovanskih akademikov*, ki je imelo v domeni skrb za študentsko nastanitev, študentsko menzo in bolniško blagajno (Mihevc 2008, 138).

V dvajsetih letih 20. stoletja so se slovenski študenti relativno veliko organizirali. Nastajala so različna društva, med katerimi so nekatera bila politično orientirana, nekatera zgolj interesno na določenem področju (npr. športna društva, društva za študente ruralnih okolij ipd.). Društvo, ki je bilo politično motivirano, je bilo na primer društvo *Orjuna*, medtem ko je bilo na primer interesno društvo *Triglav* planinsko društvo, društvo *Njiva* pa je združevalo študente ruralnih območij (Mihevc 2008).

V obdobju pred in med drugo svetovno vojno je delovalo društvo *Slovenski študent*, ki je bilo organizirano kot študentsko društvo in organizacija, kjer so bile vodilo komunistične ideje. Med vojno sicer študentska gibanja zaradi velike represije okupatorja niso bila zelo aktivna, kar je povzročilo, da univerza od leta 1943 do konca druge svetovne vojne ni delovala. Tudi v času komunistične Jugoslavije ni bilo prostora za izrazite neodvisne študentske organizacije, ki niso bile pod kontrolo države oblasti. Kljub temu so se študenti na področju Jugoslavije, kar pomeni tudi Slovenije, neodvisno organizirali ob določenih akcijah. Predvsem je v tem obdobju pomembno obdobje od leta 1968 do 1972 (Mihevc 2008).

Leta 1968 so slovenski študentje kot tudi študentje drugje v bivši Jugoslaviji začeli protestirati sprva proti povišanju cen študentskih sob. Kasneje se je ta revolt razširil še na druga področja in problematike. Tako so študentje na primer zahtevali tudi enake možnosti do brezplačnega izobraževanja za vse študente. Na podlagi dogodkov iz tega obdobja je v Sloveniji v začetku študijskega leta 1968–1969 ustanovljena Skupnost študentov ljubljanskih visokošolskih zavodov (SŠLVZ). Omenjena organizacija je zahtevala reformiranje univerze in hkrati študentsko participacijo pri samoupravljanju univerze. Še v istem študijskem letu je bil izvoljen tudi prvi poslanec študentov v republiško skupščino (Baškovič in drugi 1982).

V letih 1970 in 1971 je študentsko gibanje postalo bolj politizirano in tudi bolj radikalno. V tem obdobju je tudi nastal notranji spor znotraj Skupnosti študentov ljubljanskih visokošolskih zavodov, saj je bil na primer izvršni odbor bolj aktivistično naravnani kot upravni odbor. V tem

obdobju je bila ustanovljena tudi Skupnost študentov Slovenije, ki je zajemala vse višješolske zavode v Sloveniji, kot sta bila takrat na primer Maribor in Kranj. To je bila era, kjer so se odpirala vprašanja o delovnem statusu študentov, obravnavana je bila tudi problematika zdravstvenega zavarovanja študentov, kjer so študentje tudi veliko storili v svojih zahtevah (Baškovič in drugi 1982).

Na vrhuncu obdobja množičnih študentskih gibanj in pritiskov v Republiki Sloveniji v tem obdobju so se slovenski študentje ukvarjali z zelo različnim spektrom problematik, kot je reformiranje univerze, študijski pogoji, socialna vprašanja študentov, hkrati pa tudi z državnimi in republiški vprašanji, kot so razvoj jugoslovanske in slovenske družbe, zunanja politika in podobno (Baškovič in drugi 1982).

V tem obdobju je tudi prišlo do fizičnih obračunavanj med milico ter oblastmi na eni strani in študentskim gibanjem na drugi strani. Ob obisku francoskega predsednika Chaban-Delmasa je milica nasilno zasegla transparente, ko so študenti protestirali, in prišlo je do fizičnih obračunov. Študentska gibanja in protesti v tem obdobju so bili prisotni po celotnem svetu; na področju Slovenije so študentje na srečo pri iskanju svojih pravic reagirali relativno mirno na nasilje milice, zato na srečo ni prišlo do smrtnih žrtev kot kje drugje po svetu (Štrajn in drugi 2009).

Študentje so si s svojim delovanjem v tem obdobju priborili poslanca v republiški skupščini, razrešili so vprašanje študentskega zdravstvenega zavarovanja, hkrati pa so pripomogli k rešitvi namestitvenega vprašanja študentov, saj sta v Rožni dolini zgrajena dva bloka, namenjena bivanju študentov. V tem obdobju je začel delovati tudi Radio Študent (Baškovič in drugi 1982).

Pomemben dogodek študentskega organiziranja je bil v Sloveniji leta 1989, ko so študentje pod organizacijo študentskega parlamenta zasedli Filozofsko fakulteto v Ljubljani. V ospredje so spet prišle težave študentov, zgodila se je tudi aretacija Janeza Janše.

Po osamosvojitvi Republike Slovenije je leta 1994 na podlagi Zakona o skupnosti študentov ustanovljena tudi Študentska organizacija Slovenije (ŠOS). O ŠOS-u kot najmočnejšem in krovnem študentskem organiziranju v Sloveniji danes bo namenjeno tudi podpoglavje moje naloge, kjer bo natančno opisan program slednjega in odnos do državne politike na področju visokega šolstva in položaja študenta v družbi.

Republika Hrvaška je imela precej podobnosti s študentskim organiziranjem v zgodovini, kot je bilo to v Sloveniji.

Hrvaška se spominja prvih študentskih protestov iz 19. stoletja, ko so se takratni študenti organizirali protest proti madžarizaciji Hrvaške in hrvaškega študijskega programa. Kljub temu pa Republika Hrvaška največ pozornosti namenja študentskim organiziranjem v sredini 20. stoletja, ki so časovno sovpadali s prej obravnavanim obdobjem študentskih organiziranj in protestov v Sloveniji.

Kljub temu je treba izpostaviti hrvaško študentsko organiziranje v sredini 20. stoletja tudi z enega drugega aspekta, saj so protesti študentov na Hrvaškem takrat bili dejanski povod v t. i. Hrvaško pomlad (Hrvatsko proljeće), ki je bilo označeno z nacionalno in celo nacionalistično noto v okvirih takratne skupne države Jugoslavije.

Ključno leto študentskih protestov na področju bivše Jugoslavije je bilo leto 1968. Študentski protesti so začeli v Beogradu in se razširili po celotni Jugoslaviji. Na Hrvaškem so ob standardni študentski problematiki, ki je vezana na socialni položaj študenta in njegovo pravico do brezplačnega izobraževanja, začele izpostavljati tudi ideje, ki so bile vezane na splošno kritiko družbenega in političnega sistema takratne Jugoslavije. Hrvaški študenti, predvsem tisti zagrebški, so na teh protestih zahtevali bolj egalitarno družbo, svobodo medijev in bolj demokratične institucije, kjer bi študenti imeli pravico do participacije. Študentske proteste je poskušal pomiriti sam takratni predsednik Tito, ki je študente podprl v njihovih zahtevah po družbenih spremembah in pravicah do bolj optimalnega socialnega položaja študentov v tistem obdobju. Študenti so se na Hrvaškem takrat pokazali kot zelo močan del civilne družbe in njihov politični vpliv je rasel. V tem obdobju so študenti organizirali tudi zelo popularna študentska glasila *Omladinski tednik (Omladinski tjednik)* in *Študentski list (Studentski list)*, kjer so promovirali svoj pogled na takratno družbo in politično situacijo. Vse to je bila triletna platforma za kasnejše hrvaško nacionalno (nacionalistično) gibanje, poimenovano Hrvaška pomlad, čigar del je bil na primer tudi kasnejši prvi predsednik Hrvaške dr. Franjo Tuđman (Ponoš 2007).

Hrvaški avtorji pišejo tudi, da je nato do konca 20. stoletja na Hrvaškem bilo relativno mirno kar se tiče študentskega aktivizma. Avtorji vzrok vidijo v nehomogenosti študentskih teles na Hrvaškem, hkrati pa tudi v skepticizmu študentov do generalne situacije, kar je privedlo do pasivnega obnašanja glede študentske problematike (Čulig 2013; Miliša in Letica 2009).

Po osamosvojitvi so na Hrvaškem, dve leti kasneje kot v Sloveniji, torej leta 1996, z Zakonom o študentskem zboru ustanovili t. i. Hrvaški študentski zbor (*Hrvatski studentski zbor*). Aktivizem študentov je tako imel pravno-formalno organizirano obliko, ki je nastala na podlagi

zakona. Kovačič (2014) izpostavlja, da so v obdobju po ustanovitvi Hrvaškega študentskega zbora omembe vredni predvsem organiziranje študentov in protesti le-teh leta 1999, kot so študenti zahtevali s svojo protestno kampanjo svobodne in poštene volitve. Njihova kampanja je v določenem delu tudi izgubila oblast takratne vladajoče HDZ leta 2000.

Kovačič (2014) poudarja še eno veliko akcijo študentov iz leta 2008, ko so protestirali po celotni Hrvaški zaradi slabe odzivnosti hrvaških institucij in slabe implementacije bolonjskega sistema, kar je pomenilo padec kakovosti študijskega standarda. Kljub protestom so takrat študenti ostali relativno neslišani. Navedeni protesti so vseeno povzročili veliko akcijo študentov Filozofske fakultete v Zagrebu leta 2009, ko so za 35 dni blokiral veljavni urnik fakultete. Študenti so takrat zahtevali, da imajo možnost brezplačnega diplomskega in podiplomskega študija. Blokada predavanj na Filozofski fakulteti v Zagrebu in zahteve so sprva imele veliko simpatij tudi med sindikati in celo pri predsedniku države. Ne glede na to je sčasoma ta podpora padala. Do leta 2010 so študenti Filozofske fakultete v Zagrebu še dvakrat blokiral študijski proces na fakulteti, kljub temu so na koncu ostali relativno neuspešni v svojih idejah in zahtevah.

6.2 Mladinske organizacije, študentske organizacije in medvladni sektor

Študentske organizacije se pojavljajo tudi med mladinskimi organizacijami, ki so širši pojem od študentskih organizacij, saj zajemajo tudi druge oblike organiziranja mladih na raznih področjih. Kljub temu so študentske organizacije med najmočnejšimi členi agende mladinske politike.

Mladinske organizacije po definiciji spadajo v skupino nevladnih organizacij in interesnih skupin. Tako kot pri definiciji slednjih dveh tudi pri definiciji mladinskih organizacij obstaja več le-teh. Lukič (v Čotar 2002, 22) piše o kriterijih UNESCO, ki opredeljujejo definicijo mladinske organizacije.

- Kriterij prostovoljnosti pomeni, da mladi združujejo v organizacije prostovoljno po svoji volji.
- Kriterij namena pomeni, da imajo mladinske organizacije svoje interese, ki izhajajo iz potreb in hotenja članov določene mladinske organizacije.
- Kriterij kompleksnosti pomeni, da so mladinske organizacije kompleksne v svojih namenih, saj delujejo s ciljem zadovoljitve širokega spektra interesov mladinskih družbenih struktur.

- Kriterij tendence k demokratizaciji pomeni, da sicer obstajajo pravila med člani mladinskih organizacij, so pa bolj toga oziroma mladinske organizacije imajo bolj liberalno strukturo notranje organizacije.
- Kriterij množičnosti pomeni, da so mladinske organizacije fokusirane na zastopanje interesov in pridobivanje članstva širših množic.

Za kontekst moje magistrske naloge, kjer bom pod drobnogled vzel študentske organizacije, ki ščitijo interese študentov v Republiki Sloveniji in Republiki Hrvaški, je zanimiva raziskava Kovatcheve in Machaceka, sicer iz leta 2000. Avtorja sta v svoji raziskavi o delovanju in pomenu mladinskih organizacij preučevala položaj slednjih v centralni in vzhodni Evropi, torej v državah t. i. postsocializma. Ugotovila sta, da je za napredek mladinskih organizacij še veliko prostora, pri čemer je največji problem aktivna participacija mladih v mladinskih organizacijah, saj je le-ta relativno nizka in v njih aktivno sodeluje le med 6 do 10 % študentov (Kovatch 2000).

Kovatcheva (v Fras 2002, 52) navaja, da so težave mladinskih organizacij v največji meri pogojene s težavami financiranja, težavami nekvalificiranega kadra, ki dela v mladinskih organizacijah, velikokrat nejasnost hierarhične strukture znotraj določene študentske organizacije, težave pa izhajajo tudi iz nejasnih zakonskih osnov, ki opredeljujejo pomen določenih mladinskih organizacij.

6.3 Odnos študentskih in mladinskih organizacij ter medvladni sektor v Republiki Sloveniji

V Sloveniji lahko akterje na področju mladinske in izobraževalne politike delimo na tiste vladne in nevladne. Vladni akter na področju mladinske politike, ki ima osrednjo vlogo, je Urad RS za mladino, in sicer kot odgovorni nosilec v mladinskih politikah v Republiki Sloveniji na državnem nivoju. Urad RS za mladino je bil ustanovljen leta 1991, pri čemer pristojnosti in naloge slednjega določa Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju (ZJIMS). V Zakonu o javnem interesu v mladinskem sektorju (ZJIMS) so naloge in pristojnosti Urada RS za mladino opisane v 7. členu, ki pravi:

- *„pripravlja predpise in ukrepe na področju mladinskega sektorja;*
- *zagotavlja finančno podporo mladinskim programom in programom za mlade (v nadaljnjem besedilu: programi v mladinskem sektorju);*

- *skrbi za in izvaja nadzor nad uresničevanjem predpisov in ukrepov v mladinskem sektorju;*
- *spremlja položaj mladih in učinke ukrepov v mladinskem sektorju;*
- *sodeluje s pristojnimi organi in drugimi subjekti v mladinskem sektorju;*
- *sodeluje pri predstavljanju države v organih Evropske unije in Sveta Evrope ter na mednarodni ravni v zadevah, ki se nanašajo na mladino, in*
- *opravlja druge naloge v skladu z zakonom.”*

Med sfero vladnega in nevladnega sektorja akterjev mladinske politike v Sloveniji se nahaja Svet Vlade RS za mladino, ki je ustanovljen na podlagi 8. člena omenjenega zakona. Svet Vlade RS za mladino je posvetovalno in strokovno telo Vlade RS, za katero opravlja določene strokovne naloge in ji z nasveti pomaga pri ukrepanju in odločitvah na področju mladinskih politik. Svet Vlade RS za mladino je tako sestavljen iz predstavnikov Vlade RS in predstavnikov mladinskih organizacij. Skupaj svet sestavlja 19 članov in predsednik. Vladno stran Sveta Vlade RS za mladino med drugim tako predstavljajo osebno minister za izobraževanje, znanost in šport, ki je tudi predsednik Sveta Vlade RS za mladino, ter drugi predstavniki ministrstev po resorjih, predstavnik Kabineta predsednika vlade in predstavnik že omenjenega Urada RS za mladino. Nevladno stran ravno tako sestavlja 10 članov, med katerim so najboljše zastopani predstavniki nacionalnih mladinskih organizacij, ki imajo 3 člane. Med preostalimi 7 člani nevladne ter interesne strani Sveta Vlade RS za mladino je tudi predstavnik Študentske organizacije Slovenije (ŠOS), ki bo v osrednjem fokusu moje naloge v kontekstu lobiranja na področju visokega šolstva (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport 2017).

Svet Vlade RS za mladino v svoji strukturi vključuje tudi predstavnika ŠOS-a, kljub temu pa ne gre za organ, ki se konkretno ukvarja s študentsko in visokošolsko problematiko. V kontekstu študentskih vprašanj in visokošolskega izobraževanja, ki je torej v mojem osrednjem fokusu, med sfero vladnega in nevladnega sektorja, deluje tudi Svet Vlade RS za študentska vprašanja, ki se ukvarja izključno s študentskimi vprašanji (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport 2017b).

Svet Vlade RS za študentska vprašanja je torej tisto telo, ki se ukvarja zgolj s študentsko problematiko ter zagotavlja srečanja in sodelovanje predstavnikov vladne in nevladne strani, z namenom soustvarjanja javnih politik na področju študentskega in visokošolskega problemskega področja. Svet Vlade RS za študentska vprašanja deluje kot strokovno in

posvetovalno telo in je sestavljen iz 20 članov. Svet Vlade RS za študentska vprašanja tako sestavljajo Minister za izobraževanje, znanost in šport, predstavniki drugih ministrstev, predstavnik Urada RS za mladino ter predstavniki študentskih svetov Univerze v Ljubljani, Univerze v Mariboru, Univerze v Novi Gorici, Univerze na Primorskem ter 5 predstavnikov Študentske organizacije Slovenije (ŠOS), ki v tej sestavi nastopa kot najmočnejši nevladni interesni akter. Naloge Sveta Vlade RS za študentska vprašanja so opredeljene kot (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport 2017b):

- *"spremlja, ugotavlja in ocenjuje položaj študentov in problematiko zagotavljanja pogojev za njihovo življenje in delo,*
- *obravnavava in daje mnenje h gradivom, ki se nanašajo na določitev in izvajanje politike v zvezi s študentsko problematiko,*
- *daje predloge, pobude in priporočila za hitrejše uresničevanje sprejete politike v zvezi s študentsko problematiko,*
- *daje strokovna mnenja k poročilom o izvajanju nalog in drugih gradivih s področij, ki se nanašajo na študentsko problematiko,*
- *obravnavava vprašanja socialnega položaja študentov,*
- *obravnavava zakone, druge predpise in splošne akte, ki se nanašajo na problematiko dela in socialnega položaja študentov."*

6.4 Študentska organizacija Slovenije (ŠOS)

Študentska organizacija Slovenije predstavlja najmočnejšo in krovno organizirano nevladno in interesno organizacijo študentov v Republiki Sloveniji. Kot taka bo v osrednjem fokusu moje naloge pri preučevanju metod in orodij, s katerimi lobira za svoje interese na politične odločevalce. Na svoji spletni strani v uvodni predstavitvi sebe predstavi na naslednji način (Študentska organizacija Slovenije): *"Študentska organizacija Slovenije (ŠOS) je stanovska organizacija vseh slovenskih študentov in se kot taka zavzema za uresničevanje interesov več kot 100.000 študentov slovenskih fakultet, akademij, visokih in višjih šol ter visokošolskih zavodov v tujini."*

Študentska organizacija Slovenije (ŠOS) je torej nevladna in interesna organizacija slovenskih študentov in dijakov. ŠOS je ustanovljen že leta 1994, sicer na podlagi Zakona o skupnosti študentov. Leta 2002 se sprejme še Študentska ustava, ki dejansko pomeni začetek organizirane implementacije zastopanja študentskih in dijaških pravic, znotraj organizacije imenovane ŠOS. V skladu sprejetja Študentske ustave se v ŠOS tako od leta 2002 združujejo študentske

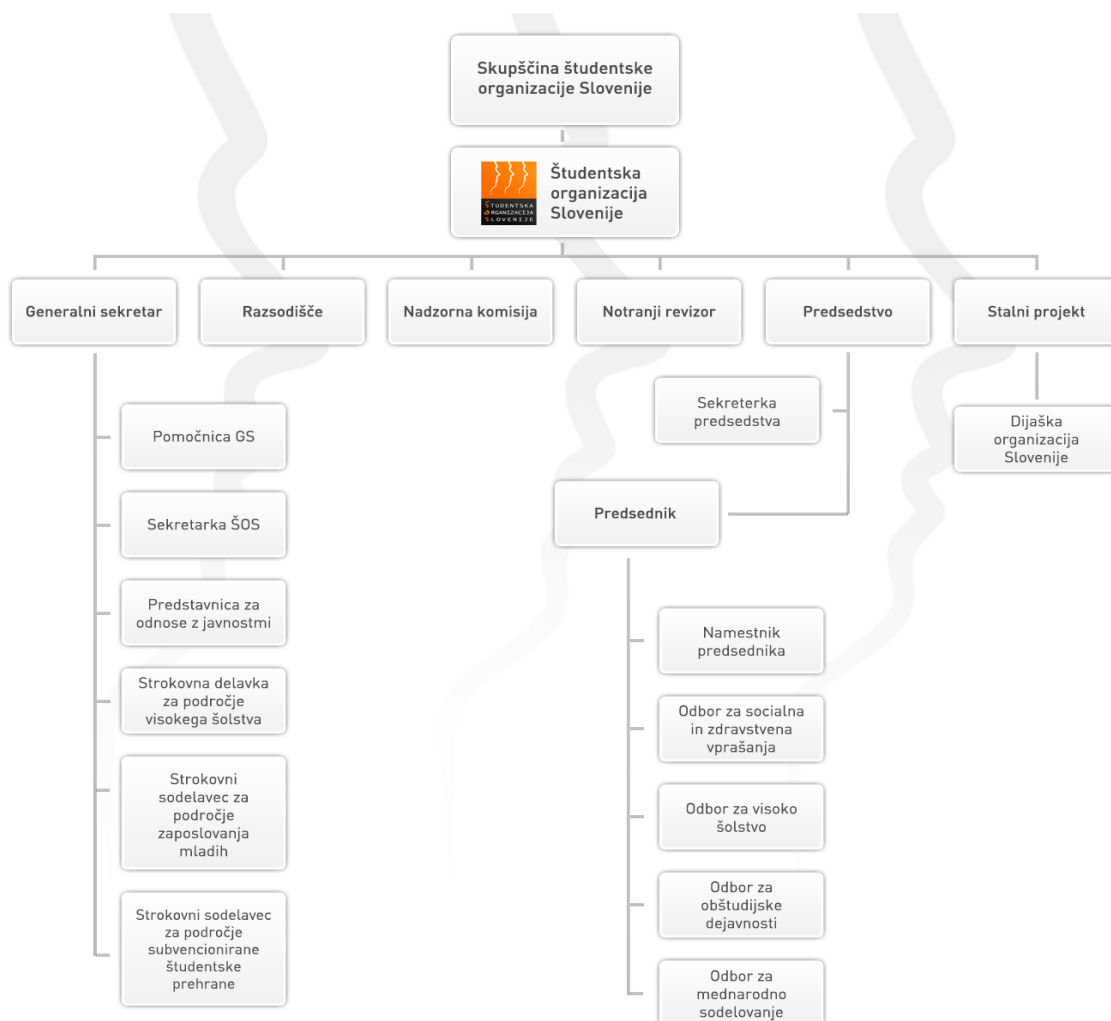
organizacije univerz, samostojnih visokošolskih zavodov, višjih strokovnih šol, interesne oblike povezovanja študentov ter študentske organizacije lokalnih skupnosti. Študentska organizacija Slovenije tako danes vključuje v svoji strukturi študentske organizacije največjih slovenskih univerz, torej Univerze v Ljubljani, Študentsko organizacijo Univerze v Mariboru in Univerze na Primorskem. V svojo strukturo pa zavzema tudi Svet študentskih klubov (Študentska organizacija Slovenije).

Vsaka od omenjenih organizacij, ki je torej članica strukture ŠOS-a, aktivno sodeluje preko svojih predstavnikov v organih ŠOS-a, pri čemer pa študentske interese tudi uresničuje in zastopa na svoji lastni univerzi ali pa lokalni ravni. Kot pravi predstavljena spletna stran ŠOS-a se organizacija trudi vplivati na splošno na izboljšanje študijskih razmer, hkrati pa se zavzema za izboljšanje možnosti za študij, izboljšanje socialnega položaja študentov ter si prizadeva tudi za razvoj interesnih dejavnosti študentov. Omenjene cilje ŠOS poskuša uveljaviti z aktivno participacijo pri oblikovanju nacionalne politike in programov na področju visokega šolstva, štipendiranja, študentskega dela in tudi študentskega bivanja, kajti vse od omenjenih spada v paleto študentskih problematik, s katerimi se srečujejo študenti. Pri uresničevanju svojih ciljev in zastopanju svojih interesov ŠOS neposredno sodeluje z vladnimi akterji preko že omenjenih, Sveta Vlade RS za mladino in Sveta Vlade RS za študentska vprašanja (Študentska organizacija Slovenije).

Kot je omenjeno v zgornjem odstavku, je ŠOS nastal na podlagi Zakona o skupnosti študentov (ZSkus), medtem ko je najvišji akt ŠOS-a t. i. Študentska ustava. V svojem poslanstvu tako ŠOS deluje kot krovna organizacija že omenjenim študentskim organizacijam, klubom in zavodom. Omeniti je treba, da je ŠOS zelo dobro organizirana nevladna interesna skupina, ki ima zelo dobro razdelane naloge svojih organov. Organi, ki delujejo znotraj ŠOS-a, so skupščina, predsedstvo, nadzorna komisija in raziščišče. Skupščina je najvišje predstavniško telo; so predstavniki vseh omenjenih organizacij, ki jim je ŠOS krovna organizacija. Predsedstvo je izvršilni organ ŠOS-a, ki ga vodi predsednik le-tega. Mandat članov predsedstva traja 1 leto. V predsedstvu so ravno tako kot v skupščini ŠOS-a zastopani vsi predstavniki organizacij, ki jim ŠOS predstavlja krovno organizacijo. V predsedstvu so tako predsedniki izvršilnih organov vsake študentske organizacije posamezne univerze oziroma Sveta študentskih klubov. Razen predsednika ŠOS-a in predsednikov izvršilnih organov omenjenih organizacij so v predsedstvu še po en predstavnik vsake študentske organizacije in en predstavnik Sveta študentskih klubov. Nadzorna komisija izvaja nadzor poslovanja ŠOS-a in drugih organizacijskih oblik, ki so v strukturi ŠOS-a kot krovne organizacije. Zadnji omenjeni

organ je razsodišče, ki rešuje notranje spore med organi ŠOS-a ali organizacijskimi oblikami ŠOS-a in med ŠOS (Študentska organizacija Slovenije).

Slika 6.1: Organigram notranje organiziranosti ŠOS-a

Vir: Študentska organizacija Slovenije.

Kot je opisano in prikazano, je Študentska organizacija Slovenije (ŠOS) visoko organizirana nevladna interesna skupina, ki ima neposredne stike z vladnimi odločevalci in relativno visoko moč pri oblikovanju javnih politik, ki zadevajo problematiko visokega šolstva in študentskih pravic.

6.5 Odnos študentskih in mladinskih organizacij ter medvladni sektor v Republiki Hrvaški

Izobraževalna in mladinska politika na Hrvaškem je razdeljena na vladni in nevladni pol, hkrati pa delujejo tudi vmesni akterji, ki združujejo vladne in nevladne akterje. Najpomembnejši akter

na področju mladinske politike v kontekstu izobraževanja in visokega šolstva sta Ministrstvo znanosti in izobrazbe (*Ministarstvo znanosti i obrazovanja*) ter deloma tudi Ministrstvo za demografijo, družino, mlade in socialno politiko (*Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku*).

Kakor v Sloveniji, tudi na Hrvaškem obstajajo tako imenovani vmesni akterji med vladnimi akterji na eni strani in nevladnimi in interesnimi akterji na drugi strani. Takšen primer je na primer ustanovitev Sveta za mlade Vlade Republike Hrvaške (*Savjet za mlade Vlade Republike Hrvatske*), ki se ukvarja s problematiko mladine, kar zajema tudi področje študentskih vprašanj in njihovih socialnih vprašanj, ki so nemalokrat povezana s problematiko direktno ali indirektno (ne)plačljivega študija, ki vpliva na socialni položaj študentov. Svet za mlade Vlade RH ima vlogo strokovnega in posvetovalnega telesa ter ga sestavlja 27 članov, med katerimi je zraven vladnih predstavnikov, tudi 7 predstavnikov hrvaških mladinskih organizacij. Med 7 predstavniki hrvaških mladinskih organizacij je tudi predstavništvo t. i. Hrvaškega študentskega zbora (*Hrvatski studentski zbor*), ki je krovna organizacija hrvaškim študentskim organizacijam in opravlja identično poslanstvo kot ŠOS v Republiki Sloveniji. V primerjavi s Slovenijo na Hrvaškem ne obstaja posvetovalno in strokovno telo, ki bi se ukvarjalo zgolj s študentsko problematiko in bi združevalo nevladne in vladne akterje v enem telesu, kot je to primer Sveta Vlade RS za študentska vprašanja (Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku 2017).

Hrvaški študentski zbor bo kot najmočnejša in najbolj organizirana nevladna interesna organizacija imel v moji nalogi osrednjo vlogo.

6.6 Hrvaški študentski zbor (Hrvatski studentski zbor)

Hrvaški študentski zbor je bil ustanovljen leta 1996 na podlagi Zakona o Študentskem zboru (*Zakon o Studentskom zboru*). Prve volitve za predstavnike Hrvaškega študentskega zbora so opravljene v akademskem letu 1996/1997. Na spletni strani Hrvaškega študentskega zbora je kot poglobitveni cilj slednjega omenjena zaščita interesov in pravic študentov na vsaki posamezni visokošolski izobraževalni ustanovi na Hrvaškem (fakultete, visoke in višje šole) ali pa na državni in mednarodni ravni (Hrvatski studentski zbor).

Na spletni strani Hrvaškega študentskega zbora je v predstavitvi navedeno tudi, da ima Študentski zbor edini legitimiteto zastopati vse študente hrvaških univerz in visokošolskih zavodov. Leta 2007 je tudi Hrvaški sabor (Hrvaški parlament) sprejel Zakon o študentskem zboru in drugih študentskih organizacijah (Zakon o studentskom zboru i drugim studentskim

organizacijama), v katerem je Študentski zbor definiran kot izvoljeno študentsko predstavniško telo, ki štiti interese vseh študentov, sodeluje v odločevalnih procesih teles visokega šolstva in predstavlja študente v strukturi visokega izobraževanja. Po sprejetem zakonu bi vsi visokošolski zavodi na hrvaškem morali imeti organizirano sekcijo študentskega zbora oziroma študentske predstavnike (Hrvatski študentski zbor).

V predstavitvi Hrvaškega študentskega zbora so predstavljene tudi poglobljene naloge le-tega. Omenjene naloge in cilji so naslednji (Hrvatski študentski zbor):

- študenti skozi Študentski zbor skrbijo o strukturiranju in implementaciji študentskih programov na področju izobraževanja, kulture, športa, mednarodnega sodelovanja in drugih programov, ki so važni za študente;
- študenti skozi Študentski zbor skrbijo za oblikovanje in izvedbo programov, ki vplivajo na socialno-ekonomski položaj študentov,
- študentski skozi Študentski zbor skrbijo za imenovanje predstavnikov študentov v telesih mednarodnih študentskih organizacij in drugih organizacij, v katerih sodelujejo predstavniki študentov Republike Hrvaške,
- študenti skozi Študentski zbor skrbijo za podajanje mišljenja in predlogov predpisov, ki urejajo vprašanja statusa študentov,
- študenti skozi Študentski zbor skrbijo za iniciative pri sprejemanju novih predpisov, ki vplivajo na študentski standard in študiranje v celosti.

Hrvaški študentski zbor je krovna organizacija 10 hrvaškim študentskim zborom posameznih univerz, med katerim en študentski zbor prihaja iz sosednje Bosne in Hercegovine. Omenjene organizacije, ki jim Hrvaški študentski zbor predstavlja krovno organizacijo, so (Hrvatski študentski zbor):

- Študentski zbor Univerze v Zagrebu (Studentski zbor Sveučilišta u Zagrebu),
- Študentski zbor Univerze v Splitu (Studentski zbor Sveučilišta u Splitu),
- Študentski zbor Univerze na Reki (Studentski zbor Sveučilišta u Rijeci),
- Študentski zbor Univerze v Osijeku (Studentski zbor Sveučilišta u Osijeku),
- Študentski zbor Univerze v Pulju (Studentski zbor Sveučilišta u Puli),
- Študentski zbor Univerze v Zadru (Studentski zbor Sveučilišta u Zadru),
- Študentski zbor Univerze v Dubrovniku (Studentski zbor Sveučilišta u Dubrovniku),
- Študentski zbor Univerze Sever (Studentski zbor Sveučilišta Sjever),

- Svet študentov visokih in višjih šol RH (Vijeće studenata veleučilišta i visokih škola RH),
- Študentski zbor Univerze v Mostaru – Bosna in Hercegovina (Studentski zbor Sveučilišta u Mostaru).

Po svoji organizaciji in vplivu je Hrvaški študentski zbor najmočnejša in najbolj organizirana hrvaška nevladna in interesna organizacija študentov in mladih, ki zastopa pravice mladih in študentov v razmerjih z vladnimi odločevalskimi akterji.

7 METODE IN TEHNIKE VPLIVANJA ŠTUDENTSKIH ORGANIZACIJ NA ODNOSE Z DRŽAVO V KONTEKSTU PRAVICE DO BREZPLAČNEGA VISOKOŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA – EMPIRIČNA PRIMERJAVA SLOVENIJE IN HRVAŠKE

Kot smo ugotovili, pomen vsem dostopnega brezplačnega javnega visokega šolstva je eden od ključnih agend Republike Slovenije kot tudi Republike Hrvaške. Obe državi imata skupno polpreteklo zgodovino in sta kot taki tudi zelo podobno pogojeni z določenimi dejavniki, kot sta zavest in mentaliteta ljudi. V sklopu navedenega pravica do vsem dostopnega šolstva je zapisana v ustavah obeh držav. V Ustavi Republike Slovenije in Republike Hrvaške so tudi zapisani prioritetni plani najmočnejših študentskih organizacij v Sloveniji in na Hrvaškem, da torej mora biti šolstvo brezplačno in vsem dostopno. Navedene cilje in programe preučevanih interesnih organizacij potrjujeta tudi nekdanji predsednik ŠOS-a Klemen Balanč in Dean Perko, študentski aktivist in večletni predstavnik v Študentskem zboru Univerze v Zagrebu, ki je najmočnejša organizacija v strukturi formalne organiziranosti Hrvaškega študentskega zbora. Tako Balanč kot Perko navajata, da je brezplačno in javno visoko šolstvo ključnega pomena in velja za eno osnovnih socialnih in javnih dobrin.

V kontekstu preučevanega odnosa države in interesnih organizacij, ki so ključni akterji pri soustvarjanju javnega in brezplačnega visokega šolstva, ugotavljam, da v obeh državah prevladuje percepcija social-demokratskega tipa države blaginje, kar je potrjeno tudi s teorijo avtorjev Hega in Hokenmeira, ki poudarjata, da v državi prevladuje social-demokratski tip države blaginje, če so izdatki proračuna visoki na področju izobraževanja ter tudi zdravstva in pokojninskega sistema. Tako Slovenija kot Hrvaška imata zelo visoke izdatke na področju izobraževanja in indirektno tudi zagotavljanja študentskih pravic. Tako na primer področje izobraževanja v Republiki Sloveniji po vladni shemi iz leta 2014 kotira na visoko 4. mesto med

11 programskimi področji, medtem ko je na Hrvaškem proračunski izdatek za Ministrstvo znanosti in izobraževanja na 3. mestu med 20 resornimi ministrstvi. Tezo Hege in Hokenmeira, po kateri Hrvaška in Slovenija spadata v sistem social-demokratskega tipa države blaginje, potrjujejo tudi paralelni visoki izdatki za zdravstvo in pokojninski sistem v Sloveniji in na Hrvaškem. V Sloveniji je tako področje pokojnin tisto, kjer država namenja največ proračunskih izdatkov (več kot 4 milijarde EUR v analiziranem letu 2014), medtem ko visoko kotirajo še področje socialne zaščite (več kot 3,6 milijarde EUR), ki zaseda 2. mesto po proračunskih izdatkih v letu 2014, ter področje zdravstva, ki glede na izdatke zaseda 3. mesto (več kot 3,4 milijarde EUR proračunskih izdatkov). Na Hrvaškem je situacija enaka, največji proračunski izdatki v letu 2016 so bili planirani za področje pokojnin, na visokem 4. mestu, med 20 resornimi ministrstvi, je zasedalo področje zdravstva. Torej vezano na predstavljeno teorijo Hege in Hokenmeira, sta Slovenija in Hrvaška državi, ki sledita social-demokratski tip države blaginje.

V okvirih moje naloge me prvenstveno zanima, kako torej najmočnejši študentski organizaciji na Hrvaškem in v Sloveniji (ŠOS in Hrvaški študentski zbor) lobirata za svoje interese in vstopata v odnose z državo na področju visokega šolstva, z namenom zagotavljanja pravic in vrednot, ki jih prezentirata skozi svoje programe in delovanje. Da bi preučil metode in tehnike lobiranja ŠOS-a in Hrvaškega študentskega zbora, sem naredil družboslovni intervju z vplivnimi odločevalci znotraj teh študentskih organizacij.

V družboslovnih intervjujih sem Balanču in Perku zastavil skoraj identična vprašanja, kjer sem ju povprašal o njihovem odnosu do države blaginje in pravice do brezplačnega visokošolskega izobraževanja, da bi najprej sploh ugotovil njihov odnos do slednjega. Nato sem ju povprašal o konkretnih metodah in tehnikah, ki jih hipotetično uporabljajo oziroma so jih uporabljali kot vodilni ljudje teh interesnih organizacij, z namenom lobiranja za direktno in indirektno ohranjanje vrednot brezplačnega visokega šolstva.

Tako Balanč kot tudi Perko imata identičen odnos do splošne pravice enakega in brezplačnega visokošolskega izobraževanja, kajti oba menita, da je to osnovna pravica in da je poslanstvo študentskih organizacij, da se za le-to borijo. Oba tudi menita, da je zaenkrat visokošolska politika še vedno v okvirih social-demokratskega tipa države blaginje, oziroma da študenti v Sloveniji in na Hrvaškem še vedno uživajo veliko socialnih pravic v primerjavi z večino ostalih evropskih držav.

Kot izhodišče pogovora sem postavil vsakemu sogovorniku določene zakone oziroma odredbe, ki v svoji osnovi krčijo storitve države blaginje v kontekstu social-demokratskega tipa države blaginje. Puščal sem pa tudi možnost, da sogovornika sama izpostavi primere, kje so se njihove interesne organizacije borile za ohranitev določenih vrednot, ki stremijo k vrednotam social-demokratskega tipa države blaginje v kontekstu visokega šolstva.

V primeru Republike Slovenije sem sogovornika izprašal o njegovem videnju novele Zakona o štipendiranju in Zakona o dopolnitvah in spremembah Zakona o visokem šolstvu iz leta 2012 kot potencialnega udara na vrednote social-demokratskega tipa države blaginje, ki je vrednotno vodilo pri zagovarjanju študentskih pravic preučevane organizacije. Zakon o štipendiranju je leta 2013 določal, da je do državne štipendije upravičen vsak študent, čigar prihodek na družinskega člana ne presega 64 % povprečne slovenske plače, medtem ko je novela iz leta 2016 spodnji cenzus omejila na 56 %. V omenjeni noveli iz leta 2016 je določeno tudi, da študent, ki biva v študentskem domu, ni več upravičen do dodatka na bivanje, ki znaša 80 EUR na mesec, kot je bil to prej. Sogovornik je izrazil, da so ukrepi del varčevalne politike v času gospodarske krize; več poudarka je dajal Zakonu o malem delu. ŠOS je predlog Zakona o malem delu razumel kot indirektno odvzemanje enake pravice vsem študentom do visokošolskega izobraževanja. Balanč pravi, da za zagotavljanje enakega dostopa do visokošolskega izobraževanja ni dovolj le zagotavljanje študija brez šolnin, ampak je tu potrebnih več pogojev, kot je tudi možnost, da študent dela študentsko delo, saj mnogim le-to omogoča nemoteno študiranje, kajti po mnenju sogovornika so štipendije za socialno šibke preizkušnje glede na stroške bivanja in življenja v univerzitetnih središčih.

Na Hrvaški strani sem izpostavil sprejeti Zakon o davku na dohodek, ki je predvideval, da bo študentsko delo na Hrvaškem po novem obdavčeno s 24-odstotnim davkom, če študent zasluži več kot 15.000 HRK letno (okoli 2000 EUR), kar je regulativa, ki v veliki meri vpliva na študentov socialni položaj, saj je prej ta cenzus bil 50.000 HRK na leto (okoli 7000 EUR). Izpostavil sem tudi dvig cen študentskih domov v letu 2015, ko je Študentski center, ki upravlja z domovi, dvignil cene za bivanje. Kot zadnji primer sem izpostavil še Pravilnik o participaciji stroškov rednih študentov na preddiplomskih, diplomskih, integriranih in strokovnih študijih Univerze v Zagrebu (*Pravila participiranja redovitih studenata u troškovima studija na preddiplomskim, diplomskim, integriranim in stručnim studijima na Sveučilištu u Zagrebu*), ki ga je leta 2013 sprejel senat Univerze v Zagrebu, kjer se določa, da v primeru, če študent doseže manj kot 55 ECTS na leto, mora delno participirati pri pokrivanju stroškov študija. Moj sogovornik mi je potrdil, da Hrvaški študentski zbor in ključni akter znotraj njegove strukture,

Študentski zbor Univerze v Zagrebu, ni imel konkretnih kampanj in ni konkretno lobiral proti Pravilniku senata Univerze v Zagrebu, kjer se je vzpostavilo pravilo o participaciji stroškov študiranja za redne študente, ki niso dosegli vsaj 55 ECTS v preteklem šolskem letu. Ravno tako mi je sogovornik povedal, da Hrvaški študentski zbor ni vodil konkretne akcije v primeru dviga cen študentskih domov v letu 2015; kljub temu se strinja, da gre v teh primerih za rezanje določenih ugodnosti, ki Hrvaško oddaljujejo od vrednot čim bolj enakega dostopa do brezplačne visokošolske izobrazbe v okvir social-demokratske percepcije države blaginje, kot je le-ta opredeljena v Ustavi RH in v programskih okvirih Hrvaškega študentskega zbora. Kljub temu Perko v zadnjem primeru Zakona o davku na dohodek izpostavlja, da je Hrvaški študentski zbor in predvsem Študentski zbor Univerze v Zagrebu kot najmočnejši člen Hrvaškega študentskega zbora opravil določene konkretne akcije lobiranja na politične odločevalce in bil v tem tudi uspešen. Perko poudarja, da so se lotili medijske kampanje in uporabili pristop grassroots lobiranja, saj so študenti po njihovi iniciativi z e-pošto zasuli ministrstvo in davčno upravo. Že nekaj dni kasneje je Davčna uprava RH (Porezna uprava RH) izdala obvestilo za javnost, kjer pojasnjuje, da je zakon narobe percipiran v javnosti in z dodatnimi obrazlagami slednjega preklicale pravilo "15.000 HRK letnega zaslužka" in nadaljnjo dodatno obdavčitev.

Po uvodnih konkretnih primerih, kjer me je zanimalo, kako Študentske organizacije na Hrvaškem in Sloveniji odreagirajo na določene agende vladnih akterjev, ki dejansko pomenijo rahli odmik od social-demokratskih vrednot države blaginje v kontekstu visokega šolstva, sem sogovornika povprašal o njihovem mnenju realne moči interesnih organizacij, čigar del sta oziroma sta bila.

Balanč in Perko sta mnenja, da sta ŠOS in Hrvaški študentski zbor aktivni organizaciji. Balanč omenja konkretne akcije ŠOS-a in trdi, da je odnos s političnimi odločevalci relativno enakopraven ter da so uspeli skupaj s političnimi odločevalci ustanoviti močne organe, kot sta Svet Vlade RS za mladino, ki se ukvarja s splošno problematiko mladih, ter Svet Vlade RS za študentska vprašanja, ki se ukvarja zgolj s študentsko in visokošolsko problematiko. Po drugi strani Perko pravi, da Hrvaški študentski zbor nima prave moči, kot razlog pa navede težavo politizacije samih študentskih organizacij, kjer se le-te vedno podredijo interesom političnih akterjev. V kontekstu odnosa z vladnimi odločevalci sta oba sogovornika tudi potrdila tezo, da so preučevane interesne organizacije t. i. "zaporniškega tipa", kar pomeni, da so le-te financirane iz državnih sredstev in odvisne od slednjih. Kljub temu Balanč trdi, da samo financiranje iz državnih sredstev ne podreja ŠOS-a v odnosu s političnimi odločevalci, kajti sogovornik trdi,

da ŠOS kot najmočnejši argument pri lobiranju za svoje interese vedno lahko uporablja moč argumenta, ki je strokovno podkrepjen, ter mobilizacijsko moč študentov, ki stojijo za organizacijo, kar pomeni, da samo financiranje nikakor ne pahnje ŠOS-a v podrejen položaj, saj ima organizacija tudi svoje adute, na katere lahko računa. Po drugi strani Perko pravi, da na Hrvaškem vlada zelo apatično obnašanje študentov na področju študentske problematike in je tako težko računati na mobilizacijsko moč le-teh kot protiutež financiranja organizacije iz državnih sredstev. Hrvaški sogovornik tudi pojasnjuje, da je Hrvaški študentski zbor res popolnoma "zaporniškega tipa", saj je ujet v popolno politizacijo svojih vodilnih ljudi in kot tak enostavno povsem podleže moči političnih odločevalcev, ne glede na financiranje. Hkrati sta mi sogovornika tudi potrdila, da na Hrvaškem in v Sloveniji prevladuje korporativistični pristop v kontekstu odnosa interesnih skupin in države, kar pomeni, da tudi ŠOS in Hrvaški študentski zbor nimata dejanske konkurence na področju študentskega organiziranja, kot bi bilo to v primeru modela kompetitivnega pluralizma.

V nadaljevanju sem svoja sogovornika tudi izprašal o uporabi in poznavanju specifičnih metod in pristopov lobiranja pri zastopanju njihovih interesov. Zanimalo me je tudi, katere metode in pristope lobiranja ocenjujeta za najbolj učinkovite in zakaj.

Balanča in Perka sem povprašal glede specifičnih metod in oblik lobiranja. V družboslovnem intervjuju sem ugotovil, da se v tem primeru slovenska in hrvaška stran razlikujeta ter se kot najuspešnejše metode lobiranja razlikujeta tudi v preučevanih primerih. Prvo vprašanje glede specifičnih metod in tehnik je bilo vezano na neposredno lobiranje oziroma tako imenovane neposredne stike s političnimi odločevalci. Oba sogovornika menita, da so neposredni stiki s političnimi odločevalci pomembni. Obe državi imata tudi organe, ki naj bi zagotavljali neposredne kontakte med političnimi odločevalci oziroma resornimi ministrstvi. Balanč poudarja, da je uvedba Sveta Vlade RS za mladino in Sveta Vlade RS za študentska vprašanja pozitiven korak, kljub temu pa gre za "ad hoc" organe, ki imajo v določenih obdobjih vladanja drugačen pomen, oziroma odvisno od percepcije resornega ministra. Balanč pove, da ŠOS aktivno sodeluje z resornimi ministrstvi preko omenjenih organov kakor tudi mimo njih ter da vselej obstaja aktivna komunikacija, katere intenziteta je seveda odvisna od faze zakonodajnega postopka, ki je tema pogajanj ali usklajevanj med ŠOS in ministrstvom. Na drugi strani Perko poudarja, da je na Hrvaškem Svet za mlade Vlade RH bolj formalno kot pa praktično telo, saj je zelo težko navezati stike s političnimi odločevalci. Perko sicer pravi, da so neposredni stiki pomembni, kljub temu pa Hrvaški študentski zbor v primerjavi s slovenskim ŠOS-em ni toliko aktiven v sodelovanju z resornimi ministrstvi in političnimi odločevalci. Perko pove, da ima

Hrvaška le Svet za mlade Vlade RS, nima pa nobenega medvladnega organa, ki bi se dejansko ukvarjal le s študentskimi vprašanji, kot je to na slovenski strani Svet Vlade RS za študentska vprašanja. Balanč je v tem kontekstu tudi izpostavil, da se ŠOS poslužuje pristopa mreženja znotraj političnih krogov, kar pomeni, da se javne politike včasih usklajujejo tudi na neformalni ravni in se na formalni le še potrdijo. Perko pravi, da v primeru Hrvaškega študentskega zbora ni tako ter da omenjeno mreženje znotraj političnih krogov, z namenom zastopanja interesov organizacije, ne obstaja. Perko to pripisuje močni politizaciji vodilnih kadrov vseh močnejših civilnih in interesnih združenj, pri čemer ni izjema tudi Hrvaški študentski zbor, kar posledično pomeni, da Hrvaški študentski zbor dejansko ne uporablja tako sofisticiranih načinov lobiranja za svoje interese preko mreženja znotraj političnih krogov.

Drugi pristop je bil vezan na pomen in uporabo bojkotov in demonstracij kot sredstev lobiranja. Balanč mi pove, da ŠOS bojkote in demonstracije jemlje kot zadnje sredstvo lobiranja, torej gre za izhod v silo, ko politični odločevalci nikakor ne želijo poslušati interesov študentov in ŠOS-a. Ta način lobiranja in pritiskanja je ŠOS uporabil nekaj let nazaj v primeru predloga Zakona o malem delu. Takrat so se demonstracije in protesti tudi obrestovali in ŠOS je dosegel svoje interese. Perko pa pove, da študentske organizacije na Hrvaškem redko izvajajo masovne demonstracije, kajti nimajo dovolj moči, da bi mobilizirale večje število študentov, ki bi bili pripravljeni participirati pri protestih. Ob tem pove, da na Hrvaškem protest brez močne medijske podpore nima smisla.

Sogovornika sta kot pomemben način lobiranja označila tudi medijske kampanje, pri čemer je Perko le-te označil kot ključne v primeru lobiranja na politične odločevalce, medtem ko jih Balanč izpostavlja kot pomemben člen, ampak v kombinaciji z drugimi pristopi. Perko tudi navede konkreten primer, kjer je v zadnjem času preko medijskih kampanj Hrvaški študentski zbor dosegel uspeh pri lobiranju za svoje interese (Zakon o davku na dohodek in Pravilnik o podpori za pokrivanje stroškov prehrane študentov). Ravno tako Balanč ponovno izpostavi takratni Zakon o malem delu, kjer je radikalna medijska kampanja v kombinaciji z drugimi pristopi privedla do pozitivnih rezultatov za interese ŠOS-a in njene članke. Balanč pove tudi, da je ŠOS uporabil tudi metodo civilne iniciative v primeru Zakona o malem delu, t. i. referendum, medtem ko Perko pojasnjuje, da Hrvaški študentski zbor nikoli ni prišel do takšne ravni, da bi dejansko lahko začel takšno civilno iniciativo, kot je referendum.

Sogovornika sta podala tudi mnenje o "grassroots" lobiranju, ki se največkrat spontano izraža preko pritiskov na politične odločevalce preko e-pošte, telefonskih klicev in podobno. Balanč pove, da konkretnega primera grassroots lobiranja ni uporabil v svojem mandatu, medtem ko

Perko pove, da je grassroots lobiranje bil pristop Hrvaškega študentskega zbora ravno v zadnjem primeru, ko so zaradi novega Pravilnika o podpori za pokrivanje stroškov prehrane študentov, ki je predvideval zvišanje cen študentske prehrane, študenti na nagovor študentskih organizacij preko e-pošte in telefonskih klicev pritiskali na odločevalce. Perko pravi, da je omenjeni pristop v kombinaciji z medijsko kampanjo prinesel rezultate ter se cene prehrane niso zvišale.

Kot ključen primer razlik v uporabi metod lobiranja sem zasledil pomen, ki ga daje ŠOS oziroma Hrvaški študentski zbor metodi, t. i. *policy papers* lobiranja, ki dejansko pomeni lobiranje na podlagi strokovnega argumenta oziroma strokovne analize. Balanč je v družboslovnem intervjuju ves čas poudarjal, da je izhodišče vsakega pristopa lobiranja v prvi fazi dober strokovni argument. Balanč poudari tudi, da ima ŠOS zaposlenih 5 strokovnjakov, ki se ukvarjajo s strokovnimi analizami, ki so izhodišče za lobiranje na vseh področjih pri političnih odločevalcih. Po drugi strani Perko pravi, da pristop *policy papers* lobiranja na Hrvaškem nima nobenega pomena. Perko hkrati poudari, da Hrvaški študentski zbor nima zaposlenega niti enega strokovnjaka, ki se ukvarja s strokovnimi analizami.

Na podlagi družboslovnega intervjuja sem tudi ugotovil, da niti hrvaška niti slovenska stran nista informirani o nekaterih novih in sodobnih pristopih lobiranja, ki temeljijo na moči elektronskih in socialnih medijev. Obema sogovornikoma sem podal opisani francoski primer "*Regards Citoyens*", kjer so mladi uporabili zelo sofisticirane načine lobiranja in pritiska na politične odločevalce preko elektronskih medijev (t. i. *watchdogs lobiranje*). Sogovornika nista poznala navedenega pristopa, pri čemer mi je Balanč povedal, da ŠOS socialne in elektronske medije bolj koristi za pridobivanje članstva kot pa za dejansko metodo lobiranja. Perko pravi, da ne pozna omenjenega *watchdogs* pristopa in v času njegovega udeleževanja v študentski politiki, se ta pristop ni koristil. Kljub temu Perko podaja primer, kjer je Hrvaški študentski zbor kot del koalicije civilnih organizacij sodeloval v kampanji na socialnih medijih, kjer se je omenjena koalicija civilnih organizacij dejansko organizirala proti takratni Vladi Zorana Milanovića, kar je privedlo do množičnih t. i. "proti-kurikularnih" protestov, ki so bili poimenovani po t. i. kurikularnih reformah takratne Vlade Zorana Milanovića.

Sogovornika sem tudi povprašal o pomenu lobiranja na vse ravni političnih struktur, torej od tistih nižjih uradnikov na ministrstvih in vse do ministrov samih. Balanč mi pove, da se ŠOS koristi mreženja na vseh ravneh in poudarja pomembnost nižjih uradnikov, ki lahko posredno kasneje vplivajo tudi na mnenje samega ministra, če se z njimi ohranjajo dobri odnosi in se jih dobro mreži. Perko po drugi strani pove, da na Hrvaškem odloča le najvišji politični

odločevalec, zato je ključnega pomena lobiranje nanj. Hkrati mi oba sogovornika povesta, da je pomembno, da je lobist oziroma v tem primeru oseba, ki komunicira in lobira na politične odločevalce dober "story teller", kakor lobista opisuje pristop lobiranja "4 vrste političnih podjetnikov". Balanč pri tem poudarja, da je seveda odvisno, katero vrsto političnih odločevalcev nagovarja organizacija. V primeru, da se nagovarja parlamentarec, je vsekakor pomembno biti dober "story teller", medtem ko v komunikaciji s strokovnimi službami ministrstva je veliko bolj pomembno pristopiti s strokovnimi argumenti. Perko poudarja, da je na Hrvaški strani vedno v ospredju pristop lobista "story tellerja".

Na koncu sem sogovornika povprašal, če povzamemo, katere so tiste metode lobiranja, ki so se kazale kot najuspešnejše v primeru lobiranja ŠOS-a in Hrvaškega študentskega zbora. Balanč ni želel izpostaviti le ene metode, temveč trdi, da je za uspešno lobiranje po njegovih izkušnjah vedno pomembna dobra kombinacija pristopov. Balanč navaja, da je to v primeru ŠOS-a kot najboljša kombinacija lobiranja vedno dober strokovni argument (pristop *Policy Papers*), podpora javnosti, ki zagotavlja pogajalsko moč, ter moč medijev, kar pomeni dobro podprta medijska kampanja, ki stoji za agendo ŠOS-a. Po drugi strani Perko poudarja, da so se v času njegovega aktivnega delovanja in odkar spremlja študentsko politiko kot edini zares učinkovit pristop vpliva na politične odločevalce pokazale le medijske kampanje. Zanimivo je dejstvo, da nobeden od sogovornikov v zaključku kot učinkoviti pristop lobiranja ni izpostavil neposrednih stikov s političnimi odločevalci in mreženje znotraj političnih krogov. Zanimivo je tudi dejstvo, da so medijske kampanje tipičen primer dejavnosti interesnih skupin, ki so značilne za pluralistični tip odnosa med državo in interesnimi skupinami, po teoretski klasifikaciji Wilsona (v Lukšič 1994) v predprejšnjem poglavju. Ne glede na to in na dejstvo, da imata ŠOS in Hrvaški študentski zbor monopol pri zastopanju interesov študentov ter tudi uradno medvladno raven (primer Sveta Vlade RS za študentska vprašanja ali Savjeta za mlade Vlade RH), kjer lahko vstopajo v neposredne odnose s političnimi odločevalci, kar je čista karakteristika korporativnega odnosa, sogovornika vseeno vztrajata, da so medijske kampanje zelo pomemben pristop tudi za njih, pri čemer Perko celo zagovarja medijske kampanje kot najbolj učinkovito tehniko vpliva Hrvaškega študentskega zbora v odnosih z državo.

Po opravljenih družboslovnih intervjujih je bilo možno ugotoviti precej razlik v delovanju in samem lobiranju glavnih študentskih organizacij v Sloveniji in na Hrvaškem, kljub temu da imata v osnovi državi enak odnos do visokošolskega izobraževanja v kontekstu države blaginje in ter da sta zakonodajno in ustavno ŠOS in Hrvaški študentski zbor zelo podobno opredeljena.

8 ZAKLJUČEK

Analiza naloge je pokazala, da imata Slovenija in Hrvaška formalno podoben odnos države in študentskih organizacij ter enak pristop odnosa do brezplačnega visokošolskega izobraževanja, kar pomeni, da je le-ta opredeljen kot vrsta pravice vsakega državljana skozi vrednostno prizmo social-demokratskega tipa države blaginje. Identičen odnos do brezplačnega visokega šolstva po analizi programov in družboslovnih intervjujih z visoko pozicioniranimi predstavniki najmočnejših študentskih organizacij na Hrvaškem in v Sloveniji imata torej tako ŠOS kot tudi Hrvaški študentski zbor, kar pomeni, da zagovarjata pravico do brezplačnega rednega visokošolskega izobraževanja. Ravno tako so drugi kazalniki pokazali, da je na Hrvaškem in v Sloveniji uveljavljen princip social-demokratskega tipa države blaginje, kar se preslika tudi posledično na odnos do brezplačnega visokošolskega izobraževanja.

Ključno izhodišče magistrske naloge je bilo preučevanje vrst pristopov, s katerimi krovne študentske organizacije na Hrvaškem in v Sloveniji lobirajo na odnose z državo ter kako so uspešne pri tem, da ohranijo vrednote, kot jih opredeljujejo v svojih programih in izjavah. Odnosi med študentskimi organizacijami in političnimi odločevalci v obeh državah so opredeljeni kot korporativistični, saj krovne študentske organizacije nimajo konkurence v zastopanju svojih interesov in ne tekmujejo z nobeno konkurenčno interesno skupino, kot bi to bil primer v pluralistični tipologiji odnosa. Kljub temu, izhajajoč iz korporativističnega konteksta odnosa med interesnimi organizacijami in vlado, sem zasledil razlike med tehnikami in metodami lobiranja ter uspešnostjo le-tega hrvaških in slovenskih krovnih študentskih organizacij.

Izhajajoč iz raziskovalnega vprašanja in po opravljenih analizah programov in družboslovnih intervjujih z bivšim predsednikom ŠOS-a in bivšim večletnim predstavnikom v Študentskem zboru v Zagrebu, ki je v hierarhiji Hrvaškega študentskega zbora najmočnejša organizacija, sem zasledil razlike v načinu in uspešnosti lobiranja. Zato sem po opravljenih rezultatih svoje zaključke predal obema sogovornikoma in ju povprašal, zakaj je po njunem mnenju prišlo do določenih razlik, kljub temu da sta obe organizaciji zakonodajno skoraj identično organizirani in imata v principu enake vrednote. Hrvaškega in slovenskega sogovornika sem seznanil z rezultati, da slovenska stran pri svojem lobiranju kot najuspešnejše metode vidi dobre argumente, ki so strokovno podkovani, dobro sodelovanje javnosti (torej študentov) ter dobro medijsko kampanjo, za razliko od hrvaške strani, kjer so se kot najuspešnejša metoda lobiranja v preteklosti pokazale le medijske kampanje. Kot izhodišče razlik je po mnenju slovenske

strani, da Hrvaška nima tako kot Slovenija t. i. Sveta Vlade RS za študentska vprašanja, ki se ukvarja samo in izključno s tematiko študentov, temveč ima le hrvaški sinonim za Svet Vlade RS za mladino, t. i. Savjet za mlade Vlade Republike Hrvatske, ki se ukvarja generalno s problematiko mladine in ni fokusiran zgolj na študentska vprašanja. Slovenska in hrvaška stran se strinjata, da se razlike kažejo tudi zaradi same notranje organiziranosti obeh študentskih organizacij, saj ima na primer ŠOS zaposlenih kar 5 strokovnjakov, ki se ukvarjajo izključno s strokovnimi analizami javnih politik, na podlagi česar potem ŠOS vedno uporablja metodo lobiranja, ki temelji na strokovnih argumentih (*policy papers metoda*), medtem ko hrvaška stran nima zaposlenega niti enega strokovnjaka in zato ta metoda pri lobiranju sploh ni popularna. Hrvaški študentski zbor nikoli kot oblike lobiranja ni izvedel neke civilne iniciative, kot je to storila slovenska stran z referendumom glede Zakona o malem delu, kjer je dejansko na koncu tudi dosegla svoje interese. Ko sem hrvaškega predstavnika povprašal glede metode lobiranja preko civilnih iniciativ in po mnenju, zakaj se na Hrvaškem takšna metoda ne kaže kot uspešna, je bil odgovor, da je na hrvaški strani problem politizacije vodilnih kadrov Hrvaškega študentskega zbora in Študentskega zbora Univerze v Zagrebu, ki je njen najmočnejši člen, zato se kaj takega težko udejanji. Obe strani pa imata skupno, da ne uporabljata metode pritiska in lobiranja na politične odločevalce s sodobnimi metodami, ki sem jih predstavil obema stranema, kot je to primer metode "watchdogs" lobiranja. Obe strani kot vzrok navajata neangažiranost študentske populacije, da bi se kot v primeru Francije dejansko zbralo nekaj sto ali celo nekaj tisoč opazovalcev študentov, ki bi redno spremljali na primer politične odločevalce, pripravljali poročila in na tak način pritiskali na njih.

Analiza je torej pokazala, da Hrvaška in Slovenija gojita zelo podobne vrednote do pravice do brezplačnega visokošolskega izobraževanja ter da se obe državi opredeljujeta za social-demokratski tip države blaginje. Sam odnos študentskih organizacij z državo v Sloveniji in na Hrvaškem temelji v osnovi na korporativističnem pristopu, kar pomeni tudi, da so študentske organizacije dobro vključene v formalne odnose z državo. Zaradi drugačnih specifičnih okoliščin same notranje organizacije študentskih organizacij in tudi nekaterih zunanjih dejavnikov na Hrvaškem in v Sloveniji se potem zgodi, da so uspešni pristopi zastopanja interesov hrvaške in slovenske študentske organizacije različni v njunem odnosu z državama.

9 LITERATURA

- 1.) Anheier, Helmut K. in Lester M. Salamon. 1998. *The Non-Profit Sector in the Developing World: A Comparative Analysis*. Manchester: Manchester University Press.
- 2.) Bašković, Ciril, Pavle Gantar, Marjan Pungartnik in Pavle Zgaga. 1982. *Študentsko gibanje 1968–1972*. Ljubljana: Tiskarna Jože Moškrič.
- 3.) Bibič, Adolf. 1995. Interesne skupine in politika. V *Interesna združenja in lobiranje: zbornik referatov / Politološki dnevi, 26. in 27. maj*, ur. Igor Lukšič, 1–18. Portorož: Slovensko politološko društvo.
- 4.) Blondel, Jean. 1969. *Comparative Government*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- 5.) Brejc, Miha. 2000. *Ljudje in organizacija v javni upravi*. Ljubljana: Visoka upravna šola.
- 6.) Brezovšek, Marjan (1995) *Interesne skupine in politični sistem*. V: Lukšič, Igor (ur.) *Interesna združenja in lobiranje: zbornik referatov/Politološki dnevi*, Portorož, 26 in 27. maj 1995. Ljubljana: Slovensko politološko društvo, str. 19–34.
- 7.) *Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij*. Dostopno prek: <http://www.cnvos.si/> (10. avgust 2017).
- 8.) Cochrane, Allan in John Clarke. 1993. *Comparing Welfare States: Britain in International Context*. London: SAGE Publications.
- 9.) Cox, Terry. 1993. *Democratization and the Growth of Pressure Groups in Soviet and Post-Soviet Politics*. New York: Oxford University Press Inc.
- 10.) Čotar, Mateja. 2002. *Mladinske politične organizacije*. Ljubljana: FDV.
- 11.) Čulig, Benjamin. 2013. *Znanje (ni)je roba. Empirijska analiza jednog studentskog prosvjeda*. Zagreb: Jesenski i Turk.
- 12.) Dahl, A. Robert. 1982. *Dilemmas of Pluralist Democracy*. New Haven: Yale University Press.
- 13.) Esping-Andersen, Gosta. 1990. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- 14.) Edwards, Michael in David Hulme. 1995. *Non – governmental organizations – Performance and Accountability*. London: Earthscan Publications.
- 15.) Ferfila, Bogomil. 1995. Nekaj vidikov delovanja interesnih skupin nasploh in v ZDA posebej. V *Interesna združenja in lobiranje*, ur. Igor Lukšič 96–105. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.

- 16.) Fiscus, Lyn in Alisha Dixon Hyslop. 2008. *Career and Techical Student Organizations*. Reston: Technology Student Association.
- 17.) Fink-Hafner, Danica. 1995. *Slovensko kmetijstvo in Evropa*. Ljubljana: Znanstveno publicistično središče.
- 18.) ---. 1997. Interest Organizations in the Policy-making Process. V *Making a New Nation: The Formation of Slovenia*, ur. Danica Fink-Hafner in John R. Robbins, 114–134. Aldershot: Dartmouth Publishing Company Limited.
- 19.) ---. 2007. *Lobiranje in njegova regulacija*. Ljubljana: FDV.
- 20.) ---, Marko Lah, Samo Kropivnik, Igor Lukšič, Andrej Lukšič, Srna Mandič in Alojzija Židan. 1997. *Oblikovanje policy mrež in lobiranje v Sloveniji: raziskovalno poročilo, I.del*. Ljubljana: FDV.
- 21.) Fras, Nataša. 2002. *Neformalno izobraževanje mladih v mladinskih organizacijah: študija primera: projekt Mladinskega ceha Nefiks*. Ljubljana: FDV.
- 22.) Goldstone, Jack. 2003. *States, Parties and Social Movements*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 23.) Grant, Wyn. 1989. *Pressure Groups, Politics and Democracy in Britain*. New York: Phillip Allan.
- 24.) Gueguen, Daniel. 2007. *Evropsko lobiranje*. Maribor: Doba Epis.
- 25.) Hega, M.Gunther, Karl G.Hokenmaier. 20002. The welfare state and education. V *German Policy Studies* 2 (1): 1–29. Michigan: Western Michigan University.
- 26.) Hlebec, Valentina. 2009. *Starejši ljudje v družbi sprememb*. Maribor: Založba Aristotelj.
- 27.) Horvatin, Nevenka. 2002. Ekonomski vidik menedžmenta nevladnih organizacij. V *Jadranje po nemirnih vodah menedžmenta nevladnih organizacij* 71–92, ur. Dejan Jelovec. Koper: Visoka šola za menedžment v Kopru.
- 28.) Hrebenar, J.Roland. 1997. *Interest Group Politics in America*. New York: Prentice Hall.
- 29.) *Hrvatski studentski zbor*. Dostopno prek: <http://www.hsz.hr/> (10. avgust 2017).
- 30.) Igličar, Anton. 1996. *Vpliv lobiranja na parlamentarno odločanje*. Drugo strokovno srečanje pravnikov s področja javnega prava. Ljubljana: Inštitut za javno upravo.
- 31.) Ippolito, S.Dennis in Thomas G.Walker. 1980. *Political Parties, Interest Groups and Public Policy*. Prentice Hall: Englewood Cliffs.

- 32.) Kleinman, Mark. 2002. *A European Welfare State? European Union Social Policy in Context*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave.
- 33.) Kolarič, Zinka, Andreja Črnak-Meglič in Maja Vojnovič. 2002. *Zasebne neprofitno – volonterske organizacije v mednarodni perspektivi*. Ljubljana: FDV.
- 34.) Kovačić, Marko. 2014. Studenti kao društveni i politički subjekt. *Političke perspektive* 4 (2): 43–60.
- 35.) Kovatch, Syka. 2000. *Sinking or Swimming in the Waves of Transformation? Young People and Social Protection in Central and Eastern Europe*. Dostopno prek: www.youthforum.org/en/press/reports.html (10.avgust 2017).
- 36.) Kranjc, Ana. 1977. *Izobraževanje naša družbena vrednota*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- 37.) Lukšič, Igor. 1994. *Liberalizem vs. Korporativizem*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- 38.) Maček, Jože. 1994. *Ko je ljubiteljev strank več kot članov stranke*. Pristop, št.24–25.
- 39.) Mandić, Srna. 2008. *Režimi blaginje in razvrščanja držav v skupine v razširjeni EU*. Družboslovne razprave 24 (57): 7–20.
- 40.) Mihevc, Bogomir. 2008. *Ključ je v naših rokah!* Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
- 41.) Miliša, Zlatko in Letica, Slaven. 2009. Od skepticizma do studentskih prosvjeda nekad i danas. *Medianali – znanstveni časopis za medije, novinarstvo, masovno komuniciranje, odnose s javnostima i kulturu društva* 3 (6): 47–72.
- 42.) Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. 2017. *Savjet za mlade Vlade Republike Hrvatske*. Dostopno prek: <http://www.mspm.hr/istaknute teme/mladi-1683/savjet-za-mlade-vlade-republike-hrvatske/546> (10.avgust 2017).
- 43.) Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. 2017. *Svet Vlade RS za mladino*. Dostopno prek: http://www.ursm.gov.si/si/delovna_podrocja/mladinska_politika/svet_vlade_rs_za_mladino/ (10. avgust 2017).
- 44.) ---. 2017b. *Svet Vlade RS za študentska vprašanja*. Dostopno prek: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_visoko_solstvo/sektor_za_visoko_solstvo/svet_vlade_rs_za_studentska_vprasanja/ (10. avgust 2017).
- 45.) Onderušek, Dušan 2003. *A reader for non-profit organizations*. Bratislava: Partners for democratic change – Slovakia.

- 46.) Ostling, Aline. 2014. Youth Political Participation: Influence. Prispevek objavljen na Youth Forum v organizaciji Office for Democratic Institutions and Human Rights, 16.–17. junija, v Varšavi, Poljska.
- 47.) Pease, Kelly-Kate. 2003. *International Organizations: perspective on governance in the twenty-first century*. New Jersey: Pearson Education.
- 48.) Pross, A. Paul. 1992. *Group Politics and Public Policy*. New York: Oxford University Press Inc.
- 49.) Ponoš, Tomislav. 2007. *Na rubu revolucije: studenti '71*. Zagreb: Profil.
- 50.) Prijedlog državnog proračuna Republike Hrvatske za 2016. godinu i projekcije za 2017. i 2018. godinu. 2016. Dostopno prek: <https://www.nportal.hr/images/drzavni-proracun-2016.pdf> (10. avgust 2017).
- 51.) *Public Law 105–225*. 1998. Dostopno prek: https://www.ffa.org/SiteCollectionDocuments/about_publiclaw105225.pdf (10. avgust 2017).
- 52.) Richardson, Jeremy. 1993. *Lobbying in the European Community*. New York: Oxford University Press Inc.
- 53.) Start, Daniel in Ingie Hovland. 2004. *Tools for Policy Impact: A Handbook for Researchers*. London: Overseas Development Institute.
- 54.) Strojani, T., P. Šporar in S. Bien. 2000. *Nevladne organizacije v Sloveniji: Poročilo 2000*. Ljubljana: Pravno informacijski center nevladnih organizacij.
- 55.) *Strategija Vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami*. 2005. Dostopno prek: http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/nevladne_organizacije/strategija_vlade.pdf (10. avgust 2017).
- 56.) Svetlik, Ivan. 1992. The Voluntary Sector in a Post-communist country: The Case of Slovenia. V *Government and Voluntary Organizations*, ur. Stein Kuhle in Per Selle, 198–211. Vermont: Ashgate Publishing Company.
- 57.) Šajn, Tanja. 2011. *Nevladne okoljske organizacije in okoljska politika – primer Umanotera*. Diplomsko delo.
- 58.) Štrajni, Darko in drugi. 2009. *Onstran demokracije: izjave in stališča liberalne akademije po letu 2005*. Ljubljana: Liberalna akademija.
- 59.) *Študentska organizacija Slovenije*. Dostopno prek: <https://www.studentska-org.si/> (10. avgust 2017).

- 60.) Trbanc, Martina. 1992. *Različni socialno-blaginjski sistemi in trendi v socialnih politikah*. Družnoslovne razprave 9 (14): 94–108.
- 61.) *Ustav Republike Hrvatske*. 2010. Dostopno prek: https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/upravna_tijela/UO_za_tal_nac_zaj/Instrumenti_zastite_1_judskih_prava/III.Nacionalno-unutarnje_zakonodavstvoRH/1.Ustav%2Czakoni/III-1.1.Ustav%20Republike%20Hrvatske.pdf (10. avgust 2017).
- 62.) *Ustava Republike Slovenije*. 2016. Dostopno prek: <file:///C:/Users/Asus/Downloads/2016-01-3208-1991-01-1409-npb10.pdf> (10. avgust 2017).
- 63.) Verčič, Dejan. 1995. *Organizacije v odnosih z okolji: Lobiranje kot taktika*. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.
- 64.) Vlada Republike Hrvatske. 2017. *Članovi Vlade*. Dostopno prek: <https://vlada.gov.hr/clanovi-vlade/66> (10. avgust 2017).
- 65.) Vlada Republike Slovenije. 2017. *Kam gre vaš denar?* Dostopno prek: http://www.vlada.si/teme_in_projekti/kam_gre_vas_denar/ (10. avgust 2017).
- 66.) Wilson, Grant. 1990. *Interest groups*. Oxford: Basic Blackwell.
- 67.) Wyn, Grant. 1989. *Pressure Groups, Politics and Democracy in Britain*. London: Wynford Paul Grant.
- 68.) *Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju (ZJIMS)*. Ur. l. RS 42/2010. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2010-01-2102?sop=2010-01-2102> (10. avgust 2017).
- 69.) *Zakon o skupnosti študentov (ZSKUŠ)*. Ur. l. RS 38/1994. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/1994-01-1524?sop=1994-01-1524> (10. avgust 2017).
- 70.) Žagar, Mitja. 1995. *Interesne skupine in lobiranje: zbornik referatov / Politološki dnevi, 26. in 27. maj*, ur. Igor Lukšič, 51–70. Portorož: Slovensko politološko društvo.

PRILOGE

Priloga A: Družboslovni intervju – Klemen Balanč (nekdanji predsednik odbora za visoko šolstvo in izobraževanje ŠOS ter bivši predsednik ŠOS-a – mandat 2016/ februar 2017)

- 1.) Katere so tiste javne politike, ki definirajo tip države blaginje po vašem mnenju? Ali je pravica do brezplačnega izobraževanja med njimi?**

Javne politike, ki definirajo državo blaginje so po mojem mnenju pravica do brezplačnega šolstva, tudi visokšolstva, in sociala. Pod socialo mislim na pravico na zdravstveno varstvo in pokojninski sistem.

- 2.) Na temeljih teorije Hege in Hokenmaeira, tip države blaginje, glede na dejavniki javnih politik vezanih na izobraževalni sistem, definirajo izdatki proračuna za slednjega. V primeru Slovenije se izpostavi, da imamo relativno veliko izdatkov vezanih za šolstvo (visoko šolstvo) in v tem kontekstu zagotavljanje študentskih pravic in ugodnosti, kakor tudi veliko izdatkov za zdravstveni in pokojninski sistem, kar uvršča Slovenijo v social-demokratski tip države blaginje. Bi se strinjali s tem? Oziroma kakšno je vaše mnenje do percepcije visokega šolstva po social-demokratski klasifikaciji (enak možnost dostopa do študija, javno in brezplačno šolstvo, državne štipendije itd.)?**

V primerjavi z večino evropskih držav smo seveda na boljšem, oziroma imamo dobro urejeno šolstvo in posledično visoko šolsko politiko. Moje mnenje je, da je brezplačno šolstvo in pravica do brezplačnega študija javna dobrina in kot taka mora ostati pod okriljem države. Seveda, ko govorimo o brezplačnem šolstvu moramo v obzir vzeti tudi obstranske dejavnike, ki na koncu pokažejo, da tudi v primeru Slovenije šolstvo ni popolnoma brezplačno, pa naj bodo to stroški bivanja ali presotali življenjski stroški študenta, v katere je študent primoran ob svojem študiju. Generalno mislim, da počasi pešamo, kar se tiče percepcije social-demokratskega tipa države blaginje v Sloveniji.

- 3.) Izpostavil bi naslednja dva primera. Na kakšen način ste sodelovali in kakšno stališče ste zavzemali v primeru dopolnitve Zakona o Štipendiranju, ki je dopolnjen prvič leta 2013 in potem še leta 2016? Za percepcijo odnosa do izobraževalnega sistema, v kontekstu social-demokratskega tipa države blaginje, gre za rezanje določenih ugodnosti, ki so značilne za omenjeni tip države blaginje,**

saj je bil naprimer spodnji cenzus za prejemnike državne štipendije zmanjšan iz 64% na družinskega člana (leto 2013), na sedanjih 56% na družinskega člana (2016).

V tem primeru gre za zamrznitev najvišjega razreda, ki ga določa cenzus, kar je posledica varčevalnih ukrepov in seveda pomeni rezanje določenih ugodnosti za študenta.

4.) Kot drugi primer bi izpostavil Zakon o dopolnitvah in spremembah Zakona o visokem šolstvu iz leta 2012, ki določa, da je študent upravičen zgolj do enega dodatnega leta na vsaki študijski stopnji (eno ponavljanje ali absolventski staž, pred tem je bila možnost povavljanja in tudi absolventskega staža). Tudi v tem primeru se zdi, da gre indirektno rahlo proti približevanju plačljivemu študiju. Kakšno je vaše mnenje do omenjenega?

Določene spremembe so posledica tudi bolonjske reforme, čeprav obstajajo očitno težnje določenih struktur, ki želijo iti v smer privatizacije šolstva. Menim, da slovenski študenti, glede na okoliščine v katerih živimo, moramo imeti pravico vsaj do enega dodatnega leta študiranja. To menim zato, ker se v Sloveniji študent na žalost velikokrat sooča s socialnimi vprašanji in nemalokrat ne more biti popolnoma posvečen le študiranju, temveč je nemalokrat tudi "prisiljen" v študentsko delo. Kljub temu bi rad poudaril, da sem še mnenja, da imamo v Sloveniji še vedno dober sistem brezplačnega visoko šolstva.

5.) Kakšno je vaše mnenje o realni moči ŠOS-a, kot nevladne in interesne organizacije, v kontekstu vplivanja na oblikovanje javnih politik? Ali menite, da ste zelo aktivni na področju sooblikovanja javnih politik, ki zadevajo mladinsko in študentsko populacijo?

Menim, da smo precej aktivni. Naprimer, zelo aktivno sodelujemo z resornimi ministrstvi in smo prisotni v večini procesov oblikovanja javnih politik. V tem kontekstu je tudi ustanovljen Svet Vlade RS za mladino ali pa Svet Vlade RS za študentska vprašanja, kjer so predstavniki ŠOS-a aktivno vključeni v oblikovanje javnih politik. Ravno tako smo aktivno sodelovali pri pisanju prej omenjenih zakonov.

6.) Ali menite, da vaša odvisnost od državnih sredstev zmanjša možnost lobiranja za vaše interese v odnosih s političnimi odločevalci, oziroma kateri so tisti vaši aduti, ki vam povečajo to moč v sooblikovanju javnih politik s političnimi odločevalci?

Tako je, financirani smo od državnih sredstev, kljub temu imamo svoje močne adute. Največji adut pri pogajanju za naša stališča in interese so naši argumenti, ki so strokovno podprti. Moč

ŠOS-a je tudi zmožnost vplivanja na javno mnenje ter mobilizacijska moč, saj ima ŠOS v ozadju ogromno bazo slovenskih študentov.

7.) Ali bi lahko potrdili tezo, da je v Sloveniji bolj prevladujoč pristop korporativističnega kot pluralističnega odnosa med vlado in interesnimi skupinami? To pomeni, da imajo določene interesne skupine privilegiran položaj pri lobiranju na vladne odločevalce, saj so bolj institucionalizirane in bolj vpete v vladne strukture in politične procese?

V Sloveniji obstaja korporativistični odnos v smislu delovanja interesnih skupin. Na interesnem področju visoko šolstva ima ŠOS monopol, le v zadnjem obdobju se je pojavila relativno šibka alternativa, t.i. Iskra, ki pa se kljub temu ne more primerjati z močjo ŠOS-a. Iskra se je sicer pojavila v obdobju, ko je ŠOS bil morda premalo aktiven pri svojih dejavnostih. Če bi bil v tistem obdobju ŠOS dovolj aktiven, Iskra sploh ne bi bila prepoznana.

8.) Katere od prijemov zastopanja interesov ŠOS-a pri oblikovanju in sprejemanju določenih javnih politik ste najpogosteje uporabljali? Ali gre to za neposredne stike z vladnimi odločevalci? Kakšni so ti neposredni stiki in kakšne učinke prinašajo?

Neposredni stiki so pomembni, ŠOS konstantno ohranja neposredne stike. Seveda paralelno ob neposrednih stikih vodimo tudi druge pristope lobiranja. Če pa se ustavimo pri neposrednih stikih in s kom se vzpostavljajo ti stiki, je to zelo različno in odvisno od faze zakonodajnega postopka. Smo pa seveda tudi v stikih s samimi resornimi ministri v določenih fazah zastopanja naših interesov.

9.) Kako vidite ustanovitev strokovno posvetovalnih teles, kot so Svet Vlade RS za mladino ali Svet Vlade RS za študentska vprašanja, ki je dejansko institucionalna oblika neposrednega srečevanja in sodelovanja med vladnimi in nevladnimi akterji?

Vidim jih pozitivno. Gre sicer za "Ad Hoc" organe, ki ne delujejo kontinuirano. Delovanje Sveta Vlade RS za mladino in Sveta Vlade RS za študentska vprašanja je odvisno tudi od stila, ki ga vodi določeni resorni minister. Naprimer v določenih primerih so ministri vse zakonodajne postopke vodili preko teh organov, saj jim je to bil kasneje izgovor pri odločitvah, da so bile na sejah omenjenih organov vsi predlogi že tako ali tako predebatirani, medtem ko so obstajali

tudi ministri, kjer so se pogajanja vodila neformalno in so se na sejah teh organov samo še formalno potrdili prejšnji neformalni dogovori.

- 10.) Kakšno je vaše mnenje glede protestov in bojkotov in v katerih primerih ste zagovornik slednjih? Ali je ŠOS uporabil omenjeni mehanizem v zadnjem obdobju z namenom, da bi vplival na študentske pravice, ki so vezane na boljši socialni status študenta oz. na pomen brezplačnega in vsem dostopnega javnega šolstva?**

Vedno poskusimo pokoristiti vse druge pristope pogajanja in lobiranja za naše interese pred tem, šele potem sledijo bojkoti in protesti. Bojkoti in protesti so vedno nekako eden od izhodov v sili, torej v primerih, ko politični odločevalci nikakor ne želijo poslušati naših interesov. Kot primer lahko vzamemo Zakon o malem delu, kjer Vlada ni želela poslušati naših stališč, ter smo za svoje interese začele lobirati tudi preko množičnih protestov.

- 11.) Kakšno je vaše mnenje do mreženja znotraj krogov političnih odločevalcev? Ali pogosto uporabljate ta pristop?**

Gre za pomemben prijem, kajti mreženje in ohranjanje pozitivnih odnosov znotraj političnih krogov vsekakor lahko pomaga pri zastopanju interesov ŠOS-a. V Sloveniji se politika dela slengovsko rečeno "na kavi", zato vidim omenjeni pristop kot zelo pomemben.

- 12.) Kakšno je vaše mnenje o medijskih kampanjah?**

Medijske kampanje so vedno zelo pomemben prijem in eden od začetnih pristopov. Naprimer, bolj masivne radikalne negativne kampanje proti političnim odločevalcem smo ravno tako uporabljali v primeru Zakona o malem delu. Smatram pa, da so medijske kampanje zelo učinkovit pristop lobiranja.

- 13.) Kakšno je vaše mnenje o grassroots lobiranju (pošiljanje pisem, telefonski klici, spontane akcije širše populacije), torej o lobiranju, ki zgleđa spontano, ampak je lahko tudi "provocirano" s strani interesnih skupin, ki s takimi akcijami želijo vplivati na določene politične odločitve preko širše populacije? Imate morda konkreten primer?**

Poznam grassroots lobiranje. Ampak načina, ki ga opisujete ŠOS načeloma ne uporablja.

- 14.) Ali se je ŠOS kdaj lotil večjih civilnih iniciativ, kot je to naprimer zbiranje podpisov za referendum ter kakšni so bili rezultati v primeru, da se je lotil takšnega pristopa?**

Ja, v primeru Zakona o malem delu leta 2012 naprimer, kjer je ŠOS dejansko dosegel svoje cilje na koncu s pomočjo referendumu.

- 15.) V zadnjem času se izpostavlja velik pomen socialnih omrežij, kot metode lobiranja. Naprimer, akterji t.i. Arabske pomladi so svoje interese in zahteve množično začeli izražati prav na socialnih omrežjih. Kakšno je vaše mnenje do slednjega? Poznate morda pristop "watchdogs", katerega so uporabili mladi v Franciji organizirani v organizacijo *Regards Citoyens*, kjer so zbrali okoli 3000 volonterjev preko socialnih omrežij in pozorno spremljali aktivnosti lobiranja na francoske parlamentarce. Rezultati zbranih in pregledanih dokumentov so organizaciji dali veliko moči, saj so na podlagi slednjih lahko dejansko lobirali za svoje interese.

Omenjeni francoski primer in pristop watchdogs ne poznam. Drugače pa menim, da so pri nas načeloma socialna omrežja bolj fokusirana na pridobivanje članstva in ustvarjanje nekega javnega mnenja, ko določene akcije niso dovolj medijsko pokrite.

- 16.) Daniel Start in Ingie Hovland opisujeta nekoliko pristopov in orodij uspešnega lobiranja. Kot prvi pristop je opisan pristop "štirih vrst političnih podjetnikov". Med drugim je izpostavljeno, da mora dober lobist pri doseganju svojih interesov biti dober pripovedovalec zgodb, da se mora znati dobro mrežiti, da mora znati svoj interes dobro predstaviti in zanj lobirati na vseh ravneh policy maker-jev, ne le na vrhu. Kakšno je vaše mnenje o tem in ali mislite, da omenjene lastnosti vplivajo na uspešno zastopanje interesov, oz. ali bi lahko kateri primer podkrepili s konkretnim primerom v kontekstu delovanja ŠOS-a?

Biti dober "story teller" je zelo pomembno pri zastopanju interesov. Kot primer lahko povem, da, če se pristopi parlamentarcu z neko agendo, je zelo pomembno kako se mu ta agenda "proda" oziroma predstavi. Tako mu lahko dober "story teller" precizno pojasni zakaj glasovati za določeno agendo, oziroma kako se mu bo negativno obrestovalo, če ne bo pozitivno glasoval za predlagano agendo. Mreženje za interes pa mora biti prisotno na vseh ravneh, od birokratov do tistih najvišjih, če želimo, da se ta določeni interes uveljavi.

- 17.) Omenjena avtorja še naprimer omenjata pomembnost pristopov policy papers, mreženja in sodelovanja javnosti v procesih lobiranja. Ali ste morda kdaj uporabili pristop policy papers, kjer v procesu zastopanja interesov vaše interesne skupine v odnosih s političnimi odločevalci, uporabljate argument, ki temelji na

določeni specifični raziskavi? Kakšno uspešnost daje omenjeni argument, ki temelji na pristopu policy papers?

Da, ŠOS se poslužuje strokovnih analiz in raziskav, torej t.i. pristopa Policy papers. Omenjeni pristop je podlaga za resno lobiranje oziroma, da politični odločevalec naš predlog vzame resno. Naprimer ŠOS ima redno zaposlenih 5 strokovnih sodelavcev, ki se ukvarjajo samo s tem področjem strokovnih analiz in raziskav.

18.) Kakšno je vaše mnenje o pomembnosti sodelovanja javnosti v lobiranju za interese ŠOS-a? Ali imate izkušnje, da so rezultati lobiranja boljši, če sodeluje javnost v procesih zastopanja vaših interesov?

Jaz menim, da je sodelovanje javnosti zelo pomembno. Mnenja sem tudi, da dober odnos z javnostjo veliko pomeni, saj te javnost ne izda preko noči in ti zagotavlja dobro pogajalsko moč, medtem ko te lahko politični odločevalec izda preko noči. Z javnostjo smo zelo dobro sodelovali spet pri omenjenem Zakonu o malem delu, kjer so naša prizadevanja podprli tudi na protestih in referendumu.

19.) Če povzamemo, kateri prijemi zastopanja interesov so po vaših izkušnjah kažejo kot najuspešnejši in zakaj? Ali gre to za notranje mreženje in neposredno vplivanje na politične odločevalce? Ali so to morda medijske kampanje, ker niste morda v določenih primerih slišani? Ali omenjeni pristopi policy papers, bojkoti, itd.?

Težko bi izpostavil le en pristop, menim, da je za uspeh pomembna kombinacija le-teh. Lahko pa izpostavim, da je za najboljši uspeh zastopanja naših interesov pomembna dobra kombinacija strokovnih argumentov (pristop policy papers), sodelovanja javnosti, ki ti zagotavlja pogajalsko moč, ter moč medijskih kampanj, ki stoji za agendo ŠOS-a.

Priloga B: Družboslovni intervju – Dean Perko (študentski aktivist in predstavnik v Študentskem zboru Univerze v Zagrebu med 2013–2016)

- 1.) **Katere so tiste javne politike, ki definirajo tip države blaginje po vašem mnenju? Ali je pravica do brezplačnega izobraževanja med njimi?**

Pravica do vsem enako dostopnega izobraževanja vsekakor spada v področja, ki definirajo državo blaginje. V področja, ki definirajo državo blaginje bi vsekakor uvrstil tudi pokojninski sistem, ki je na Hrvaškem zelo poudarjen.

- 2.) **Na temeljih teorije Hege in Hokenmaeira, tip države blaginje, glede na dejavniki javnih politik vezanih na izobraževalni sistem, definirajo izdatki proračuna za slednjega. V primeru Hrvaške se izpostavi, da imate relativno veliko izdatkov vezanih za šolstvo (visoko šolstvo) in v tem kontekstu zagotavljanje študentskih pravic in ugodnosti, kakor tudi veliko izdatkov za zdravstveni in pokojninski sistem, kar uvršča Hrvaško v social-demokratski tip države blaginje. Bi se strinjali s tem? Oziroma kakšno je vaše mnenje do percepcije visokega šolstva po social-demokratski klasifikaciji (enak možnost dostopa do študija, javno in brezplačno šolstvo, državne štipendije itd.)?**

Menim, da Hrvaška spada v skupino držav, ki bi jih lahko oklicali za socialno občutljive ter ima posledično social-demokratski tip države blaginje. Če primerjamo naprimer recimo Hrvaško in ZDA, se vsekakor lahko okličemo za državo, kjer je dobro poskrbljeno za visokošolski sistem v smislu brezplačnega šolstva. Spet je potrebno poudariti, da imamo vseeno veliko prostora za napredek na določenih področjih. Moje mnenje je, da mladim mora biti omogočena enakopravna in brezplačna možnost izobrazbe.

- 3.) **Izpostavil bi naslednje primere. Na kakšen način ste sodelovali in kakšno stališče ste zavzemali v primeru Pravilnika o participaciji stroškov rednih študentov na preddiplomskih, diplomskih, integriranih in strokovnih študijih Univerze v Zagrebu (*Pravila participiranja redovitih studenata u troškovima studija na preddiplomskim, diplomskim, integriranim in stručnim studijima na Sveučilištu u Zagrebu*), ki ga je sprejel senat Univerze v Zagrebu leta 2013, kjer je odločeno, da bodo redni študenti, ki so dosegli manj kot 55 ECTS v prvem študijskem letu, morali delno ali pa v celoti pokrivati stroške nadaljnjega študija? Za percepcijo odnosa do izobraževalnega sistema v kontekstu social-demokratskega tipa države**

blaginje, gre za rezanje določenih ugodnosti, ki so značilne za omenjeni tip države blaginje.

Tako je, študent, ki ne doseže 55 ECTS mora delno kriti stroške študije. Kljub temu mislim, da ne gre za rezanje določenih ugodnosti, saj sem sam mnenja, da obveznosti na fakultetah niso tako težke, da jih študent, ki resno in redno študira, ne bi mogel izpolniti. Večina rednih in resnih študentov doseže ta prag in tako tudi študira brez kakršne koli participacije v pokrivanju stroškov izobraževanja.

4.) Kot drugi primer bi izpostavil tudi situacijo iz leta 2015, ko je Študentski center, ki upravlja s Študentskimi domovi, dvingnil ceno najemnin za študente. Zanima me na kakšen način se je Študentski zbor lotil te problematike in na kakšen način je lobiral za interese študentov v tem kontekstu? Tudi v tem primeru se zdi, da gre za rezanje določenih ugodnosti, ki jih zagovarja social-demokratski tip države blaginje. Kakšen ja vaš komentar na to?

Študentski zbor v tem primeru ni vodil konkretnih akcij ali kampanj proti političnim odločevalcem. Osebno menim, da načeloma nismo dovolj aktivni v takšnih primerih.

5.) Kako se je Študentski zbor lotil zastopanja interesov študentov v primeru dopolnitve Zakona o davku na dohodek (Zakon o porezu na dohodak), ki naj bi določal, da študent lahko od 1.1.2017 neobavčeno zasluži le 15,000 HRK na leto?

V tem primeru smo delovali aktivno, ter uporabljali določene pristope, kot so medijske kampanje in tudi določeni pristopi grassroots lobiranja, saj so študenti zasuli resorno ministrstvo z e-maili. Kasneje je pod tem pritiskom nadležno ministrstvo diplomatsko rešilo situacijo in dodalo dodatno obrazložitev ene zakonske postavke, ki pravi, da vseeno ne bo veljalo to pravilo o davku za zaslužke, ki so nad omenjeno številko. Realno se je ministrstvo izmuznilo z razlago "nismo se dobro razumeli", ker so začeli čutiti resen pritisk.

6.) Kakšno je vaše mnenje o realni moči Hrvaškega študentskega zbora, kot nevladne in interesne organizacije, v kontekstu vplivanja na oblikovanje javnih politik? Ali menite, da ste zelo aktivni na področju sooblikovanja javnih politik, ki zadevajo mladinsko in študentsko populacijo?

Menim, da Hrvaški študentski zbor nima realne moči, saj menim, da v ozadju ni podprt z dovolj kritične mase študentov, ki so ta ključna javnost Hrvaškega študentskega zbora. Omenjena masa študentov bi lahko bila ta ključni pogajalski material v pogajanjih s političnimi odločevalci,

ampak je nažalost ni. Kljub temu menim, da je Hrvaški študentski zbor aktiven, le moči nima, kar izhaja iz navedenih razlogov.

7.) Ali menite, da vaša odvisnost od državnih sredstev zmanjša možnost lobiranja za vaše interese v odnosih s političnimi odločevalci, oziroma kateri so tisti vaši aduti, ki vam povečajo to moč v sooblikovanju javnih politik s političnimi odločevalci?

Tako je, Hrvaški študentski zbor je financiran iz državnih sredstev. Kot največji problem te vključenosti in podrejenosti v odnosu s političnimi odločevalci ne vidim toliko omenjeno financiranje, temveč politizacijo Hrvaškega študentskega zbora, saj je večina aktivnih članov HŠZ-a pripadnikov političnih strank. Kot takšni so podrejeni svojim strankam, zato je težko tudi govoriti o kakšnih konkretnih adutih v odnosu s političnimi odločevalci.

8.) Ali bi lahko potrdili tezo, da je na Hrvaškem bolj prevladujoč pristop korporativističnega kot pluralističnega odnosa med vlado in interesnimi skupinami? To pomeni, da imajo določene interesne skupine privilegiran položaj pri lobiranju na vladne odločevalce, saj so bolj institucionalizirane in bolj vpete v vladne strukture in politične procese?

Tako je, obstajajo le določene interesne skupine, ki so dobro vpete v same procese odločanja. Na Hrvaškem nikakor ne obstaja kompetitivni pluralizem, v smislu tekmovanja interesnih skupin, kot je to primer v ZDA.

9.) Katere od prijemov zastopanja interesov HŠZ-a pri oblikovanju in sprejemanju določenih javnih politik ste najpogosteje uporabljali? Ali gre to za neposredne stike z vladnimi odločevalci? Kakšni so ti neposredni stiki in kakšne učinke prinašajo?

Uporabljajo se neposredni stiki. Neposredni stiki s političnimi odločevalci bi morali biti redno zagotovljeni preko Sveta za mlade Vlade Republike Hrvaške (*Savjet za mlade Vlade Republike Hrvatske*). Kljub temu je praksa drugačna, na primer, da bi se minister odzval na zahtevo po sestanku s Hrvaškim študentskim zborom, je včasih potrebna najava tudi mesece vnaprej. To pomeni, da so neposredni stiki s političnimi odločevalci na Hrvaškem problematični in zahtevni. Na vprašanje o tem koliko so učinkoviti neposredni stiki s političnimi odločevalci, bi težko podal konkreten odgovor, v večini primerov se nažalost dogaja, da politični odločevalci na študentske predstavnike gledajo s podcenjevanjem in takšni sestanki ne prinašajo ravno pretirano učinkovitih rezultatov.

10.) Kako vidite ustanovitev strokovno posvetovalnih teles, kot je Svet za mlade Vlade Republike Hrvaške, ki je dejansko institucionalna oblika neposrednega srečevanja in sodelovanja med vladnimi in nevladnimi akterji?

Na ustanovitev tega organa gledam zelo pozitivno, ampak je vprašljiva njegova funkcionalnost, oziroma koliko se dejansko udejanja delovanje tega organa v praksi. Kljub temu je pohvalno, da smo naredili ta korak, ki dejansko povezuje, pa četudi formalno, vladne in nevladne akterje na področju mladih in izobrazbe.

11.) Kakšno je vaše mnenje glede protestov in bojkotov in v katerih primerih ste zagovornik slednjih? Ali je Hrvaški študentski zbor uporabil omenjeni mehanizem v zadnjem obdobju z namenom, da bi vplival na študentske pravice, ki so vezane na boljši socialni status študenta oz. na pomen brezplačnega in vsem dostopnega javnega šolstva?

Menim, da protesti brez medijske podpore nimajo smisla. Na Hrvaškem imamo težavo organiziranja študentov, ki bi bili pripravljeni masovno protestirati. Zadnji manjši protesti so bili, ko so nam s Pravilnikom o podpori za pokrivanje stroškov prehrane študentov želeli dvigniti ceno študentske prehrane.

12.) Kakšno je vaše mnenje do mreženja znotraj krogov političnih odločevalcev? Ali pogosto uporabljate ta pristop?

Na žalost so civilne in interesne organizacije na Hrvaškem precej politizirane, zato bi težko rekel, da hrvaško študentsko organiziranje uporablja ta pristop. Prej bi rekel obratno, da politične stranke mrežijo znotraj interesnih organizacij.

13.) Kakšno je vaše mnenje o medijskih kampanjah?

Menim, da je to najboljši način lobiranja. Konkretno se lahko spet vrnem na novelo Zakona o davku na dohodek in Pravilniku o podpori za pokrivanje stroškov prehrane študentov, kjer smo se študentske organizacije fokusirale na medijske kampanje. Takrat smo tudi uspeli v zastopanju svojih interesov.

14.) Kakšno je vaše mnenje o grassroots lobiranju (pošiljanje pisem, telefonski klici, spontane akcije širše populacije), torej o lobiranju, ki zgleda spontano, ampak je lahko tudi "provocirano" s strani interesnih skupin, ki s takimi akcijami želijo vplivati na določene politične odločitve preko širše populacije? Imate morda konkreten primer?

Morda je najbližji primer že omenjeni zakon in pravilnik vezan na študentsko prehrano. V teh primerih so študenti zasuli resorno ministrstvo z emaili in klici. To je v kombinaciji z drugimi pristopi dejansko prineslo rezultate.

15.) Ali se je HŠZ kdaj lotil večjih civilnih iniciativ, kot je to naprimer zbiranje podpisov za referendum ter kakšni so bili rezultati v primeru, da se je lotil takšnega pristopa?

Ne, na žalost hrvaške študentske organizacije niso uporabile tega koraka. Morda je vzrok temu spet politizacija mladinskih in študentskih organizacij.

16.) V zadnjem času se izpostavlja velik pomen socialnih omrežij, kot metode lobiranja. Naprimer, akterji t.i. Arabske pomladi so svoje interese in zahteve množično začeli izražati prav na socialnih omrežjih. Kakšno je vaše mnenje do slednjega? Poznate morda pristop "watchdogs", katerega so uporabili mladi v Franciji organizirani v organizacijo *Regards Citoyens*, kjer so zbrali okoli 3000 volonterjev preko socialnih omrežij in pozorno spremljali aktivnosti lobiranja na francoske parlamentarce. Rezultati zbranih in pregledanih dokumentov so organizaciji dali veliko moči, saj so na podlagi slednjih lahko dejansko lobirali za svoje interese.

Ne poznam omenjenih pristopov in primerov. Vendar bi izpostavil en primer. Hrvaški študentski zbor je sodeloval v kampanji, ki se je vodila preko socialnih omrežij, ko je šlo za kampanjo proti kurikularni reformi. Takrat so se interesne skupine in ostale civilne organizacije povezale v koalicijo in izvedle močno kampanjo preko socialnih medijev, ki je na koncu rezultirala z množičnimi protesti, kjer se je zbralo več kot 40,000 ljudi.

17.) Daniel Startin Ingie Hovland opisujeta nekoliko pristopov in orodij uspešnega lobiranja. Kot prvi pristop je opisan pristop "štirih vrst političnih podjetnikov". Med drugim je izpostavljeno, da mora dober lobist pri doseganju svojih interesov biti dober pripovedovalec zgodb, da se mora znati dobro mrežiti, da mora znati svoj interes dobro predstaviti in zanj lobirati na vseh ravneh policy maker-jev, ne le na vrhu. Kakšno je vaše mnenje o tem in ali mislite, da omenjene lastnosti vplivajo na uspešno zastopanje interesov, oz. ali bi lahko kateri primer podkrepili s konkretnim primerom v kontekstu delovanja HŠZ-a?

Jaz sem mnenja, da mora interesna skupina oz. lobist, ki deluje v njenem imenu vsekakor biti dober "story teller". Glede drugega vprašanja, sem pa mnenja, da je na Hrvaškem pomembno mreženje samega vrha političnih odločevalcev, če želiš kaj doseči. Nižje ravni so nepomembne in mreženje le-teh ne prinaša konkretnih rezultatov. Težko bi pa izpostavil zdaj konkreten primer Hrvaškega študentskega zbora, saj smo na žalost v očeh političnih odločevalcev podcenjeni tako na nižjih, kot na višjih ravneh.

18.) Omenjena avtorja še naprimer omenjata pomembnost pristopov policy papers, mreženja in sodelovanja javnosti v procesih lobiranja. Ali ste morda kdaj uporabili pristop policy papers, kjer v procesu zastopanja interesov vaše interesne skupine v odnosih s političnimi odločevalci, uporabljate argument, ki temelji na določeni specifični raziskavi? Kakšno uspešnost daje omenjeni argument, ki temelji na pristopu policy papers?

Na žalost na Hrvaškem takšne raziskave in strokovni argumenti nimajo večjega pomena, veliko bolj pomembno je biti dober "story teller". Sicer obstajajo določene lokalne iniciative, kjer se potem pišejo razni lokalni mladinski programi, čeprav tu vseeno ne govorimo o konkretnih analizah določenih zakonodajnih procesov, ki se dotikajo položaja mladih in navezave na pomen javnega šolstva generalno. Recimo Hrvaški študentski zbor tudi nima zaposlenega nobenega strokovnjaka, ki bi se ukvarjal s strokovnim področjem raziskav in analiz, občasno si lahko pomaga le s strokovno pomočjo Študentskega centra.

19.) Kakšno je vaše mnenje o pomembnosti sodelovanja javnosti v lobiranju za interese HŠZ-a? Ali imate izkušnje, da so rezultati lobiranja boljši, če sodeluje javnost v procesih zastopanja vaših interesov?

Seveda so boljši. Predvsem, če so akcije tudi medijsko podprte. Spet lahko navedem primer protestov proti kurikularni reformi, kjer je Hrvaški študentski zbor bil en od akterjev in je prav javnost, ki je stala za aktivnostmi koalicije interesnih skupin, odigrala svojo ključno vlogo.

20.) Če povzamemo, kateri prijemi zastopanja interesov so po vaših izkušnjah kažejo kot najuspešnejši in zakaj? Ali gre to za notranje mreženje in neposredno vplivanje na politične odločevalce? Ali so to morda medijske kampanje, ker niste morda v določenih primerih slišani? Ali omenjeni pristopi policy papers, bojkoti, itd.?

Moje mnenje je, da so ključni pristop dobre medijske kampanje. Če je medijska kampanja močna, se lahko tudi uspešno lobira. Neposredni formalni in neformalni stiki, pristopi policy papers ali podobno v našem primeru nimajo učinka, če v ozadju ni močne medijske kampanje.